

Inhoud

Welkomstwoord en inleiding door Joëlle Delfosse <i>Directrice van de CESRBC</i>	p. 7
Openingstoespraak door Didier Gosuin <i>Minister van Economie en Tewerkstelling</i>	p. 11
Sessie 1 : Inhoud	
Sociale innovatie : waarover spreken we? , door Frank Moulaert <i>Hoogleraar ruimtelijke ordening, KU Leuven</i>	p. 17
De sociale innovatie en de Europese Unie , door Denis Stokkink <i>Voorzitter, Pour la Solidarité</i>	p. 31
Vragen/antwoorden en bespreking	p. 39
Sessie 2 : De sociale innovatie tegenover de maatschappelijke uitdagingen	
De uitdaging van de leeftijden Videoclips en toespraak door :	
Karen Hiergens , <i>Community en Communication manager, Sociale InnovatieFabriek</i>	p. 45
Sociale innovatiemodellen en stedelijke governance binnen en buiten Europa François Jégou , <i>Strategic Design Scenarios – URBACT Lead expert</i>	p. 53
Vragen/antwoorden en bespreking	p. 61
De uitdaging van onderwijs en werkgelegenheid Videoclips en toespraak door :	
Alexandra Lambert , <i>Directrice van het Centrum voor Mode en Design Brussel</i>	p. 67
De stedelijke uitdaging Videoclip en toespraken door :	
Frédéric Levy Morelle (<i>CEO, Look&Fin</i>), Ruth Owen (<i>Policy Coordinator, Feantsa</i>), Stéphanie Van Doosselaere (<i>Coördinatrice,]pyblik[</i>), Jean-Paul Gailly (<i>Directeur-generaal, Mobiel Brussel</i>), Xavier Tackoen (<i>Afgevaardigd Bestuurder, Espaces-Mobilités</i>)	p. 75

Sessie 3 : De toekomst van de sociale innovatie

Rondetafelgesprek : werken sociale innovaties storend ?

Met **Farbod Khansari** (*Verantwoordelijke van het programma Europa, AVISE*), **Philippe Ledent** (*Senior Economist, ING Belgium*), **Thomas Lemaigre** (*Onafhankelijk onderzoeker en leraar*), **Xavier Le Mounier** (*Europese Commissie*) p. 99

Vragen/antwoorden en bespreking

p. 113

Rondetafelgesprek : Voorstellen voor een betere ondersteuning van de sociale innovatie

Met **Bruno Gérard** (*Economisch adviseur, UNIPSO*), **Karen Hiergens** (*Community en Communication manager, Sociale InnovatieFabriek*), **Marieke Huysentruyt** (*Co-founder and partner, Oksigen Lab/i-propeller*), **Françoise Pissart** (*Directrice, Koning Boudewijnstichting*), **Denis Stokkink** (*Voorzitter, Pour la Solidarité*) p. 121

Toespraak door Fadila Laanan

Minister van Wetenschappelijk Onderzoek

p. 135

Besluiten door Philippe Van Muylder

Voorzitter van de ESRBHG

p. 141

Joëlle Delfosse

Inleidingstoespraak

De sociale innovatie, een uitdaging voor Brussel

16 november 2015

Eddy Caekelberghs

Mevrouwen, Mijne heren,

Eerst en vooral heet ik u allen van harte welkom.

Maar vooraleer met onze werkzaamheden te starten, zou ik enkele ogenblikken willen wijden aan de recente evenementen in Parijs en aan de onontbeerlijke solidariteit tussen alle democraten van alle strekkingen bij dit soort van barbaarse criminele feiten. We denken vanzelfsprekend aan de families en naasten van de slachtoffers die, zoals u tijdens afgelopen weekeinde heeft kunnen vaststellen, met gewelddaden van ongekende aard werden geconfronteerd. En ik meen te mogen zeggen dat we hebben begrepen dat deze evenementen van ons een grote weerstand vragen tegen de haat, het geweld en de angst die de terroristen van de Islamitische Staat over de hele wereld willen uitdragen. Rond 12u30 zullen wij enkele ogenblikken van stilte, hulde en ingetogenheid in acht nemen in deze bijzondere en tragische omstandigheden.

Laten we nu met onze werkzaamheden van start gaan.

Joëlle Delfosse

Directrice van de ESRBHG

Mijnheer de Minister, Mevrouwen, Mijne heren,

Welkom op dit colloquium van de Economische en Sociale Raad dat is gewijd aan sociale innovatie. Uw talrijke aanwezigheid hier vandaag toont aan - alsof dat nog noodzakelijk was - hoezeer het hier een belangrijk actualiteitsthema betreft.

Dit colloquium is opgebouwd rond drie sessies. De eerste sessie is gewijd aan de baken van het concept van de sociale innovatie, de tweede zal betrekking hebben op de inbreng van de sociale innovatie met de verschillende maatschappelijke uitdagingen.

gen die zich vandaag stellen, en vervolgens zullen deze namiddag tijdens twee rondetafelgesprekken de verschillende standpunten met elkaar worden vergeleken teneinde de toekomst van de sociale innovatie te bespreken. De heer Eddy Caekelberghs, aan wie ik nu het woord verleen, zal vandaag onze gids zijn. Moge deze studiedag succesvol zijn.

Eddy Caekelberghs

Dank u. Een begrip zoals sociale innovatie roept tal van vragen op. Het betreft een concept dat ik met u vandaag een hele dag zou willen ontleden, niet om een consensus te bereiken maar om na te gaan welke de formules, beperkingen en middelen zijn.

Didier Gosuin

Openingstoespraak

Didier Gosuin

Minister van Economie en Tewerkstelling

« Sociale innovatie : testen en verspreiden van de nieuwe antwoorden op de sociale noden te Brussel »

Mevrouwen, mijne heren,

Dynamisme is een kenmerk van samenlevingen waarin de gemeenschap deelneemt aan de processen van innovatie. Sociale innovaties worden gezien als nieuwe ideeën die op meer doeltreffende wijze voldoen aan sociale noden dan de alternatieven, en die nieuwe sociale relaties en vormen van samenwerking creëren.

In ons sociaal model vertrouwt de overheid aan de private sector zonder winstoogmerk de organisatie toe van nagenoeg het volledig aanbod van sociale diensten, en werkt met deze sector samen voor de regulering ervan. Dit systeem vormt een haard van spanningen en tegenstrijdigheden maar behelst een dynamisme en een capaciteit tot innovatie. Het laat toe om nieuwe oplossingen aan te reiken voor nieuwe problemen.

Dit model heeft nochtans geen oplossingen gevonden voor talrijke problemen en crisissituaties, zoals de massale werkloosheid. De overheid is niet meer de enige en centrale actor die wijzigingen bewerkstelligt, maar kan het de actoren, die innoveren om ons sociaal model te laten evolueren, makkelijker maken en hen steun verlenen. Sociale innovatie is bijgevolg een van de antwoorden op de limieten van ons sociaal model.

We staan evenwel voor een keuze tussen twee verschillende opties.

De eerste optie is de Amerikaanse opvatting van sociale innovatie. Sociale innovatie is in dat geval « elke innovatie met een sociale impact ». Deze innovatie wordt uitsluitend door private actoren gevoerd. De overheid onttrekt zich verder aan zijn huidige dienstverlening aan de bevolking, wat slechts zelden proactief is wat betreft de nieuwe noden die ontstaan. Dit soort van innovatie vertrouwt aan private actoren namelijk steeds meer de zorg toe om aan deze nieuwe noden te voldoen. De overheid zet ook de deregulering verder van instellingen. Deze weg mondt uit in een

impasse.

De private sector zal immers slechts innoveren in functie van een solvabele vraag of voor modelprojecten van zeer geringe omvang, die de vrucht zijn van mecenaat of gerichte overheidssteun. Het betreft hier een visie waarbij de markt de selectie van de sociale uitdagingen verricht. Deze weg leidt niet tot de uitbouw van een samenleving waarin aan iedereen de kans wordt geboden om zijn eigen levensproject uit te bouwen.

De tweede optie is deze van de sociale innovatie in de strikte zin, waarbij innovatie leidt tot verandering :

- deze optie omvat een dimensie van project EN een oriëntatie tot sociale verandering die in innoverende modellen wordt getest.
- deze beperkt de sociale problemen niet tot individuele uitdagingen maar zet de collectieve verantwoordelijkheid op het spel, inzake werkloosheid, huisvestingsproblemen, het daklozenprobleem, mobiliteit.
- deze innovaties beïnvloeden het politiek kader en leiden tot de bepaling van nieuwe normen.

Op deze weg creëren sociale innovaties – vaak op lokaal vlak – sociale banden tussen de gemeenschappen, zij voeren opnieuw convivialiteit in en vinden deze opnieuw uit ; het zijn experimenten die later op een grotere schaal kunnen worden ontwikkeld. Dat is tenminste de visie van Frank Moulaert die het hierover op gedetailleerde wijze zal hebben.

Hoe staat het met de bevoegdheden Economie-Werkgelegenheid-Opleiding en Gezondheid?

Laat ons even stilstaan bij de bestaande projecten waaraan we steun verlenen.

1ste voorbeeld : publiek dispensarium voor algemene geneeskunde (Gezondheid)

Dit project, dat gedragen wordt door Dokters van de Wereld en de « Fédération des Associations de Médecins Généralistes de Bruxelles », beoogt de oprichting van een dispensarium voor algemene geneeskunde dat tegemoet komt aan de noden van de kansarmen in Brussel en aan de bevolkingsgroepen die nog geen behandelend geneesheer hebben.

Het is de bedoeling deze mensen (terug) op te nemen in de traditionele eerstelijnszorg. Wij willen ook de spoeddiensten van de ziekenhuizen ontlasten waar zich patiënten aanbieden met symptomen die kunnen behandeld worden door huisartsen.

2de voorbeeld : « gedeelde ondernemingen » (Economie)

Wanneer men denkt aan ondernemerschap, dan denkt men eerder aan 'competitie' dan aan 'samenwerking'. De « coöperatieven van ondernemers » vormen nochtans een innoverende formule van gedeelde onderneming die de ondernemer vrij laat wat betreft het beheer van zijn beroepsactiviteit, maar waarbij deze het juridisch en sociaal statuut van loontrekkende geniet en zijn activiteit in een veilig en solidair kader kan ontwikkelen. DiES is een coöperatieve met sociaal oogmerk dat 2 zulke 'tewerkstellingscoöperatieven' heeft uitgebouwd. Welnu, dit concept bezit een groot ontwikkelingspotentieel in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

3de voorbeeld : 'Passeport pour la réussite' (Opleiding)

Men kan eveneens innoveren inzake opleidingen. De innovaties, die ik wens te ondersteunen, zijn deze die ervoor zorgen dat de opleidingsinspanningen een rechtstreeks verband vertonen met concrete projecten inzake economische ontwikkeling.

Men moet kunnen rekenen op KMO die slagen en overleven na enkele jaren. Tot op heden leidde men toekomstige bedrijfsleiders op en vervolgens was het aan hen om hun ondernemingen te lanceren. Dat lukt niet bij iedereen. Het project "Passeport pour la réussite" van het centrum EFP (Espace Formation PME) begeleidt personen, die de alternerende opleiding van het EFP tot bedrijfsleider hebben gevolgd, bij de oprichting van hun onderneming.

4de bevoegdheid : Werkgelegenheid, een nieuwe ambitie geven aan de sociale economie

De actoren uit de sociale economie waren pioniers inzake sociale vernieuwing die navolging heeft gekend in de openbare voorzieningen : socio-professionele inschakeling, sociale clausules bij overheidsopdrachten, ethisch verantwoorde burgerfinanciering, fairtrade, nieuwe businessmodellen (vennootschappen met een sociaal oogmerk).

Brussel heeft een goed ontwikkelde sociale economie die sterk inzet op socio-professionele inschakeling. Dat is goed. Er ontstaan echter nieuwe modellen : culturele ondernemingen die op zoek gaan naar een kruising van middelen, coöperatieven voor duurzame energie, participatieve supermarkten, open fab labs en zelfs participatieve keukens en schrijnwerkerijen.

We zullen deze initiatieven steunen. We vertrekken vanuit de veronderstelling dat sociale ondernemingen 1° een economisch project zijn 2° een sociaal oogmerk hebben en 3° een democratisch bestuur hebben. We moeten nadenken over alle aan te passen maatregelen. Begin 2016 zal het overleg opgestart worden.

Een nieuw model voor de organisatie van de arbeidstijd.

Met een laatste voorbeeld in verband met het vraagstuk van de werkgelegenheid wil ik u ervan overtuigen dat het debat over de arbeidstijd opnieuw moet worden gelanceerd, maar op een verschillende basis. De arbeidsweek van 4 dagen verdient een echt maatschappelijk debat. Ik leg momenteel contacten om de mogelijkheid te onderzoeken van de toepassing van een concreet model te Brussel. Dit zal tijd vergen, we zijn er nog niet, de federale context is niet gunstig, maar deze kwesties zullen hier niet worden besproken.

Ik haal dit model voor de organisatie van de arbeidstijd aan, want het betreft een sociale innovatie : een week van 4 dagen zou immers tenminste aan drie uitdagingen een antwoord bieden :

- 1° op macro-economisch niveau (gewestelijke werkloosheid van laag- of ongeschoolde personen) ;
- 2° op het niveau van de onderneming (afwezigheden, ongevallen en beroepsziekten...) en
- 3° op het niveau van de werknemers (levensritme, professionele mobiliteit, zwaarte van de arbeid).

Het doel zou wel degelijk de invoering van een vierdaagse werkweek zijn, op een gerichte manier en niet op een eenvormige basis die aan iedereen wordt opgelegd. Deze vierdaagse werkweek zou toelaten om jobs te creëren en de werkloosheid te verminderen door compensatoire aanwervingen.

Ziehier enkele voorbeelden. Ik had het eveneens kunnen hebben over de intergenerationele coaching van « Duo for a Job », het designlaboratorium « MAD in Situ », die van een andere inspiratie zijn, maar sta me toe om in dit stadium mijn toespraak af te sluiten met de volgende bedenking.

Moet men een institutioneel karakter geven aan de steun voor sociale innovatie ?

Sociale innovatie behelst lange en vaak ingewikkelde processen. Men mag zich namelijk niet beperken tot het mooie pilootproject dat nagenoeg perfect maar micro-lokaal is. De overheid moet ervoor zorgen dat een weldoordacht lokaal project evolueert tot oplossingen voor hele sectoren van een stadsgewest.

Een voorstel, dat werd gelanceerd door een onafhankelijk onderzoeker, de heer Thomas Lemaigre, bestaat erin om aan de sociale innovatie tot op zekere hoogte een institutioneel karakter te geven :

Zo zouden in de wettelijke bepalingen en de daarmee verbonden budgettaire middelen een fractie van de overheidsmiddelen worden voorbehouden aan processen

van sociale innovatie. Aldus zou aan de sectoren extra zuurstof worden gegeven en zouden de nieuwe praktijken kunnen worden uitgeprobeerd en verspreid. Hierbij mag al wat nieuw is niet worden overgewaardeerd, dit zou een fout zijn, het zou bij alle actoren een wedstrijd voor het meest innoverend modelproject ontketenen. Wat men integendeel wel moet doen, is de openbare financieringsmethodes uitwerken, met testfasen, maturatie, en de uitbreiding van projecten met het oog op hun veralgemening indien zij succesvol blijken.

De resultaten van de besprekingen en de rondetafelgesprekken van deze namiddag zullen hoe dan ook bijdragen tot het denkproces van deze Regering.

De meest overtuigende innovatieprojecten wat betreft de vorming en tewerkstelling van de 102.463 werkzoekenden, en die tegemoet komen aan de uitdagingen wat betreft de gezondheid van de Brusselaars kunnen rekenen op mijn steun.

Frank Moulaert

SESSIE 1 : Inleiding

I. Sociale innovatie, waarvan spreekt men ?

Frank Moulaert

Hoogleraar Gebiedsplanung en Voorzitter van het Onderzoekplatform Ruimte en Maatschappij bij de KU Leuven.

Frank Moulaert heeft gedurende meer dan twintig jaar internationale consortia voor onderzoek inzake sociale innovatie geleid, waaronder Social Polis en Katarsis.

Waarom is sociale innovatie relevant ? Gaat het niet over een nieuwe denkwijze ? Ik ben overtuigd van het tegendeel. De term "sociale innovatie" is namelijk ouder dan de term "technologische innovatie".

Waarom is het belangrijk om « te praten over », « na te denken over », of nog, « beroep te doen op » sociale innovatie in de huidige turbulente sociaalpolitieke tijden die we doormaken ?

Ik haal verschillende werkwoorden aan wanneer we spreken van sociale innovatie, we hebben het immers over een begrip, een term, een preconcept, een concept, maar tevens over een praktijk of proces. Sociale innovatie is een concept, een echte modeterm. Sommigen beweren dat het verkeerdelijk werd gedefinieerd, erger nog, dat het een licht 'politiek' instrument is ten dienste van het *vooruitziend neoliberalisme*. Het is het neoliberalisme dat de armen opent en zegt : « ondanks de overheersing van de markt moet men toch enkele middelen voorzien om aan de armen en uitgeslotenen een aanvaardbaar bestaan te verzekeren ».

Waarom sociale innovatie tot een structurerend beginsel voor sociale wijzigingen, en zelfs voor sociale transformatie maken ? Welnu, er zijn tenminste drie argumenten die een benadering van de menselijke vooruitgang doorheen het proces van sociale innovatie rechtvaardigen :

Eerste argument : de toepassingen van de sociale innovatie als begrip en in haar andere toepassingen zijn niet nieuw. Het is belangrijk om ook vanuit historisch oogpunt na te gaan welke verschillende vormen van sociale innovatie doorheen de geschiedenis hebben bestaan en vandaag nog steeds van kracht zijn of een omvorming

hebben ondergaan.

Tweede argument : sociale innovatie is gedurende verschillende periodes in de geschiedenis in haar veelvuldige vormen erkend als een geheel van praktijken en processen inzake menselijke ontwikkeling. Het betreft een versterking van het eerste argument. Ik wens in dit verband evenwel te verduidelijken dat de sociale innovatie een leuze was in de studenten-, arbeiders- en emancipatiestrijd in de jaren '60 en '70.

Er is een boekje uitgegeven in de reeks « Que sais-je ? », met als titel « Les innovations sociales ». Hierin vindt u de verschillende rollen en interpretaties van de sociale innovatie terug.

Bij het ontstaan van de strategieën voor de stedelijke ontwikkeling van de wijken vanaf de jaren '80 heeft sociale innovatie eveneens een zeer belangrijke rol vervuld als integrerend beginsel tussen (en ik geef u mijn definitie van 25 jaar geleden) :

- 1) het voldoen aan noden waaraan niet of slecht wordt voldaan door collectieve acties ;
- 2) de innovatie inzake sociale verhoudingen, zowel in het kader van concentraten als in de samenleving, en
- 3) de sociaalpolitieke processen van mobilisatie / bewegingen die zijn gebaseerd op de eerste twee dimensies van de sociale innovatie maar die deze eveneens versterken.

De interacties tussen deze **drie dimensies** zijn zeer belangrijk voor de centrale boodschap van mijn conferentie.

Sociale innovatie is niet slagvast zonder een geheel van sociaalpolitieke bewegingen die deze versterken maar er eveneens door worden gestimuleerd. Ik kom hierop nog op gedetailleerde wijze terug. Sociale innovatie is tenslotte aanwezig in de debatten en praktijken van de hedendaagse sociale economie, maar vaak op een te oppervlakkige wijze.

Dit betekent dat de nadruk te vaak op het voldoen aan de noden wordt gelegd en te weinig op de aard van de sociale relaties die snel nood hebben aan wijzigingen en die – ik ben ervan overtuigd – een van de belangrijkste factoren van sociaalpolitieke bewegingen zijn.

Derde argument : de sociaalpolitieke debatten en conflicten rond de praktische, sociaalpolitieke en ideologische toepassingen van de sociale innovatie. Deze debatten zijn uiterst belangrijk en men moet deze goed volgen om te begrijpen waarom sociale innovatie in nagenoeg gedepoliteerde zin is aangewend door de Europese

Commissie. Ik vind dit zeer gevaarlijk.

Sociale innovatie wordt makkelijk in verband gebracht met uiterst beperkte uitingen van sociale interactie.

Indien we nagaan wat er gebeurt in de *Corporate Social Responsibility*, dan stellen we vast dat er zeer ernstige strategieën inzake sociale innovatie bestaan maar dat er eveneens « rookgordijnen » worden opgetrokken die de indruk geven dat een grote onderneming projecten voert op het vlak van de sociale economie en de sociale innovatie. Het kan echter nog slechter vermits sociale innovatie kan worden gezien als :

- de commercialisering van het sociale : dit stemt bijvoorbeeld overeen met een privatisering van een groot gedeelte van de sector van sociale dienstverlening. Dit is misschien iets minder het geval in België maar we evolueren allen in de slechte richting;
- De instrumentalisering van de sociale innovatie voor het beleid inzake rationalisering en privatisering van de welvaartstaat;
- De beperking van de sociale innovatie tot deze van de sociale economie. De sociale economie maakt deel uit van de grote dynamiek van de sociale innovatie maar deze laatste toont meer ambitie en is breder. Het gaat er eerst en vooral om, te vernieuwen in de sociale verhoudingen en de verschillende sferen en gemeenschappen van de maatschappij. Wij hebben nood hieraan. We hebben geen tijd meer om samen te werken, een dialoog te voeren of op spontane wijze te coproduceren indien er geen doelstelling is die overeenstemt met de economische logica, ook al is deze logica van sociaaleconomische aard.

Volgens mij moet men eerst de nadruk leggen op de sociale verhoudingen en de verbetering ervan in alle gemeenschappen, elke context en elk netwerk van de maatschappij.

Vertrekkend van de rol van de sociale verhoudingen heb ik de laatste maanden meer in het bijzonder nagedacht over het sociaalpolitiek belang van de sociale innovatie.

In mijn presentatie zal ik de verschillende betekenissen van sociale innovatie doorheen de geschiedenis uiteenzetten, evenals de huidige definities ervan en hun invloed. Ik zal weinig tijd hebben om stil te staan bij de geterritorialiseerde sociale innovatie maar nodig u uit om mijn werk over de sociale logica van de territoriale ontwikkeling te ontdekken. Mijn kernboodschap blijft de sociale innovatie en de wijziging van sociaalpolitieke stelsels.

1. Sociale innovatie : concept, praktijk, wetenschappelijke en sociaalpolitieke betekenis doorheen de geschiedenis

Enkele beschouwingen over de aanwending van sociale innovatie doorheen de geschiedenis

Sociale innovatie is een term die reeds in de zeventiende eeuw werd gebruikt (zie figuur 1). Het is echter duidelijk dat ik me wens te richten op de recente geschiedenis, maar met oog voor de historische zin die nog altijd een invloed heeft op de debatten die vandaag worden gevoerd.

Lange duur – Bronnen : Godin, Moulaert en Nussbaumer

Period/time	Social transformation	Social reform	Micro-social innovation
Antecedents 16 th 17 th century	... revolutionary innovator	Innovation as Heresy ...?	
19 th century	Socialist revolutions targeting capitalism	Especially in the French tradition : more positive ... Socialism is only one of the meanings of SI	Cooperatives Socio-political organizations
19 th -20 th century : two stages in modernity	pp. 116-118 of Social Innovation Handbook		
... Crisis of fordism			

Figuur 1

Sociale innovatie, dat zijn meestal collectieve praktijken en sociale processen waarvan ik de drie dimensies heb aangehaald (voldoening aan de menselijke noden op een collectieve manier, innovatie op het vlak van de sociale verhoudingen en het creëren van sociaalpolitieke omwentelingen voor een omvorming van de Staat). Het betreft hier geen oproep tot een radicale revolutie maar een oproep tot een democratisering van de Staat en tot de herverdeling van de financiële middelen ten gunste van de sociale economie en de initiatieven inzake sociale innovatie in de culturele en educatieve middens en op het vlak van onderzoek en ontwikkeling.

De Canadees Benoît Godin, die het gebruik van het begrip « sociale innovatie » heeft onderzocht doorheen een lezing van de databanken, heeft hierover een interessant werk gepubliceerd.

Er blijft me weinig tijd en ik heb nog niet uitgelegd wat ik bedoel met « **sociale hervorming** ». Deze term verwijst naar de sociale wijzigingen door bestaande democratische systemen maar eveneens door de acties van vakbonden en andere sociale bewegingen die met de Staat en de verschillende actoren onderhandelen om de kwaliteit van de sociale verhoudingen te verbeteren.

« *Social transformation* » of « **sociale transformatie** » is radicaler van aard. Men merkt dit door de eeuwen heen. Zo is men in Frankrijk eerder geneigd om sociale innovatie te interpreteren in termen van sociale transformatie, terwijl men sociale innovatie in Groot-Brittannië eerder beschouwt als een strategie van rebellen, revolutionairen, enz. Dit is interessant.

Het spreekt vanzelf dat deze drie begrippen (sociale innovatie, sociale wijziging en sociale transformatie) nog steeds zeer belangrijk zijn en dat hun interactie zich in de debatten verder zet.

Moderne en postmoderne tijden

Concepts of SI	Time period / Discipline	Societal context	Particular 'messages'
James Taylor (1970)	1970s Community Development		
Chambon, David, Devevey (1982)	Student revolts/emancipation movements 1970s	Crisis of Fordism, still strong belief in making Welfare State more inclusive	"Les innovations sociales"
Peter Drucker (1987)	Rise and high days of Corporate Strategic Management	"Open management science" SI in business and public life, mass movements, ...	'Social innovation' as a hinge term to refer to the need for organizational slimness"
Moulaert et al. (2000) Klein et al.	Urban and regional development (1990s)	Rise of local development 'movement'	Innovation in social relations to satisfy (collective) needs – Role of Empowerment
Weber M (1920) [Social invention]		Relationship between social order and innovation	Role of individuals with behavioral variants
Schumpeter (1932) [innovation and development]	Rise of Keynesianism – Rupture with extreme market freedom	Relationship between innovation and development	Search for a comprehensive social theory (Sociology of Knowledge)

Figuur 2

2. Huidige definities en invloed

Een diversiteit aan hedendaagse definities en de sociaalpolitieke betekenis ervan

« *Innovation in social relations to satisfy (collective) needs – Role of Empowerment* ».

Deze benadering werd vanaf de jaren '90 ontwikkeld door mijn eigen netwerken en door Juan-Luis Klein¹, Jean-Louis Laville² en vele anderen. Volgens deze benadering is de heropleving van de sociale innovatie in de tweede periode van de moderniteit tot uiting gekomen doorheen stedelijke twisten en de herstructurering van wijken.

Wat betreft de huidige definitie, is er sprake van een polarisering tussen deze gelanceerd door de *Young Foundation*³, die geen enkel van de voorafgaande theoretische en wetenschappelijke debatten in aanmerking heeft genomen, en het BEPA (Bureau of European Policy Advisers) van de Europese Commissie op fundamentele wijze heeft beïnvloed. In deze definitie legt men vooral de nadruk op het voldoen aan noden.

« *Innovations that are social in both their ends and needs. New ideas that need and create new social relationships* » (zie figuur 3).

“Innovaties van sociale aard wat betreft hun doelstellingen en noden. Nieuwe ideeën die nieuwe sociale verhoudingen creëren”.

1 Juan-Luis Klein is tituluur-docent op het 'Département de Géographie' van de 'Université du Québec' in Montreal en leidt sedert 2009 het 'Centre de recherche sur les innovations sociales (CrISeS)', dat bestaat uit 47 regelmatige leden afkomstig uit 10 universiteiten in Québec.

2 Jean-Louis Laville doceert aan het 'Conservatoire national des arts et métiers' en leidt er de 'master Innovations sociales'. Hij is onderzoeker aan het LISe (CNRS-Cnam) en het IFrIS, en verzorgt de coördinatie van de as Sociale Innovatie van het uitmuntendheidslaboratorium 'Sciences, innovations et techniques en société (SIteS)'.

3 De Young Foundation is een denktank gespecialiseerd in sociale innovatie.

Contemporary meanings of social innovation

Source/author	Textual	Main features
BEPA	"[...] innovations that are social in both their ends and their means. [They are] new ideas (products, services and models) that simultaneously meet social needs (more effectively than alternatives) and create new social relationships or collaborations. In other words they are innovations that are not only good for society but also enhance society's capacity to act" (BEPA 2010:33, emphasis in the original).	Connect new means to (new) needs. Ambiguity about meaning of society and social. Strong affinity with 'social economy'. If not reducing it to.
Manzini (from Murray, Caulier-Grice and Mulgan 2010; Young Foundation)	"We define social innovations as new ideas (products, services and models) that simultaneously meet social needs and create new social relationships and collaborations. In other words, they are innovations that are both good for society and enhance society's capacity to act."	The most important part of the def. is in the tail of the sentence. Society?

Figuur 3

Ik zou eerder zeggen dat het erom gaat, te innoveren in de sociale verhoudingen en de manieren van samenwerking. In mijn definitie neem ik tevens de interactie met de sociaalpolitieke transformatie op : « *Strong focus on socio-political relations and socially reproduced ethics. Role of philosophy, theory... in analysing and building social innovation* » (zie figuur 4).

Het begrip « *Sociology of Knowledge* » verwijst naar het idee dat men steeds moet nadenken over de relevantie van het concept of de strategie die men wil lanceren. *Waar liggen de wortels ervan, wat is hun oorsprong, en wat is hun mogelijke relevantie voor de uitdagingen die men vandaag moet aannemen ?*

Contemporary meanings of social innovation

Source/author	Textual	Main features
Moulaert et al. (2000, 2010)	<p>Social innovation is path dependent and contextual. It refers to those changes in agendas, agency and institutions that lead to a better inclusion of excluded groups and individuals into various spheres of society at various spatial scales. Social innovation is very strongly a matter of process innovation, i.e. changes in the dynamics of social relations, including power relations.</p> <p>... as social innovation is about social inclusion, it is also about countering or overcoming conservative forces that are eager to strengthen or preserve social exclusion situations.</p> <p>... social innovation therefore explicitly refers to an ethical position of social justice. The latter is of course susceptible to a variety of interpretations and will in practice often be the outcome of social construction.</p>	<p>Strong focus on socio-political relations and socially reproduced ethics.</p> <p>Role of philosophy, theory, ... in analysing and building SI (Sociology of Knowledge)</p>

Figuur 4

3. Territoriaal gebonden sociale innovatie

De sociale innovatie maakt haar terugkeer vanaf de jaren '70, met name in het kader van de communautaire en gewestelijke ontwikkeling en de ontwikkeling van wijken. De stedelijke studies zijn een bevoorrecht terrein geweest voor theoretische en onderzoek-actiedebatten.

Het begin – ook al weet men niet juist wanneer – situeert zich in de context van de herstructurering van de lokale gemeenschappen die worden geconfronteerd met de problemen van het verval van de wijken ingevolge de economische crisis en de industriële structurering in de westerse steden (in de jaren '70 en '80).

Onder de initiatieven voor de ontwikkeling van de wijken bevinden zich tal van initiatieven die door onze netwerken van onderzoekers en actoren worden bestempeld als 'sociaal vernieuwend'.

We hebben bijgevolg geoordeeld dat de definitie, die ik u aan het begin van mijn

uiteenzetting heb gegeven, relevant is. Voor een slagkrachtige innovatie (een vreselijke term die ik in andere publicaties heb neergehaald) is het nodig dat de drie dimensies van sociale innovatie samen vooruitgang maken en dat het sociaalpolitieke de sociale verhoudingen stimuleert (en omgekeerd).

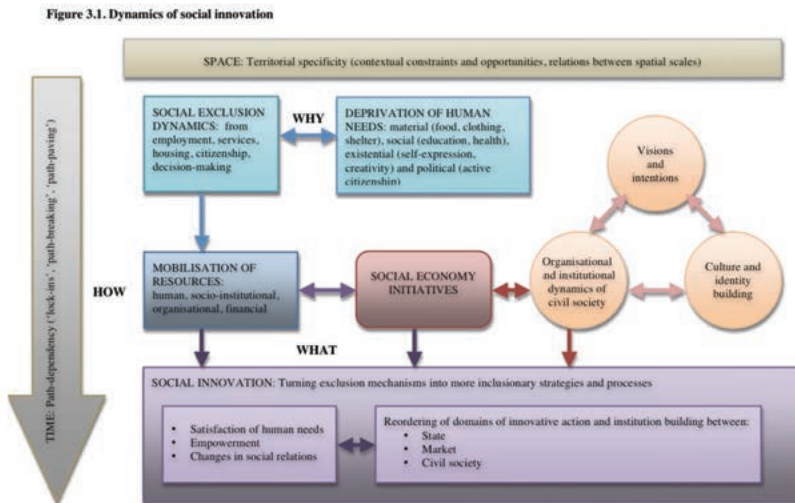
Graag sta ik even stil bij de oorsprong van de postmoderne sociale innovatie in de stedelijke studies. Ik heb met mijn netwerken zeven kaderprojecten van de Europese Commissie inzake sociale innovatie en territoriale ontwikkeling ontwikkeld. Het is in dit kader dat we het model van de geïntegreerde territoriale ontwikkeling (GTO) hebben gelanceerd.

Hierna vindt u de definitie ervan, maar in nauwer verband met het grondgebied en de ruimtelijke dynamiek op verschillende schalen :

De geterritorialiseerde sociale innovatie situeert zich in een perspectief van padafhankelijkheid en van sociaal-ruimtelijke omkadering : sociale innovatie wordt vanuit sociaal oogpunt geïmplementeerd door de interactie van actoren en instellingen in een zelfde wijk, waarbij deze laatste deel uitmaakt van een bredere dynamiek van een stad/stadsregio.

U vindt hierover tal van publicaties op Google et Google Scholar.

Hieronder is een presentatie toegevoegd van het model « *Alternative Model(s) of Local Innovation* » (figuur 5), dat uitleg verstrekt over de bestaande verhoudingen binnen deze geïntegreerde territoriale ontwikkeling (GTO) :

Figuur 5

Het parse vak is minder goed uitgewerkt en zou moeten worden verbeterd met het oog op een materialisatie van de verhoudingen tussen de verbeteringen van de sociale verhoudingen, enerzijds, en de sociaalpolitieke bewegingen en transformaties, anderzijds.

Men had mij gevraagd om het te hebben over het sociale Gewest. Ik zal dit evenwel doen tijdens het debat of het onderhoud dat erop zal volgen. Ik beschik over heel wat informatie hierover die ik met de actoren van de Raad kan delen, maar heb helaas niet de tijd om deze te behandelen.

Ik zal mijn uiteenzetting daarom beëindigen met twee slides : de sociale verhoudingen en de sociaalpolitieke dynamiek.

Bottom-up initiatives work when they 'find' wider/higher scale institutionalization dynamics that catalyse, host, multiply, ... them. Bottom-up initiatives are usually situated at the micro-level: the neighbourhood, the locality ...

De bottom-up initiatieven zijn doeltreffend indien zij bredere en geïstitutionaliseerde dynamische processen ontdekken die factoren geleiden die deze kunnen vermenigvuldigen. Bottom-up initiatieven ontwikkelen zich meestal op een microniveau.

De meeste initiatieven leiden tot de toepassing van nieuwe wijzen van communicatie, besluitname en democratisering. Een groot aantal ervan kunnen als inspiratiebron fungeren, als praktisch model voor de werking van de lokale Staat, de diensten van de lokale Staten, enz.

Dit is de betekenis van het begrip « *bottom link government* » : men leert van de bewegingen en initiatieven van de burgermaatschappij; men leert of leert opnieuw wat democratie is; de Staat leert opnieuw wat democratie is. De Staat voorziet op het niveau van zijn diensten meer middelen om deze initiatieven te steunen. Hierop ontstaat een meer vruchtbare dynamiek.

Conclusie

Men moet vermijden om sociale innovatie te scheiden van sociale wijzingen en sociale transformatie. De derde dimensie van sociale innovatie, de sociaalpolitieke capaciteit en de implementering van beleidssystemen, die « *bottom-linked* » zijn, vormt een essentiële dimensie van sociale innovatie.

Al deze initiatieven hebben het recht te bestaan en de meesten bieden actieruimte, trefpunten en nieuwe sociale verhoudingen. Deze moeten evenwel in interactie treden met bredere initiatieven, ook deze die uitgaan van de overheid : « *The state is not off the hook* »⁴. Men laat de Staat niet los maar men wil dat deze zich aanpast.

⁴ De regering moet haar verantwoordelijkheden opnemen.

Ik vraag aan mijn Vlaamse vrienden om me te willen verontschuldigen. Maar het feit, dat ik gedurende 20 jaar in Rijsel heb gedoed, heeft zijn sporen nagelaten.

Eddy Caekelberghs

Ik dank u voor deze uiteenzetting. Een aantal elementen roepen inderdaad vragen op.

Met Denis Stokkink verwelkomen we iemand die vertrouwd is met het Europese niveau. Europa heeft in zijn Strategie 2020 een reeks denkpistes gelanceerd. Collectieven van deskundigen, waartoe hij behoort, moeten een aantal bakens uitzetten. Beste Denis, we kennen ons zeer goed. Vandaar deze rechtstreekse vraag : is sociale innovatie een ruimteconcept dat door Europa wordt gebruikt om met name een einde te stellen aan de publieke macht of aan de publieke organisatie van de solidariteit, of bestaat er een manier om beide met elkaar te combineren ?

Denis Stokink

II. De sociale innovatie en de Europese Unie

Denis Stokkink

Voorzitter van de denk- en do-tank Pour la Solidarité.

Denis Stokkink is economist van opleiding, is bestuurder van talrijke Europese structuren op het vlak van sociale economie en geeft cursussen sociale economie en Europees beleid in verschillende opleidingsinstellingen in België en Frankrijk.

Dat is inderdaad de Europese uitdaging die zich vandaag stelt. We bevinden ons voor een stuk in een tak van het alternatief dat je naar voren schuift, en voor een stuk in de andere tak.

Indien u het goedvindt, zal mijn uiteenzetting drie luiken omvatten. Na de magistrale uiteenzetting van professor Moulaert zal ik enkele definities geven op Europees vlak, definities die gelukkig niet volledig in tegenstrijd zijn met wat hier zonet werd gezegd. Op het niveau van de Europese instellingen, waarvan ik geen deel uitmaak, heeft men het vooral over de uitdaging van de sociale innovatie sedert de laatste zes jaar.

Het tweede luik van mijn uiteenzetting zal gewijd zijn aan de concrete assen die worden gerealiseerd door de Europese instellingen en de Europese staten.

Ik zal mijn uiteenzetting afsluiten met drie Europese uitdagingen inzake sociale innovatie, drie vragen die ik ons stel en die op Europees vlak worden gesteld.

Sta me toe om me voor te stellen : ik ben Denis Stokkink, leidt een Europese denk- en do-tank, een laboratorium van ideeën en acties met als devies « Begrijpen om te handelen ». Dit laboratorium draagt bij tot de Europese uitdagingen inzake solidariteit doorheen analyses, studies, verslagen, conferenties en Europese projecten die we voeren.

We vormen een klein team van een tiental onderzoekers en actoren, en werken met name sedert een tiental jaren aan de uitdaging van de sociale innovatie op basis van partnerships met verschillende actoren uit de 28 Lidstaten.

Men kan zeggen dat de sociale innovatie op Europees vlak twee fundamentele kenmerken vertoont :

- zij biedt een antwoord op problemen die noch door de Staat, noch door de markten worden opgelost. Het betreft hier het fundamenteel element dat een alternatief biedt voor de beperking van de acties van de Staat of de markt.

- Het tweede element, waarop ik zou willen aandringen, is de uitdaging van het partnerschap. Dit betekent dat sociale innovatie meerdere actoren telt ; het betreft geen sociale innovatie door een actor maar eerder een strategie of gebieden die door verschillende actoren worden gedragen.

Zeer belangrijk : de Europese Commissie heeft in 2013 een gids van de sociale innovatie uitgegeven, en de Europese referenties, die ik u ga geven, gaan van 2009 tot vandaag. Zoals u kan vaststellen, is dit extreem kort en bekort. Frank Moulaert heeft wel gesproken van de onderzoeksprogramma's van de Europese Commissie die reeds sedert lange tijd belangstelling toont voor sociale innovatie, maar wat betreft de Europese beleidsacties beschikken we echt over zeer weinig tijd. In de gids over sociale innovatie van de Europese Commissie wordt sociale innovatie gedefinieerd als een toepassing van nieuwe ideeën (sociale acties, producten, diensten en modellen) die voldoen aan sociale noden en nieuwe partnerships, of nieuwe sociale relaties creëren.

De uitdaging van de sociale relaties of de nieuwe samenwerkingsvormen, die voorhanden zijn, vormt absoluut een essentieel element. Met haar nieuwe manieren om samen te werken vormt dit nieuwe begrip van « samen-opbouw » een uitdaging die duidelijk deel uitmaakt van de woordenschat van de sociale innovatie en gebruikt wordt door onderzoekers zoals Jean-Louis Laville, waarover we het zonet hebben gehad.

Sociale innovatie als antwoord op het zich terugplooiën van de Staat...

Wat betekent deze definitie vanuit politiek oogpunt ? Welnu, de sociale innovatie is duidelijk een antwoord op het zich terugplooiën van de Staat. Een gewenst of ongewenst antwoord.

Ik zal u een voorbeeld geven dat niet op een slide voorkomt : er is de « Big Society » in Groot-Brittannië die de private verenigingssector en territoriale initiatieven wil uitdagen om in de plaats van de Staat te treden die zich terugplooit (dit idee heeft geen politieke kleur, ook al hebben de conservatieven zeer sterk op dit punt aangedrongen).

De « Big Society »⁵ wil aan de burgermaatschappij verantwoordelijkheden toevertrouwen die zij vroeger niet had, zonder haar noodzakelijkerwijs bijkomende financiële middelen toe te kennen, met als credo « de Staat moet niet meer tussenkomen en de burgermaatschappij moet zich maar redden ».

Het betreft hier duidelijk een karikatuur. Deze wordt echter in tal van landen gehanteerd, zodat het geen karikatuur meer is maar wel degelijk een duidelijke toepassing van de sociale innovatie zoals deze door sommigen wordt nagestreefd.

⁵ Het principe van de Big Society (grote maatschappij) is de poging om de rol van de regering te herzien en de zin tot ondernemen te bevrijden.

Het is bijgevolg belangrijk om erop te wijzen dat de sociale innovatie zich op Europees vlak heeft ontwikkeld tijdens de jaren 1990 en 2000, in het kader van de uitdagingen van de technologische en economische innovatie en dat het pas later is dat de sociale innovatie *an sich* is ontstaan.

Ik had het reeds over het zich terugplooiën van de Staat en vraag nu uw aandacht voor de volgende verklaring van de voormalige voorzitter van de Europese Commissie van januari 2009.

In januari 2009, de heer de La Palice zou u zeggen « exact vier maanden na september 2008 ». Waarom ik u dit element geef ? U herinnert zich waarschijnlijk nog wat er in september 2008 is gebeurd : het faillissement van Lehman Brothers. Dit faillissement heeft een ware revolutie teweeggebracht in de Europese instellingen waar men zich heeft gezegd : « *ons hele politiek maatschappijmodel wordt in vraag gesteld. Wat gaan we nu doen ?* ».

Op dat ogenblik werd José Manuel Barroso, die misschien reeds over sociale innovatie had horen spreken in een ander leven, geïnterpelleerd door de volgende vraag : « *kunnen we niets anders doen dan de liberale economie verheerlijken ?* ». Hij sprak in januari 2009, tijdens een interne studiedag gewijd aan sociale innovatie met enkele onderzoekers en actoren de hierna volgende zin uit. Deze zin is fundamenteel wat betreft het in vraag stellen van de ideologie van de jaren 2000 en – bijgevolg – van de strategie van Lissabon op Europees vlak. Het betreft de volgende zin :

De financiële en economische crisis heeft het belang van de creativiteit en de innovatie in het algemeen nog verhoogd, als factoren inzake duurzame groei, creatie van werkgelegenheid en versterking van de competitiviteit.

Hij wijst erop dat de crisis het belang heeft “verhoogd”, dit wil zeggen dat deze heeft toegelaten om het belang van sociale innovatie te ontdekken. Wat zeer belangrijk is, is de term « factor inzake duurzame groei ». U leest het goed : “sociale innovatie is een factor inzake duurzame groei, creatie van werkgelegenheid en versterking van de competitiviteit”.

Dit is de intellectuele revolutie die bij de Europese Commissie heeft plaatsgevonden waar de sociale uitdagingen, de uitdaging van de sociale innovatie, en de uitdaging van de inzake sociale en territoriale cohesie aan de bron kunnen liggen van groei en werkgelegenheidscreatie.

Het initiatief dat door minister Didier Gosuin wordt gelanceerd wat betreft de werkweek van vier dagen is een uitstekende vorm van sociale innovatie. Men raakt hier aan de kern van de definitie van sociale innovatie, maar in positieve zin : factor van groei en werkgelegenheidscreatie. Men kan dit initiatief dan ook enkel toejuichen. Deze zin van de heer Barroso werd vier maanden na het faillissement van Lehman

Brothers gelanceerd en elf maanden voor 1 januari 2010, dag van de lancering van de strategie « Europe 2020 », een strategie die vanuit fundamenteel oogpunt het resultaat is van de periode na de crisis van september 2008.

Vier Europese interventieassen

1. de strategie « Europe 2020 » (2010-2020) ;
2. het initiatief ten gunste van de sociale innovatie ;
3. de structuurfondsen ;
4. sommige Europese begrotingsprogramma's.

Ik hoop dat de deskundigen onder u me zullen willen verontschuldigen, want deze punten verdienen veel meer nuances, details en uitleg. Ik ben echter zo vrij om u hiervoor te verwijzen naar publicaties zoals *Pour la Solidarité*.

1. De strategie « Europe 2020 »

De strategie « Europe 2020 » is de « koepelstrategie » van de Europese Unie, situeert zich boven het geheel van de Europese beleidsmaatregelen en verzekert de coördinatie ervan.

De grondslag van deze strategie, die men « nieuw » noemt, komt voort uit het Duitse ordoliberalisme van het einde van de jaren '40. Vanaf 1957-1958, op het ogenblik van het Verdrag van Rome, heeft men het concept van « sociale markteconomie » naar voren geschoven, een volgens mij slechte vertaling van het Duitse begrip « sociale-markteconomie ».

De Europese economie is enerzijds gebaseerd op een markteconomie en omvat anderzijds een as inzake sociale rechtvaardigheid die is gebaseerd op de sociale zekerheid.

Drie prioriteiten die elkaar versterken :

- de inzet van de **intelligente groei**. In de strategie van Lissabon van de jaren 2000-2010 had men het over een technologische en economische innovatie, maar tevens over een sociale en territoriale innovatie. Frank Moulaert heeft gesproken over de geterritorialiseerde uitdaging die duidelijk de kern is van de strategie « Europe 2020 » ;
- De Europese groei moet eveneens rekening houden met de uitdagingen inzake leefmilieu. Het betreft hier vanzelfsprekend een zeer sterke reductie van het woord « **duurzaam** » maar zoals de Europese Commissie het heeft opgevat;
- Tot slot is er een groei die niemand aan de kant van de weg laat staan, een zogenaamde « **inclusieve** » groei.

5 doelstellingen voor een « intelligente, duurzame en inclusieve groei » :

- **Werkgelegenheid.** We komen hierop terug met het experiment dat het Brussels gewest wil lanceren;
- **Onderzoek-ontwikkeling en innovatie.** Dit is absoluut essentieel en doelt op een verhoging van het budget voor onderzoek, publiek of privaat;
- De inzet van de **klimaatverandering** en van de **energie**. Met ook daar een belangrijk veld voor sociale innovatie als drager van nieuwe verwezenlijkingen. Voorbeeld : de burgercoöperatieven op het vlak van windenergie, zoals *Les vents d'Houyet*⁶, in België, zijn sterke sociale innovaties wat betreft de uitdaging van de klimaatverandering.
- **Onderwijs.** Het betreft hier geen Europese bevoegdheid als dusdanig maar het gaat wel om de strijd tegen het vroegtijdig schoolverlaten, voornamelijk met de « waarborgen voor jongeren » of « initiatieven voor de jeugd ». Vandaag gaat het om initiatieven die al naargelang de verschillende territoria als Brussels of Waals worden gekwalificeerd. De grondslag ervan ligt evenwel duidelijk bij de strategie « Europe 2020 » en bij de wil om de sociale uitsluiting van jongeren te bestrijden. Want het is wel degelijk de sociale uitsluiting die moet worden bestreden door aan alle jongeren de mogelijkheid te bieden om werk te vinden, ook al hebben ze geen diploma behaald.
- Strijd tegen **armoede en sociale uitsluiting**. Het betreft hier een grote mislukking sedert 2010, want er was een doelstelling om het armoedepercentage te verminderen en elk jaar neemt de armoede nog toe.

2. Het initiatief ten gunste van de sociale innovatie

Er bestaat een Europees initiatief inzake sociale innovatie, met een « Europees platform voor sociale innovatie » waarover Xavier Le Mounier van de Europese Commissie – die deze namiddag zijn opwachting maakt – u meer kan vertellen. Hij is namelijk de verantwoordelijke voor dit Platform dat de goede praktijken op het Europees grondgebied in de verf moet zetten.

3. De structuurfondsen

De structuurfondsen zijn het derde element dat u bekend is, met name in het Brussels gewest. Het betreft voornamelijk het Europees Sociaal Fonds en het EFRO⁷. Het gaat « slechts » om 320 miljard euro, en voor de eerste keer in de Europese budgettaire programmatie sedert 1958 zijn de structuurfondsen 2014 – 2020 in grote mate gewijd aan uitdagingen inzake sociale innovatie. Dat betekent niet dat de Staten, en de Gewesten in België dit hefboomeffect op de meest optimale wijze hebben

⁶ www.vents-houyet.be/

⁷ Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling.

aangewend – hierover kunnen we het lang hebben – maar het was hoe dan ook de wil van de Europese instellingen, een beslissing die we enkel kunnen onderstrepen en toejuichen.

4. Sommige Europese begrotingsprogramma's

Zoals u weet, wordt over de structuurfondsen op regionaal of nationaal vlak beslist, maar er zijn eveneens Europese begrotingsprogramma's met een transnationaal karakter. In de begrotingsprogrammatie 2014-2020 is bijgevolg een programma opgenomen dat ESI (Employment and Social Innovation) werd genoemd en transnationale projecten moet financieren.

Onze structuur is er samen met partners uit zes landen in geslaagd om een project te laten weerhouden. Dit project betreft de alternantie inzake werkgelegenheid.

Dit zijn dus de vier essentiële assen die door de Europese Commissie worden gedragen. Ik zou de Europese uitdagingen niet willen beperken tot wat de Commissie onderneemt maar eveneens willen wijzen op wat de Europese territoria ondernemen. Ziehier twee voorbeelden : ik gaf reeds het Britse voorbeeld van de "Big Society", ook al vind ik dit negatief. Welnu, er bestaan eveneens voorbeelden op het terrein in Montpellier. Volgende week vinden er de tweede "Rencontres Internationales de l'Innovation Sociale" plaats die ik zal animeren met een incubator voor sociale innovatie, d.w.z. een plaats waar men economische activiteit creëert met behulp van sociale innovaties. Men kan per vliegtuig naar Montpellier reizen in 1u20, en het is een uitstekend trefpunt om terreininitiatieven te ontdekken. Ook Bilbao beschikt over een zeer interessant park voor technologische en sociale innovatie.

De OESO tenslotte, gaat haar steun verlenen aan een gids over economische en sociale innovatie. Hieraan wordt eveneens steun verleend door de overheid.

Terloops wil ik graag wijzen op een interessante vaststelling : het faillissement van Lehman Brothers heeft ertoe geleid dat de Europese Commissie meer aandacht is gaan besteden aan sociale innovatie. Op hetzelfde ogenblik, en dat is natuurlijk geen toeval, hebben de Verenigde Staten een bureau voor sociale innovatie opgericht. Het is interessant vast te stellen dat de twee grote landen op dit gebied initiatieven lanceren.

Er zijn drie Europese uitdagingen. De eerste heeft betrekking op de Europese sociale innovatie. "Betreft het een hulpbron voor de burgerinitiatieven of een middel om de lokale publieke initiatieven te privatiseren ?". Dit is de eerste grote sociaalpolitieke vraag die ik ons wens te stellen.

Tweede uitdaging : "is het een middel om de sociale cohesie te ontwikkelen, zoals Jean-Louis Laville dit beweert of wenst, of een rentabiliteitsinstrument voor sociale

acties ?”.

De derde uitdaging houdt verband met een wijziging van paradigma. Ik denk dat een fundamentele wijziging van de grondslag van het economisch beleid mogelijk is, daar waar de liberale economische visie (ik denk niet aan ene of andere partij) ervan uitging dat : « de groei zal werkgelegenheid creëren en er zal een klein begrotingsoverschot zijn waardoor men wat geld zal kunnen geven aan de armen”. Dit is duidelijk de grondslag van de liberale economische strategie.

Vandaag wordt er meer en meer op gewezen – ook door liberale economen (nogmaals : zonder een partij te noemen) - dat de sociale innovatie en de sociale cohesie factoren kunnen zijn voor de ontwikkeling van de groei en de werkgelegenheid.

Ik dank de Economische en Sociale Raad voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest voor de organisatie van een colloquium dat aan dit boeiend onderwerp is gewijd. Toch wil ik er graag met enige spijt op wijzen dat het Brussels gewest of Brussel wat betreft deze uitdaging van de sociale innovatie duidelijk achterop liep in vergelijking met tal van Europese territoria. Dankzij de Economische en Sociale Raad wordt deze achterstand nu ingehaald. Ik dank u hiervoor.

Vragen/antwoorden en bespreking

Eddy Caekelberghs

Dank u Denis. Professor Moulaert, ik nodig u uit om Denis Stokkink te vervoegen. Neem plaats heren. Wij zullen, indien u dat wenst, een dynamische uitwisseling houden en uw vragen, interpellaties en voorstellen inzamelen. U hebt microfoons vóór u ; maak jezelf kenbaar, stel jezelf voor en aarzel niet. Geef de journalist niet de kans om in zijn favoriete refrein te vervallen en om zelf alle vragen te stellen, dit zou absurd zijn. Ga uw gang.

Jan De Brabanter, BECI - Adjunct-secretaris-generaal

Een deel van het antwoord dat ik had gewenst, is terug te vinden in de laatste boodschap van de heer Stokkink : innovatie en sociale cohesie zouden tot een groei moeten leiden.

Wat echter enigszins in uw discours en in het thema van vandaag ontbreekt, is de motivatie. Deze kan uiteraard de groei zijn, maar is ook « waarom sociaal innoveren ? ».

Ik denk dat er op de deelnemerslijst heel veel personen staan die in de sociale sector werken, en maar weinig in de economische sector. Wat kan de motivatie, anders dan « *problem solving* », voor sociale innovatie zijn ?

Denis Stokkink

Vrij vlug antwoord. Uw vraag is uiteraard van fundamenteel belang : « Waartoe dient de sociale innovatie ? ». Ik denk dat het nut zeer uiteenlopend kan zijn. De Europese Commissie ziet sociale innovatie als een grondslag voor economische groei en tewerkstelling. Een andere visie, die niet tegenstrijdig is, is dat sociale innovatie een bron van sociale cohesie is. Derde element, het is een bron van veranderende sociale verhoudingen op het grondgebied. Dit is ook een manier van doen en kan dus een factor zijn voor veranderingen in de machtsverhoudingen op de grondgebieden. Er is dus geen eensluidend antwoord op uw vraag.

Ik denk dat BECI geïnteresseerd kan zijn in sociale innovatie als factor voor bijvoor-

beeld economische groei in de Brusselse sociale huisvesting. Het feit dat er een betere bron van energiebesparing in de sociale woningen bestaat, is een element dat bijdraagt tot de sociale cohesie die armoede bestrijdt en die een nieuwe economische sector creëert of ontwikkelt, of een sector waarin het voor het ogenblik slecht gaat.

Wat zal men dus op de voorgrond plaatsen ? Het feit dat er in het Brussels Gewest minder ziektes zijn, dankzij een betere situatie in de sociale huisvesting, een strijd tegen armoede, een factor van territoriale differentiatie of een economische groei van een ondernemende sector ? Iedereen kan er zijn eigen elementen in terugvinden en dit is het voorbeeld zelf van een positieve sociale innovatie.

Frank Moulaert

Economie is veelzijdig, dat is duidelijk. Men kan niet zeggen dat innovatie in de economie enkel voortkomt uit een investering in technologische innovatie, in nieuwe organisatiemodellen of in nieuwe producten. Men moet de realiteit aanvaarden : economie is veelzijdig. Men moet dus de diversiteit van economische activiteiten die beschikbaar zijn, voeden. Sociale innovatie kan hiertoe bijdragen door aan behoeften te voldoen waaraan niet wordt voldaan, door zich te inspireren op nieuwe organisatiemodellen, maar ook door strategieën te bekritisieren die steeds worden geprezen als uniek en gebaseerd op technologische innovaties en op organisaties krachtens de beheerbeginselen van het management, enz.

Het grote probleem van onze economie is tweeledig.

Eerst en vooral heeft men teveel gedereguleerd en de Europese Commissie heeft daaraan meegewerkt. Men had onze producten op onze grondgebieden beter moeten beschermen. Dit wil niet zeggen dat men de markten voor voertuigen en spits-technologieën niet moet vrijmaken. Een combinatie van beschermde en open markten stemt overeen met de sociaaleconomische en menselijke realiteit van vandaag, alsook met deze veelzijdige visie van de economie en de markt.

Voorts moet men de debatten opnieuw op gang brengen over de verhouding tussen groei en ontwikkeling. Dit is één van de oudste debatten in de economische wetenschappen en werd volledig uit het oog verloren. Ik heb heel wat zaken over deze verhoudingen gelezen en onderwezen. De Duitse geschiedenischool heeft de echte verhoudingen tussen ontwikkeling en groei echt geanalyseerd. Op het kruispunt staat cultuur, de coöperatieve constructie van een sociale fabriek. Het zijn ook partnerschappen, niet alleen onder elites, maar met alle lagen van de bevolking. Ik zal het nu hierbij houden, maar ik zou hierover veel meer kunnen vertellen.

Brahim El Ghraibi, *Huurderssyndicaat*

Een vraagje voor de Heren Stokkink en Moulaert. Het is ietwat ingewikkeld, maar ik zal proberen om zelf te antwoorden op de vraag die ik zal stellen en die niet lang zal zijn : « Kan men zich indenken dat technologische/economische innovatie wezenseen is met sociale innovatie ? ».

Vroeger had men het over technologische innovatie. Daarna is sociale innovatie gekomen.

Kan men vandaag, na 2008-2009, stellen dat deze beide aspecten in eenzelfde objectief wezenseen zijn ?

A priori denk ik dat de Commissie sociale innovatie gebruikt, die sinds 20 jaar ook een teken van zwakte van de Staat is, en dat men deze koppelt aan technologische innovatie die ook financieel, economisch en deregulerend is. Men bedeeft ze een sociaal aspect toe om het geweten te sussen of misschien om ze te proberen laten slikken, terwijl op het inhoudelijk vlak sommigen van ons goed weten met wat dit overeenstemt. Ik weet niet of mijn vraag duidelijk genoeg is. Ik dank u.

Eddy Caekelberghs

Ik denk dat ze rond de semantische val blijft draaien.

Frank Moulaert

Ik probeer ze te herformuleren, u verbetert me : « wat zijn de verhoudingen tussen de verschillende dimensies of factoren van innovatie ? », « wat zijn de verhoudingen tussen economische, technologische en sociale innovatie ? », « is er altijd een technologische, economische innovatie nodig om een goede sociale innovatie te hebben ? ».

Klopt dit min of meer ?

Brahim El Ghraibi, *Huurderssyndicaat*

Er zijn misschien faseringen in de 19de eeuw. Er is sociale innovatie, en daarna technologische innovatie. Men weet niet goed waar de scheidingslijn ligt. Op een gegeven ogenblik komt dit bijeen en leidt dit tot sociale, economische en politieke veranderingen. Vandaag bemerk ik toch een verbluffende gelijklopendheid tussen deze versnelling van de technologische innovatie via netwerken die, zo heb ik de indruk, de sociale innovatie versterken en omgekeerd. Niettemin weet ik niet meer

waar de grens ligt. Is dit dan een toevalseffect of een zekere deregulering ? Niet noodzakelijk in negatieve zin.

Denis Stokkink

Ik denk dat we gedurende uren kunnen praten over de inzet die u op de voorgrond plaatst. Er zijn technologische initiatieven die niets te maken hebben met sociale initiatieven en sociale initiatieven die niet op technologische initiatieven zijn gebaseerd. Een combinatie van de twee bestaat ook. Eenvoudig gezegd is er de inzet van het innovatieconcept dat zich tot het niveau van de openbare, meer bepaald Europese beleidsvoeringen heeft uitgebreid, maar niet alleen deze. Er is een nieuw element, dat men vanuit meer economische invalshoeken kan bekijken, vanuit invalshoeken van sociale cohesie en vanuit territoriale invalshoeken, in functie van de dimensies die u op de voorgrond plaatst.

Eddy Caekelberghs

Denis Stokkink, om bij het idee van de « semantische val » en « politieke val » te blijven, wil dit zeggen dat vanuit het standpunt van de Europese overheid, de heer Barroso een oprechte ommezwaai na Lehman Brothers heeft doorgevoerd ? Heeft de Commissie Juncker een oprechte ommezwaai doorgevoerd ? Dekte voor hen, in de doelstelling 2020, sociale innovatie de begrippen van flexibilisering van de markten, van terbeschikkingstelling van nieuwe arbeidstechnieken die het toelaten om de collectieve verhoudingen te ontwrichten, enz. ? Of definiëren ze in tegendeel sociale innovatie als *bottom-up* voor cohesie ?

Denis Stokkink

Iedereen die met de Europese Commissie werkt, moet zich er terdege van bewust zijn dat er niet alleen een Europees discours is. Er is niet HET discours van de Europese Commissie. Er is een strategie en de manier waarop deze wordt toegepast, in functie van een hele reeks verschillende beleidsvoeringen die door de Europese Unie worden gedragen. De beleidsvoeringen zijn soms en vaak met elkaar in tegenstrijd. Men kan dus niet spreken over DE Europese strategie op het vlak van sociale innovatie. Het zou eenvoudiger zijn om u te antwoorden met de stelling « het is wit of zwart », maar zo is het niet. Er is een waaier van kleuren die de manier vormen waarop de Europese Unie sociale innovatie toepast.

Eddy Caekelberghs

We zullen voortaan dus « strategieën 2020 » in het meervoud zetten.

Denis Stokkink

Ziedaar.

Eddy Caekelberghs

Mijnheer Moulaert, een laatste bemerking ?

Frank Moulaert

Ik ben het eens met dit standpunt. Er is niet EEN Europees discours, noch EEN unieke praktijk. Ik heb het al over het concurrentiebeleid gehad en de manier waarop dit zich ontwikkelde, alsook over de rol van Europa in de creatie van een te open markt. Men kan zelfs stellen dat de Europese Commissie mee verantwoordelijk is voor de grote financiële crisis waarnaar we zopas hebben verwezen. Nu heeft ze een sociaal innovatiebeleid gedefinieerd binnen een ruimer streven - « *Innovation Union* » -, dat echter naar mijn mening en deze van veel van mijn partners geen verband tussen ontwikkeling en groei legt. Dit streven verwaarloost de aard van de sociale innovatie in de zin van innovatie in de sociale verhoudingen en de verhoudingen tot de noodzakelijke sociaalpolitieke veranderingen in Europa. In deze context zijn de trans-Atlantische onderhandelingen over het nieuwe geliberaliseerde pact van de internationale handel zeer belangrijk en kunnen deze de situatie van de sociale cohesie veel kwetsbaarder maken.

Eddy Caekelberghs

Dank u heren. We zullen elkaar in de loop van de dag nogmaals ontmoeten. Nu is er een korte koffiepauze, tijdens dewelke er voor sommigen een persconferentie zal plaatsvinden. Ik vraag jullie een gezamenlijke inspanning om tegen 11.05 u. hier terug te zijn, zodat we onze werkzaamheden binnen het tijdschema kunnen hervatten.

SESSIE 2 : De sociale innovatie tegenover de maatschappelijke

I. De uitdaging van de leeftijden

Eddy Caekelberghs

Mesdames et Messieurs,

Dames en heren,

We gaan verder met een aantal concrete uitdagingen en gevallen. Aangezien we de strategische, theoretische en politieke achtergrond van de sociale innovatie al hebben geschetst, zullen we tijdens deze tweede sessie kennis maken met enkele van deze uitdagingen. Voor elk ervan zullen we zeer concrete verwezenlijkingen voorstellen, op basis van videoclips en dynamische gesprekken met de ontwikkelaars van deze ideeën en sectoren. We zullen beginnen met de uitdaging van de leeftijden, vanaf de kindertijd tot en met de rijpere leeftijden. Ik stel u voor om onmiddellijk naar een eerste video te kijken : « *Care Living Labs* ».

Vidéo Care Living Labs

Care Living Labs steunt verschillende zorginitiatieven naar bejaarden toe (voorkomen van sociale kwetsbaarheid, verbetering van de levenskwaliteit, tussenkomen, zorgen, enz.).

De actieve bijstandsbuurt is één ervan en laat bejaarden toe om in hun gewone omgeving te blijven leven. Hiertoe genieten ze van thuiszorg en van verschillende diensten op het vlak van persoonsbijstand.

Ik nodig nu mevrouw Karen Hiergens uit om ons meer informatie te verstrekken over wat we hebben gezien, en vanzelfsprekend over de Sociale Innovatiefabriek.

Karen Hiergens

Karen Hiergens

Karen Hiergens is community en communicatiemanager bij de Sociale Innovatiefabriek. Deze organisatie staat in voor de promotie, de begeleiding en de ondersteuning van het sociaal ondernemerschap en de sociale innovatie.

Heel wat personen onder u kennen de Sociale Innovatiefabriek niet. Dit initiatief brengt me onmiddellijk bij de praktijk en het is op dat niveau dat onze organisatie voornamelijk werkzaam is. We helpen personen die willen innoveren of sociaal ondernemen en waken erover dat hun innovaties kunnen worden verwezenlijkt en de gewenste impact hebben. Wij begeleiden elk jaar zo'n 150 innovaties. Onze ervaring heeft ons geleerd dat het niet makkelijk is om een geslaagde sociale innovatie uit te werken, of het nu is wat betreft het onthaal van senioren, jongeren of voor andere maatschappelijke uitdagingen, en dit omwille van verschillende redenen.

Eerst en vooral gaat het niet enkel om mobiliteit, huisvesting of verzorging, men moet er eveneens in slagen om vrijwilligers te motiveren en met senioren kunnen praten. Een combinatie van verschillende bekwaamheden dringt zich dan ook op, en het is niet vanzelfsprekend om deze terug te vinden bij een en dezelfde persoon. Vandaar het belang om over een netwerk te beschikken.

We denken bovendien vaak in termen van initiatieven. Dit idee is u ongetwijfeld welbekend want de overheid verleent vaak subsidies voor de ontwikkeling van een initiatief. Wij denken bijgevolg na in het kader van een proces. Dit vormt waarschijnlijk een goede aanzet om een initiatief te lanceren, maar we proberen wel om innovatoren uit te dagen om naar daadwerkelijk nieuwe werkingswijzen te zoeken.

"Indien jouw initiatief succesvol blijkt, hoe kan het in de toekomst een aanzienlijke impact hebben?", "welke onderneming, welke werkingswijze, welke methode moet men ontwikkelen opdat jouw initiatief een succes wordt?"

Een andere uitdaging bestaat erin, de handelssector in contact te brengen met de non-profitsector. Het gaat erom te weten of de publieke en privésector ook effectief een systemische wijziging wensen. Tal van sociale innovaties zien het daglicht onder de vorm van initiatieven op zeer kleine schaal – wat zeer goed is – in de context van een wijk en zelfs van een straat. Hier is helemaal niets mis mee, maar men moet zich de vraag stellen van de geïnvesteerde energie, de verworven expertise op lokaal vlak en de manier om een initiatief op een andere geografische schaal te ontwikkelen of om het in te schrijven in een proces van duurzame ontwikkeling om deze systemische wijziging te bewerkstelligen.

Dat betekent vaak dat men zijn cocon moet verlaten en niet enkel partners moet zoeken in de sector van de gezondheidszorg of de jeugd. Men dient na te gaan

welke diensten en welke ondernemingen zouden kunnen meewerken. Dit zijn een aantal uitdagingen voor innovatoren.

Ik zou andere initiatieven kunnen aanhalen, maar bij gebrek aan tijd zal ik er enkel enige opsommen.

Het eerste voorbeeld is het Brussels "Buurtpensioen", een combinatie van talrijke maatschappelijke uitdagingen die aan personen in de toekomst een toereikend pensioen wil verzekeren. Het gaat niet enkel om geld maar eveneens om diensten die men zich wederzijds kan verlenen. Dat betekent concreet dat personen als familieleden, 50-plussers of als senioren vrijwilligerswerk kunnen verrichten bij andere personen die hieraan nood hebben. Bij wijze van tegenprestatie ontvangen deze personen een aantal punten die zij later kunnen gebruiken, wanneer ze zelf hulp nodig zullen hebben.

Het is mogelijk om deze punten aan een organisatie te geven, en op termijn zou het bijvoorbeeld mogelijk moeten zijn om vrijwilligerswerk te verrichten in Brussel en zijn punten te geven aan de grootmoeder die in Kortrijk woont en die niet de tijd heeft gehad om een krediet te verwerven. Dat zou de verzorging, die zij nodig heeft, een stuk makkelijker en betaalbaar moeten maken.

Het "Buurtpensioen", dat is ontwikkeld door het kenniscentrum "Woonzorg Brussel"⁸ houdt zich niet enkel bezig met verzorging of pensioenen maar eveneens met vrijwilligerswerk, mobiliteit, en gaat dan ook verschillende maatschappelijke uitdagingen aan.

Een tweede voorbeeld : kent u "Duo For a Job" ? Het betreft een initiatief dat niet-Europese jonge werkzoekenden in de mogelijkheid stelt om in contact te treden met senioren en 50-plussers die hun beroepservaring met jongeren willen delen om hen te helpen bij het sneller vinden van een job of een opleiding. Dit systeem biedt heel wat voordelen voor de werkzoekenden en de personen, die hen helpen en aldus hun ervaringen in de praktijk kunnen brengen.

Er zijn talrijke voorbeelden beschikbaar in Vlaanderen. Zo denk ik nog aan "De stem van ons geheugen"⁹ of aan "Collectief Goed"¹⁰, een initiatief van het verenigingsleven.

Elk jaar ontvangen we ongeveer 150 innoverende organisaties die niet allemaal geslaagde innovaties worden. Omwille van diverse redenen zullen sommige initiatieven nooit verder raken dan het stadium van het experiment.

Sta me nog toe om samen met u na te gaan waarom sommige innovaties in de openbare sector moeilijkheden ondervinden om zich te ontwikkelen.

Teneinde de zaken te verduidelijken, zou ik nogmaals willen onderstrepen dat de

⁸ www.woonzorgbrussel.be

⁹ Voor meer informatie : <http://zingenmetdementie.be/>

¹⁰ Voor meer informatie : <http://collectiefgoed.be/>

sociale innovatie geen sector is. Men vindt sociale innovatie in de economie maar ook in het verenigingsleven, in de ondernemingen, bij burgers, studenten, CEO's, enz. De sociale innovatie past zich aan alle profielen aan en wat vandaag geen sociale innovator is, kan dit morgen wel zijn. Het is belangrijk voor de overheid om de programma's van sociale innovatie nooit tot een enkel gebied te beperken.

Bij de Sociale Innovatiefabriek kunnen we ons de weelde veroorloven om ons niet altijd tot een enkel thema te moeten beperken. We zijn immers niet enkel op zoek naar innovaties op het vlak cultuur of jeugd. Alle initiatieven zijn namelijk welkom. Het betreft hier een uitdaging voor de overheid want niemand is eigenaar van sociale innovaties. Indien we aan het einde van ons initiatief vaststellen dat we ons fundamentele wetgevende of juridische vragen stellen die de ontwikkeling van onze innovatie verhinderen, dan moeten we wel een of andere minister vinden om de kwestie te bespreken.

Een tweede opmerking : sociale innovaties vereisen niet enkel financiële middelen, zij moeten ook leiden tot het delen van kennis. Terwijl er in Vlaanderen reeds tal van initiatieven worden ontwikkeld, is er nog niet voldoende samenwerking in Wallonië en op nationaal vlak.

Nog een laatste opmerking : het is mogelijk dat het evident lijkt, maar dat is het niet. We vragen altijd aan innovatoren om hun sociale impact te beschrijven. Het gaat er niet om, te zeggen "we hebben zo veel personen verzorgd" of "zo veel personen hebben onze website aangeklikt", maar wel degelijk "hoe kunnen we het leven van de mensen en van de hele planeet veranderen?". En dit is wat we echt willen weten om ons ervan te vergewissen dat de sociale focus de kern van het vernieuwend initiatief vormt. Dit is het geval voor de overheid en voor de sociale innovatoren. Indien men de uitdaging niet opneemt, dan komt men tot initiatieven met een sociaal sausje die evenwel een asociale reflex kunnen vertonen. Ik heb het woord *Uber* niet uitgesproken, maar ik meen dat men zich vragen zou kunnen stellen bij de sociale impact van dit bedrijf...

Eddy Caekelberghs

Dank u. Maar sta me toe om u – evenals aan de andere sprekers – hierover nog een vraag te stellen : wie kent het label toe ? Wie kan tot "sociaal innovator" worden aangeduid ?

Karen Hiergens

Een minderheid zal zichzelf tot “sociaal innovator” kunnen aanduiden. In de praktijk maken we gebruik van drie breekpunten.

Eerst en vooral moet de werking vernieuwend zijn, niet enkel voor de organisatie of de sector, maar eveneens voor het probleem of de uitdaging waarop de werking betrekking heeft.

Deze innovatie kan liggen in de combinatie van verschillende elementen, om deze om te zetten in een methode. Deze innovatie mag bijvoorbeeld geen nieuw product zijn.

Het tweede aspect is vanzelfsprekend van sociale aard. De uiteindelijke doelstelling moet sociale innovatie, sociale verbetering zijn. Wij vragen aan de ondernemingen wat ze met hun geld zullen doen indien hun initiatief een groot succes kent. In welke mate is hun doelstelling van financiële of sociale aard ? Deze vraag is eveneens belangrijk indien we ons tot organisaties richten die behoren tot het verenigingsleven.

Tenslotte proberen we na te gaan in welke mate een initiatief inclusief kan blijken vanuit maatschappelijk of sociaal oogpunt. Is het mogelijk om het aan te wenden voor grotere groepen of voor andere doelgroepen ?

Eddy Caekelberghs

Ik dank u. Ik meen dat het belangrijk was om zich al deze elementen te herinneren alvorens het debat verder te zetten.

Karen Hiergens

Dat klopt, want in de praktijk is het vaak makkelijker om met voorbeelden uit te leggen wat sociale innovatie is.

Eddy Caekelberghs

We zullen dit straks bepalen met uzelf en Françoise Pissart aan het einde van de zitting, indien we nog enkele minuten hebben om hierop terug te komen.

Hartelijk dank voor uw tussenkomst. We zetten onze werkzaamheden nu verder met twee korte videofilmjes, waarvan het eerste is gewijd aan het initiatief van de “Bébé Bus”.

Video Netwerk Bébé Bus

Het principe van deze mobiele crèche is eenvoudig : een bestelwagen vol kinderverzorgings- en animatiemateriaal brengt dagelijks een team van kinderverzorgsters naar een door het ONE erkende gemeentesaal, waar kinderen zullen kunnen worden opgevangen.

Deze buurtopvangdienst, die de GABS (Groupe Animation Basse Sambre) in 2003 heeft opgestart, wil alle gezinnen en in het bijzonder kwetsbare gezinnen en werkloze moeders - die dus geen toegang tot de klassieke opvangkringen voor hun kind hebben - een vrije dag bieden zodat ze een opleiding kunnen volgen, naar een sollicitatiegesprek kunnen gaan of eenvoudigweg een beetje op adem kunnen komen.

Eddy Caekelberghs

Ik richt mij nu tot François Jégou. De heer Jégou heeft een indrukwekkend parcours. De kwesties waarop samen met u in termen van sociale innovatiemodellen en van governance van de steden moet worden ingegaan, hangen samen met wat Denis Stokkink en Professor Moulaert zopas hebben gezegd. Het komt erop aan om zo dicht mogelijk op het terrein datgene te gaan verkennen wat inspiratie kan opleveren. U zult uw ervaring ter zake nu met ons delen.

François Jégou

II. Sociale innovatiemodellen en stedelijke governance binnen en buiten Europa

François Jégou

URBACT Lead Expert bij Strategic Design Scenarios (SDS), een « laboratorium voor duurzame innovatie » dat in Brussel is gevestigd.

François Jégou behaalde een diploma aan de ENSCI en geeft nu les aan het Politecnico van Milaan en aan La Cambre in Brussel.

Dank aan de Economische en Sociale Raad voor de uitnodiging. Wij zijn designers die rond het design van de sociale innovatie en van de publieke innovatie werken. Ik zal het vandaag met u hebben over de rol die ik heb kunnen spelen als medewerker van de Europese programma's *Urbact*, die belangstelling vertonen voor de manier waarop steden kunnen samenwerken en uitwisselingen op het vlak van governance kunnen verrichten. In de loop van de programma's *Urbact 1* en *Urbact 2* hebben meer dan 500 Europese steden rond de kwesties van de omvorming van de governance van de steden samengewerkt. Bij die gelegenheid hebben wij het geïnteresseerd gehad om rond sociale kapitalisatie in de steden te werken.

Is sociale innovatie een uitdaging voor Brussel ? Het is een uitdaging voor de omvorming van de governance. Ik denk dat ik een goede weerklank geef aan wat Professor Moulaert deze morgen zei.

Het is een gelegenheid om de governance van de steden te laten evolueren en om te vormen. Hiervoor zijn er nieuwe *business models*, nieuwe modellen om waarde te creëren, die op human resources zijn gebaseerd. Het lijkt me dat het niet alleen om de insluiting van sociale innovatie gaat als een element dat ertoe zal bijdragen om ons model te versterken, maar wel om een nieuwe verandering van paradigma en model, meer bepaald naar wat men de « actieve welfare » toe noemt.

Het gaat om een verzorgingsstaat waar de gebruiker mee de oplossingen aanreikt waarvan hij zal genieten.

Nieuwe contributieve en solidaire levenswijzen, die steeds meer op duurzame ontwikkeling zijn afgestemd, van de steden die zich als capaciterend zien, vereenvoudigen de nieuwe manier van samenwerking met de burgers.

Tot slot moet een nieuwe « deal » tussen overheden en burgers worden ontwikkeld, ten opzichte van wat ik « collaboratieve overheidsdiensten » noem.

Hoe moet men de ontwikkeling van overheidsdiensten die collaboratief en contributief zijn, uitdenken en omvormen ? Wanneer men het over sociale innovatie heeft,

moet men in details treden.

Amersfoort: het bestuur van de stad samen met de burgers hertekenen...

Ik zou u een stad in Nederland willen voorstellen : Amersfoort. Het is een kleine stad die, volgens mij, ons heel wat voorbeelden zal geven van de manier waarop governance kan worden omgevormd.

Amersfoort heeft zijn eigen website. Centraal op de onthaalpagina ervan staat de 033, een burgerblog (zie figuur 6).

Figuur 6

Deze website wordt bewust niet door de stad gecontroleerd, maar wel degelijk door de burgers. Men ziet niet vaak overheden die de mening van hun burgers centraal op hun website publiceren, en dit zonder dat deze door de communicatiedienst van de stad wordt gecontroleerd. Dit is echt interessant.

Dit stadje bevindt zich in de gouden driehoek Utrecht - Amsterdam - Rotterdam. De bewoners zijn er iets hoger opgeleid en iets rijker, maar Amersfoort heeft toch op 6 jaar tijd 60 % van zijn begroting verloren en een omzetting van nationale verplichtingen in lokale verplichtingen ondergaan.

Onze Nederlandse vrienden, die doorgaans vrij pragmatisch zijn, stellen vast dat ze geen geld meer hebben voor sociale diensten en dat men deze dus moet stopzetten. Daarna worden ze zich ervan bewust dat er toch burgers zijn die optreden. Ze voelen zich dan slecht en zeggen : « we moeten anders met de burgers leren samenwerken ». Ikzelf ben een exportproduct van Frankrijk. In Frankrijk bekijkt men Nederland altijd

als een model van sociale samenwerking. Wanneer ik Nederlanders hoor zeggen : « we kunnen niet met burgers samenwerken », dan meet ik dit af aan het werk dat op dat vlak in mijn land nog moet worden verricht.

Het Elisabeth-project

Het Elisabeth-project is een voorbeeldproject. In het centrum van de stad Amersfoort ligt een park waarin oorspronkelijk een ziekenhuis was gevestigd, dat werd afgebroken. Het oude ziekenhuis werd omgevormd tot park en er werd een nieuw ziekenhuis gebouwd in de rand.

Er was een grote burgermobilisatie opdat het stedenbouwkundig project door de burgers zelf zou worden gerealiseerd. De stad heeft de realisatie van dit stedenbouwkundig project dus toevertrouwd aan burgers, die zich zelfs niet hebben verenigd. Zoals doorheen deze hele uiteenzetting zal ik hier nogmaals aandringen op het vermogen van een stad om risico's te nemen en om verder te gaan dan wat men gewoon is om te doen.

Men vertrouwt dit project dus aan burgers toe. Eén van de leiders van dit project, Lia Bouma, heeft verklaard : *"...wij burgers hebben van het gemeentebestuur een opdracht gekregen. Wij zullen deze op onze manier uitvoeren, niet op hun manier..."*. Ziehier het stedenbouwkundig plan in de handen van Lia.

Figuur 7

De stad had twee ambtenaren in het collectief geplaatst. Deze hadden als instructie om als burgers en niet als ambtenaren te zetelen. Ze hebben zich echter niet ervan

kunnen weerhouden om hun meningen te geven en de burgers hebben hen duidelijk laten verstaan dat zij het waren die beslisten. De stad heeft dan vertrouwen gesteld en hen laten doen wat ze wilden. Ook dit lijkt mij exemplarisch.

De 'openlucht'-ambtenaren

Ik zal nu een aantal elementen aanhalen, die aantonen dat dit bestuur in beroering is geraakt.

Eén van de grootste moeilijkheden voor de burgers was waar te beginnen en op welke deur te kloppen. In 2014 heeft Nico Kamphorst, algemeen directeur van de stad, in zijn nieuwjaarstoespraak het volgende verklaard : « Ik sta positief tegenover de ontwikkeling van wat ik de 'openlucht-ambtenaren' noem. Ik heb mensen nodig die niet in een batterij zitten, die buiten komen en die kunnen gaan waar ze willen, zolang ze het bestuur maar interessante zaken aanbrengen ».

Anne De Feijter is verantwoordelijke voor de kwesties van duurzame voeding. Ze verkoopt het actieplan rond duurzame voeding op de markt (zie figuur 8).

Figuur 8

Wat mij betreft, ik heb mij een week in dit bestuur ondergedompeld. Men heeft mij met twee badges opgewacht : één om het gemeentehuis te betreden en een andere speciale die toegang gaf tot de directieverdieping. Men heeft mij gedurende een week volledige toegang tot het bestuur gegeven, en dit zowel overdag als 's nachts. Ik zie zelden zo een teken van vertrouwen.

Het gemeentebestuur in 'café-configuratie'

Volgens Jos Van Winkel, directeur strategie van de gemeente Amersfoort, is er een fundamentele evolutie van de rol van de verkozenen, die ook borg staan voor kwaliteit en billijkheid van de participatie. De gemeenteraad is zich ervan bewust geworden dat de stad zich aan het omvormen was en heeft besloten om zijn vergaderingen in een café te houden. Tot op heden hadden de burgers twee minuten om tijdens de gemeenteraad hun vragen te stellen. Nu vinden deze vergaderingen dus plaats in een café. Ze duren een volledige dag, de burgers drinken er samen thee en koffie en bespreken echt zaken. Er is nu meer volk dan de « *usual suspects* » (diegenen die altijd aanwezig zijn).

Eén van de gemeenteraadsleden heeft net zoals de burgemeester bevestigd dat : « Er teveel wetten zijn in Nederland. Het is hier erger dan ergens anders. Van zodra er een wet is, leeft iedereen deze na, terwijl men in Italië, Spanje en Frankrijk, waar er 500 soorten kaas zijn, niet één enkele wet kan naleven. Men moet ze dus onderzoeken en veranderen wanneer men kan ».

Het Change team

Er is een *change team* dat uit 5 personen bestaat en dat tot doel heeft om terug te komen op alle openbare beleidsvoeringen van de stad in het jaar 2015, om deze te laten evolueren en om omvormingen voor te stellen. In het duurzaam voedingsnetwerk hadden burgers aanpassingen van de wetgeving gevraagd, meer bepaald inzake het vermogen om groenten in parken en tuinen te laten groeien. De stad heeft de wetgeving in de mate van het mogelijke aangepast, omdat hij geen officiële bevoegdheden op het vlak van voeding heeft. Het is immers niet altijd eenvoudig om wetten te wijzigen waarvoor men niet bevoegd is.

Volgens Carla Van Dorp, verantwoordelijke van de afdeling natuur- en milieuaangelegenheden, : « ...wil 'laten doen' niet zeggen zich niet meer engageren, maar luisteren, samen de problemen verkennen zonder ze te monopoliseren... ».

Wat moeilijk is voor de ambtenaren, en ik heb er tijdens deze inleefweek zo'n 35 ontmoet, is om als burger te zetelen en om de problemen niet te monopoliseren. Tijdens een burgerconferentie over de nieuwe manier van samenwerken met het bestuur, heeft dit bestuur tijd vrijgemaakt voor de ambtenaren, opdat ze deze zouden bijwonen. De stad was er uiteraard geen deelnemende partij.

Voor Jos Van Winkel zijn er twee uitdagingen. Eerst en vooral mag men niet doen zoals David Cameron door alles aan de burgers over te laten en te stellen dat « jullie zullen worden gemachtigd om alles zelf te doen ». Voorts moet men een billijke participatie waarborgen door ervoor te zorgen dat het niet altijd dezelfde zijn die participeren.

Amersfoort heeft de G1000 van Brussel¹¹ gekopieerd. Hun G600 was zeer achtens-

waardig. Maar er is niet alleen goed nieuws. Nico Kamphorst, algemeen directeur van Amersfoort, was zodanig tevreden over het eerste stedenbouwkundig programma dat de bevolking belangeloos had gerealiseerd, dat hij er een tweede wou realiseren. Lia Bouma, lid van het burgercollectief heeft dan laten weten dat de burgers 1400 werkuren aan dit project hadden besteed. Er is dus een echte vraag : hoe kan de stad deze « super »-burgers mobiliseren ? Hij heeft besloten om hen op te leiden en om « capacity building » te ontwikkelen.

Welke lessen kunnen hieruit worden getrokken ? Wat verandert er in het bestuur van deze steden om de samenwerking met de burgers te vereenvoudigen ? Deze steden worden nederiger, krijgen een groter vermogen om te luisteren, ontwikkelen innovatie door gebruiken en verbeteren hun kapitalisatie.

Ik ben belast met het design van openbare beleidsvoeringen en niet om stoelen te maken waarop men slecht zit of om auto's te creëren met rode lijnen die de indruk geven dat ze sneller gaan. Ik houd me bezig met het design van openbare beleidsvoeringen om design in de praktijk toe te passen, d.w.z. om weer te vertrekken van gebruiken en gebruikers.

In het openbare optreden heeft men het moeilijk om goede praktijken te verspreiden. Men geeft ze soms eens weerwoord, maar dit werkt niet. Een goede praktijk vertaalt zich immers. We hebben het ook moeilijk om over slechte praktijken te praten. Ik nodig u uit om de « *fail conference* »¹² in de Verenigde Staten te bekijken. Dit is een conferentie over slechte praktijken. Mensen komen er om te tonen waar ze zich hebben vergist en dit is zeer belangrijk, omdat men zeer goed weet dat men meer uit zijn fouten leert.

Tot slot wordt er in het openbare optreden ook maar zeer moeilijk geëxperimenteerd. Stel u een auto-industrie voor die zich zoals een openbare actor gedraagt en zegt : « ik heb een nieuwe auto gebouwd en ik ga deze op mijn hele markt ontwikkelen zonder hem uit te testen ». Experimenteren is geld verdienen. Experimenteren is zeker duur, maar wat nog duurder is, is systemen ontwikkelen die niet werken. In het openbare optreden zijn we kampioen ter zake.

Men moet voorwaarden voor experimenteren creëren en het recht op fouten verzekeren. Ik stigmatiseer een beetje om daarna een debat op gang te brengen, maar de moeilijkheid voor een openbare actor is dat hij geen mogelijkheid heeft om zich te vergissen. Indien hij dit doet, zal hij worden beschouwd als iemand die het geld van de belastingbetaler verkwist. Welnu, u kunt een laboratorium niet vragen om

11 Topvergadering met duizend willekeurig gekozen burgers, die op 11 november 2011 in Tour & Taxis zijn bijeengekomen om de grote uitdagingen te bespreken waarvoor onze maatschappij staat.

12 www.thefailcon.com

te experimenteren wanneer het geen recht heeft om zich te vergissen. Indien u dit doet, dan zal het nooit risico's nemen en nooit experimenteren.

Men moet ook plaats laten aan ambtenaren, projectaanvragen openstellen voor burgers, subsidies besteden aan het opstarten van initiatieven en niet alleen aan de financiering ervan. Er is niet veel geld nodig, maar net genoeg om de zaken op te starten. Tevens moet men de openbare aankoopstrategieën naar sociale innovatie toe ontwikkelen. Steden moeten hun *purchase power* laten zien, dit is één van de belangrijke elementen voor transformatie. Tot slot moet men platformen voor sociale innovatie creëren en zich openstellen voor gemengde openbare en participatieve oplossingen. Ik dank u.

Eddy Caekelberghs

Alvorens over te gaan tot het debat met de zaal, wordt vandaag om 12 u. in Frankrijk, in ons land en overal, solidariteit betoond met vanzelfsprekend de talrijke slachtoffers van de afschuwelijke aanslagen in Parijs. Er zijn momenteel in Molenbeek nog huiszoekingen aan de gang en er worden acties ondernomen en aanhoudingen verricht. Wij stellen voor om ons bij deze gezamenlijke actie aan te sluiten met een minuut stilte, die ik u voorstel te laten gepaard gaan met een krachtig applaus, omdat lawaai en leven altijd moeten volgen op de stilte die men ons tracht op te leggen. Het is soms door lawaai te maken dat men door dit teken ook zijn vermogens om te leven toont. Ik stel u dus voor om recht te staan.

Dank u. Het is belangrijk te denken dat diegenen die eropuit zijn om elke innovatie en elk vermogen tot weerstand de kop in te drukken, niet het laatste woord zullen hebben.

Wat dat laatste woord betreft, dienen wij nu de beraadslaging van de zaal te begeleiden ten overstaan van wat jullie ons hebben aangetoond, die grote innovatie op het terrein. Ik geef toe dat ik al een beetje zoals u ben geworden, we zijn bijna een Fransman bij ons geworden.

Indien u twijfels heeft om stadsbesturen te vinden die de sleutels voor sociale innovatie ter hand stellen, en daarbij met enige duizeling uw land bekijkt, wees gerust, dan zijn we al één van de uwen. Ik zou het ook zeer duizelingwekkend vinden indien ik op een dag stadsbesturen naar mijn uitzending zou kunnen laten komen, die de burgers hun sleutels toevertrouwen.

Wie wenst tussen te komen of te getuigen ? Professor Moulaert, ga uw gang.

Vragen/antwoorden en bespreking

Frank Moulaert

Ik heb deze concrete voorbeelden ten zeerste gewaardeerd. U spreekt echter in termen van steden. We hebben een beetje het gevoel dat deze steden en Amersfoort homogene steden zijn. Welnu, men weet dat steden zeer heterogeen zijn in hun samenstelling, met regeringen, besturen, coalities, maar ook sociaalpolitieke conflicten.

Hoe kan men een stad met zoveel meningen omvormen tot een dergelijk niveau van unanimiteit om bepaalde manieren van beslissingen nemen te veranderen ?

Eddy Caekelberghs

Dit is inderdaad een fundamentele vraag.

François Jégou

Ik ben het helemaal met u eens. Ik heb zin om nog een beetje uit te halen naar het bestuur van het land waar ik ben geboren. Weet u, Anne De Feijter, die ons naar één van deze « free range civil servants » heeft vergezeld, vertelde ons dat we met de gemakkelijkste zaken moesten beginnen. Volgens haar begint men in Frankrijk altijd aan de noordkant. Men mislukt dus in het noorden in plaats van te slagen in het zuiden.

U hebt het tijdens uw tussenkomst gezegd, de omvorming van sociale elementen vraagt tijd. We moeten voordeel halen uit de zaken die wel lukken. Ik zie hierbij enkele sterke voortekens. Er bestaan openbare innovatielaboratoria die momenteel overal ter wereld in de besturen tot volle ontwikkeling komen. Op het nationaal vlak hebben we in Frankrijk *Etalab*¹³. Dit is een klein initiatief dat, zoals ik het noem, aan goedaardige piraterij van het bestuur doet, de zogenaamde « friendly hacking ». Om een boot zoals het overheidsbestuur om te keren, moet men er met volle kracht tegen aangaan.

13 Etalab is een dienst van de Franse Eerste minister, die in 2011 werd opgericht en de taak kreeg om een « uniek interministerieel portaal voor Franse overheidsgegevens » te creëren. Meer informatie : www.etalab.gouv.fr.

Daarnaast is er ook het *MindLab*¹⁴ in Kopenhagen. Het is het eerste en meest emblematische laboratorium voor openbare innovaties. Binnen deze structuur werken 25 creatievelingen en designers aan het design van de openbare beleidsvoeringen. Ze bevinden zich op de 1ste verdieping van het Ministerie van Financiën.

In Frankrijk zie ik het, wat symboliek betreft, nog niet zo vlug gebeuren dat een agentschap dat zich met het design van de openbare beleidsvoeringen bezighoudt, 150 m² krijgt om zich in Bercy te vestigen. Hoewel *Futurs Publics*¹⁵, het algemeen secretariaat voor de modernisering van het openbaar beleid, zich op 300 meter van Bercy bevindt.

Er gebeuren dus zaken op verschillende niveaus, in de steden, de Gewesten, de departementen, enz. In Europa en de Verenigde Staten zijn er meer dan 200 initiatieven.

U vindt 200 initiatieven misschien een beetje lachwekkend, maar het is zo dat men tot een sneeuwbaaleffect komt en dat de zaken veranderen en elkaar op positieve wijze aansteken.

Eddy Caekelberghs

Dames en heren, aarzel niet. Mejuffrouw, ga uw gang.

Anoniem

U bent uitgegaan van het idee van de "active welfare state". Moet ik hieruit afleiden dat dit soort van initiatieven enkel kans op slagen heeft indien we terzelfder tijd spreken over een basisinkomen ? Of betekent dit dat elke persoon, die een toelage ontvangt, zich automatisch voor de gemeenschap moet engageren ?

Eddy Caekelberghs

Kan u ons eveneens zeggen in welke sector u werkzaam bent ?

Anoniem

Ik ben werkzaam in de sociale economie.

14 www.mind-lab.dk

15 www.modernisation.gouv.fr

Eddy Caekelberghs

Dank u. Zijn er andere vragen ?

Michel van der Meerschen, *Voorzitter van de vereniging van twee tuinwijken in Brussel*

We hebben het nog niet veel over Brussel gehad, terwijl de titel wel degelijk aangeeft dat het om een uitdaging voor Brussel gaat. Voor de aanwezige Brusselaars, wij hebben twee tuinwijken die in de jaren 1920 werden opgericht en die op de lijst van het historisch erfgoed zijn geplaatst. Ik heb het geluk om er te wonen.

Het ging om een fantastische sociale innovatie die enkel is kunnen slagen omdat de overheid deze volksinitiatieven heeft ondersteund. Momenteel zijn in de tuinwijk Floréal ongeveer 200 woningen leegstaand en onbewoond op een totaal van 800. Waarom ? Omdat er nu net, zoals de heer Stokkink het heeft benadrukt, in Brussel geen coördinatie, noch een dialoog is. Men houdt de woningen gesloten, omdat ze niet reglementair zijn op het vlak van hygiëne, elektriciteit, enz. en dit sleept nu al meer dan 10 jaar aan. Dit is een echte schande. Voor mij zou een sociale innovatie erin bestaan dat de betrokken diensten van het Brussels Gewest met elkaar zouden kunnen praten, en er zijn er heel wat. Ik dank u.

Eddy Caekelberghs

Dank u. Engineering of redesign van de communicatie tussen diensten, waarom niet.

Pieter Dehon, *Directeur van Casablanca, een onderneming van de sociale economie*

Mijn vraag heeft betrekking op het volgende : vernieuwend zijn, is enigszins paradoxaal, want wie kan oordelen of iets vernieuwend is ? Ik durf te stellen dat het niet aan ons is om dit te analyseren, maar aan de toekomstige generaties. Om vernieuwend te zijn, moet men een impact hebben die tot een maatschappelijke verandering leidt.

Wanneer ik de twee uiteenzettingen bekijk die hier werden gehouden, dan hebben deze betrekking op twee uiterst belangrijke zaken. Enerzijds hebben we het over kwesties die met zorg, kinderopvang en zelfs pensioen te maken hebben. Dit zijn elementen die een enorme impact op onze samenleving hebben. Anderzijds hebben we het over de manier waarop het politieke proces op een democratische wijze moet worden beheerd.

Mijn vraag is de volgende : in welke mate is het innovatieconcept veelbelovender

dan dat van democratisering en emancipatie van de sociale gelijkheid ? Wat zijn de voorwaarden en sleutelfactoren om vandaag te stellen dat een innoverend project dit over 20 tot 30 jaar effectief zou zijn door een impact op onze samenleving uit te oefenen ?

In alle eerlijkheid, ik beschouw mezelf als iemand die actief is in de samenleving en in de sociale actie. Maar om nu te stellen dat ik innoverend ben en te beweren dat ik over 20 tot 30 jaar een maatschappelijke impact zou hebben, dat vind ik een brug te ver. Dank u.

Eddy Caekelberghs

Dank u. Nog een laatste tussenkomst. Ga uw gang mijnheer.

Maxime Bacq, *Groupe One, een groep voor onderzoek en acties op het vlak van duurzaam ondernemerschap*

Een vraag voor de heer Jégou. Wat mij in uw voorbeeld aanspreekt, is dat de dynamieken van sociale innovaties vertrekken vanuit een gevoel van dringendheid, vanuit een extern element, in dit geval een bezuiniging.

Zonder deze hefboom als « starter » voor dergelijke dynamieken te rechtvaardigen, wat zijn volgens u de elementen die gunstig zijn om dergelijke dynamieken te doen ontstaan, maar die niet noodzakelijk iets met bezuinigingen te maken hebben ? De heer Stokkink heeft deze vraag ook eerder gesteld.

Is het een streven om aan sociale innovatie te doen of een manier om een zachte en duurzame ontmanteling te verrichten ? Dank u.

François Jégou

Ik sluit mij aan bij uw vier tussenkomsten. Ik zou willen terugkomen op deze kwestie van *actieve welfare*, omdat ik denk dat dit één van de gemeenschappelijke elementen van de eerste drie vragen is. De verzorgingsstaat is wat we in Europa verdedigen, maar heeft toch als gebrek dat hij tot enige passiviteit leidt.

We verwachten immers van de Staat, van de openbare macht, dat hij alle problemen oplost. Ik vind het zeer interessant wat de algemeen directeur van Amersfoort zegt : « *Elke burger is een beetje een deeltijdse ambtenaar* ».

Men kan zich inbeelden dat hij dit ziet als een manier om te besparen en om de bezuinigingskwesties op te lossen. Ik ben een designer en ik heb dus een pet op van

iemand die innoveert, maar als burger moeten we bij een dergelijk project allemaal contributieve en collaboratieve praktijken aannemen.

Ik zou wel een tweede uiteenzetting over de collaboratieve overheidsdiensten willen houden, maar ik denk dat men mij deze mogelijkheid niet zal geven. Deze « new deal » wordt heruitgevonden en als designer interesseert mij dat, omdat deze producten, diensten en openbare beleidsvoeringen moeten worden gedesigned. Het gaat niet om een design van voorwerpen, van tijdschriften op glanspapier. Het komt erop aan om na te denken over een nieuwe samenwerking, opdat de bijdrage van de burger het bestuur ten goede zou komen en opdat het bestuur door de burger zou kunnen worden ontlast.

Nog een laatste punt. Wanneer men maar twintig minuten heeft en men praatziek is zoals mezelf, zal men niet in detail treden. Mijn eerste argument was een bezuiniging van 60% over 6 jaar, wat een enigszins « doorslaand » argument is om de governance te laten bewegen. We zijn het wel degelijk eens dat dit niet het enige is.

Tot slot een concept om te eindigen. Amersfoort zegt ons : « we zijn brokers geworden ». Onze nieuwe rol bestaat er niet meer in om geld te verdelen, omdat we er geen meer hebben, noch om vermogens, vaardigheden, enz. te verdelen. Onze rol bestaat erin om zaken met elkaar in verband te brengen. « Broker » is een term van de markteconomie.

Hoe kan de openbare macht aan de reorganisatie werken, zodat het systeemeffect alle drijvende krachten van de bevolking dichter bij elkaar kan brengen ?

Eddy Caekelberghs

Dank u. Zoals u het al heeft gezegd, we kunnen 15 conferenties organiseren, maar ik twijfel er niet aan dat u deze namiddag tijdens één van onze volgende ronde tafels nog zult tussenkomen. Dadelijk zullen we Alexandra Lambert verwelkomen, die het met ons over een Brussels mode- en designcentrum zal hebben. Laat ons eerst een filmpje bekijken. Gelieve al plaats te nemen.

Karen Hiergens

Sta me toe om op concrete wijze te antwoorden op uw vraag over de definitie van een innovator. De Sociale Innovatiefabriek bestaat inmiddels drie jaar. We zouden nooit zijn overgegaan tot de oprichting ervan zonder vooraf te hebben bepaald wat een innovator nu eigenlijk is. We hebben deze definitie neergeschreven maar moeten deze op permanente wijze confronteren met de realiteit.

We gebruiken een aantal criteria voor de sociale innovaties en passen deze toe op de personen die ons een echt of zogenaamd sociaal innovatieplan voorleggen. “Bestaat hiervoor een basis?”, “wat zal de mogelijke sociale impact ervan zijn?”, “op welk gebied hebben deze innovaties betrekking?”, enz.

We gaan hierin niet te ver. We zouden deze vraagstukken natuurlijk op een minder pragmatische en meer strategische wijze kunnen benaderen. Het is echter duidelijk dat er in dat geval waarden met elkaar in conflict zouden kunnen treden.

We geven altijd het volgende voorbeeld : indien iedereen morgen te Brussel dankzij een onderneming en na verschillende wetgevende wijzigingen een auto kan bezitten, dan zou dit het probleem van de mobiliteit oplossen, maar wat te doen inzake leefmilieu ? In dat geval worden we geconfronteerd met twee waarden en we kunnen getuige zijn van een democratisch conflict. De uitdaging bestaat er bijgevolg altijd in om de waarden te bepalen en zich vervolgens bewust te zijn van het kader van de redenering. We evalueren immers de innovaties vandaag op basis van de problemen en oplossingen waarover we vandaag beschikken. Deze zullen echter ook morgen doeltreffend moeten zijn. We moeten ons ervan bewust zijn dat een conflict tussen verschillende waarden mogelijk is.

Eddy Caekelberghs

Dank u.

III. De uitdaging van onderwijs en werkgelegenheid

Vidéo MAD Brussels

MAD in Situ zijn de designersateliers voor sociale en maatschappelijke innovatie van MAD Brussels, het Brussels centrum voor mode en design. Deze ateliers bevinden zich in de Anneessenswijk, in het volle centrum van Brussel, die het de ingezeten designers toelaten om zich te professionaliseren door hun eigen projecten te ontwikkelen en/of door heel wat projecten inzake sociale en maatschappelijke innovatie in opdracht van MAD in Situ te ontwikkelen.

De uitgekozen ingezetenen komen uit verschillende sectoren van design, zoals stadsdesign, textieldesign, industrieel design, grafisch design, dienstendesign, fooddesign of printdesign.

Eddy Caekelberghs

Mooie uiteenzetting. Alexandra Lambert is hier bij ons. Maatschappelijke en sociale innovatie, samenwerkingseconomie. Zijn er in termen van samenwerking, en dan vooral in de kern van uw project, enkele bijkomende sleutelementen ?

Alexandra Lambert

Alexandra Lambert

Directrice van MAD Brussels, het Brussels Centrum voor Mode en Design

Doorheen dit project bevinden we ons aan de grens van de tewerkstellingskwesties. Ik leid het MAD Brussels, een project dat tussen 2007 en 2013 door de Europese Structuurfondsen werd gefinancierd en in de nieuwe Europese programmatie 2014-2020 werd opgenomen voor een project dat design met economie in de ruime zin verbindt.

Wij hebben vijf opdrachten, en als één daarvan hebben we ervoor gekozen om te innoveren en om in Brussel een uitdaging te proberen aangaan : concreet een instrument creëren dat rond de kwesties van sociale innovatie door design zal werken.

Deze morgen hebben we heel wat definities van sociale economie gehoord en was er zelfs een vraag over de economie. Ik had zin om het dadelijk met u te hebben over wat samenwerkingseconomie is. Ik heb het geluk gehad om onlangs een colloquium over het vrouwelijk ondernemerschap bij te wonen, waar David Mellet, consultant, verschillende eigenschappen van de samenwerkingseconomie en van wat wij de economie 2.0 noemen, heeft gegeven.

Het is uiteraard in deze context dat design een instrument is dat aan de grens van de samenwerkingseconomie, insluiting, sociale innovatie en duurzame ontwikkeling ligt.

Wat de samenwerkingseconomie betreft, berust het DNA ervan op vier onderling afhankelijke bestanddelen. Eerst en vooral zijn er de gedeelde doelstellingen. Deze zullen voortvloeien uit de samenwerking tussen de verschillende partners van het project.

Voorts is er het feit dat men in een gemeenschap is, d.w.z. dat er een ecosysteem is. Deze gedeelde doelstellingen brengen ons dichterbij het begrip van gemeenschap en van verbinding met de partners.

Tevens is er het feit dat men waarden heeft en één van deze waarden is in hoofdzaak afvalvermindering en het investeren in het menselijke en in de collectieve intelligentie. Waar de consumenten en klanten in de toekomst steeds meer naar op zoek zullen gaan, en wat de gedeelde doelstellingen zal oriënteren, zijn juist deze waarden. Het is het feit diensten en producten op een lokale basis te verminderen, te delen, te hergebruiken en te ontwikkelen.

Men voelt uiteraard de verschillende dimensies doorheen de voorbeelden die we deze morgen hebben gezien.

De laatste eigenschap en het laatste bestanddeel van deze samenwerkingseconomie zijn de gedecentraliseerde middelen. Zo heeft bijvoorbeeld Airbnb geen woningen

en creëert Facebook geen inhoud. Deze gedecentraliseerde middelen zijn in feite enkel het vertrekpunt. Voor alles bestaan er virtuele platformen. Deze bestaan erin om matchings te vereenvoudigen, veeleer dan om middelen te bezitten. Deze vier dimensies zullen uiterst belangrijk zijn voor de ontwikkeling van toekomstige economische projecten.

In wat we doorheen design ontwikkelen, zijn we bezig een instrument te creëren dat ernaar streeft om in deze logica van samenwerkingseconomie te worden gekopieerd. Klanten worden dan investeringspartners van het project en creëren samen met ons het product of de dienst.

De return on investment is niet alleen geld. Er is ook de toegevoegde sociale of maatschappelijke waarde. Samenwerking zal meer partnerschappen inhouden, een kwestie die ook deze morgen aan bod is gekomen. Wat waarde zal hebben en geld waard zal kunnen zijn, zijn de resultaten en niet alleen de tijd.

In deze context zullen de verhoudingen tussen werkgevers en werknemers veranderen en zal de communicatie veel belangrijker zijn, omdat de klant er nood aan zal hebben om de waarden en de reden van een activiteit, van een dienst of van een product te begrijpen.

Het is op al deze vragen dat designers zullen proberen te antwoorden, door een product of een dienst aan te bieden die met een economische waarde zal worden begrepen en gedeeld. Voor ons vormt het samenwerkingsdesign een integratieve en collectieve benadering. Ik ben zo vrij om de definitie van design van François Jégou te hernemen, omdat ikzelf geen designer ben. Voor hem en voor het grootste deel van de designersgemeenschap strekt design ertoe om tot nieuwe duurzame levenswijzen te inspireren en om innovatie in openbare instellingen en plaatselijke verenigingen te stimuleren. Design streeft ernaar om actoren en eindgebruikers te engageren in een proces van co-creatie van instrumenten, dat de overgang naar een economische convergentie toelaat. Tevens laat design het toe om gezamenlijk gedeelde en mobiliserende visies te ontwikkelen.

Het beroep van designer bestaat er niet in om alleen maar een creatief instrument uit te vinden. De designer vertrekt van een lastenboek, van een sociaal of maatschappelijk probleem in mobiliteit, veiligheid, voeding, enz.

Onlangs hebben we samengewerkt met het federaal ministerie voor maatschappelijke integratie, dat van het Europees fonds voor voedselhulp en dus van de hele voorziening van de voedselbanken in België heeft geërfd. Deze voedselbanken delen voedselpakketten uit aan behoeftigen.

Vandaag nog berust heel deze voorziening op liefdadigheidsbegrippen. Het ministerie voor maatschappelijke integratie wil deze voorziening uitbreiden tot de pro-

blematiek van sociale insluiting. We gaan dus van een voorvaderlijk en archaisch begrip naar een veel vooruitstrevender begrip.

Er werd ons gevraagd om samen met hen na te denken over dit proces en om innoverende oplossingen voor deze voorziening aan te reiken.

Een ander voorbeeld is Vivaqua. Het bedrijf dat drinkwater verdeelt in Brussel heeft een fontein voor toegang tot drinkwater in de stad willen ontwikkelen. Het gaat hier om een stedelijke uitdaging.

Ze werkten samen met een ingenieurskantoor en slaagden er niet in om de fontein te plaatsen. Ze hebben zich dan tot ons gericht en ons gevraagd om een multidisciplinair team van jonge designers rond de tafel te brengen, die gedurende vier maanden aan de plaatsing van deze fontein hebben gewerkt.

Vandaag beschikt Vivaqua over drie prototypes van deze fontein voor toegang tot drinkwater, die ze aan de brandkranen van het Gewest aansluiten.

Kortom, Vivaqua heeft, indien ze dit prototype van brandkranen op grote schaal ontwikkelen, de mogelijkheid om een product te commercialiseren.

Wij hebben designers aan het werk gezet en hebben bijgedragen tot de verbetering van het sociaal en maatschappelijk welzijn. Ik vind dat het voorbeeld alles wat vanmorgen werd gezegd echt goed illustreert. Door al deze dimensies toont het tevens aan hoe wij als designcentrum aan dit perspectief van sociale en maatschappelijke innovatie in het Gewest proberen te werken.

De designer vindt niet alleen creatieve projecten uit, maar gaat op basis van een welbepaald lastenboek kennis nemen van de gegevens en de omgeving van een probleem. Daarna zal hij op basis van markttendensen en van gedragingen van consumenten, klanten en gebruikers mee gebruiksscenario's ontwikkelen. Hij zal zich toeleggen op de creatie van het prototype van een product, een dienst of een instrument, om dit op termijn in serie te ontwikkelen en het op basis van een validatie van de voorstellen te vermenigvuldigen.

Ik denk dus dat bekwaamheid op het vlak van design van fundamenteel belang is voor een stad die innoverend wil zijn. « Mad in situ » of « Mad ter plaatse » is een centrum dat aan sociale innovatie is gewijd en gelegen is in de Anneessenswijk, op de beneden- en de eerste verdieping van de oudste sociale huisvestingstoren van de stad Brussel.

In deze wijk worden we met heel wat maatschappelijke uitdagingen geconfronteerd en werken we samen met 40 lokale verenigingen en bepaalde ministeries. We hopen echt u te kunnen uitnodigen om ter plaatse een bezoek te brengen. Vandaag hebben we 18 designers die in deze ateliers werkzaam zijn. Ze werken er voor een jaar en hun contract kan voor een jaar worden vernieuwd. Tevens werken we aan hun

professionalisering, omdat er vandaag geen school is die een opleiding design en sociale innovatie aanbiedt. De vaardigheid op het vlak van design kan echter volledig worden toegepast op de vragen die men over sociale innovatie stelt en wij helpen deze jonge designers dus om zich te professionaliseren en om nieuwe beroepen te creëren. Voor een Gewest als Brussel bestaan er onmetelijke gebieden om op basis van dergelijke instrumenten vragen te stellen en uitdagingen aan te gaan. Ik dank u.

Eddy Caekelberghs

Dank u Alexandra omdat u ons naar Brussel hebt teruggebracht. Dames en heren, bij de hervatting van onze werkzaamheden zullen we nog op twee initiatieven terugkomen, maar nu is het tijd om op krachten te komen. Ik stel dus voor om nu een pauze te nemen en om ten laatste om 13.30 u. opnieuw bijeen te komen.

Beste vrienden, laten we verder gaan. We blijven nog bij de uitdaging van onderwijs en tewerkstelling, met twee video's die het ons toelaten om de draad van de ideeën die deze morgen werden geuit opnieuw op te nemen. We beginnen met het filmpje « Duo for a job ».

Vidéo Duo for a job

De vereniging DUO for a JOB werd in november 2012 op initiatief van vier Brusselse dertigers opgericht en brengt jonge werkzoekenden, die uit de immigratie komen en in Brussel wonen, in contact met ervaren senioren die met (vervroegd) pensioen zijn, om hen te ondersteunen bij hun zoektocht naar werk.

Voor haar opdracht streeft DUO ernaar om de ongelijkheden bij de toegang tot de arbeidsmarkt van jonge Brusselaars uit de immigratie te verkleinen, om onze ouderen meer op te waarderen, om te breken met de scheiding der leeftijden, om etnische gemengdheid en acties tussen verschillende generaties aan te moedigen en, tot slot, om leeftijdsstereotypen en xenofobie te doorbreken door opnieuw een maatschappelijke band, begrip en solidariteit tot stand te brengen.

Ziedaar een voorbeeld van samenwerking op het vlak van tewerkstelling en bijschaving van de vaardigheden. Ziehier een nieuwe uitdaging met « Third space learning ».

Vidéo Third space learning

Third space learning is een digitaal leersysteem dat in 342 lagere scholen in Engeland en Wales wordt gebruikt. Het biedt leerlingen een individuele begeleiding in wiskunde en laat het hen toe om over een eigen mentor te beschikken.

Eddy Caekelberghs

Nu gaan we de video « Bulb in town » bekijken, die uit Frankrijk komt, en zullen we vervolgens Mijnheer Frédéric Levy Morelle uitnodigen om hierover met ons te praten.

Vidéo Bulb in town

Bulb In Town is een concept van lokale crowdfunding dat het toelaat om de burgers bij het buurtleven te betrekken door financieel bij te dragen tot projecten bij hen in de omgeving.

Bulb in Town ondersteunt commerciële, ambachtelijke, landbouwkundige, verenigings- en burgerprojecten en de bijdragers ontvangen « dividenden » in natura, in functie van de gefinancierde projecten : een gratis knipbeurt in een kapsalon, een wijndegustatie in een bar, enz.

Eddy Caekelberghs

Wij nodigen onmiddellijk Mijnheer Frédéric Levy Morelle uit om ons hierover meer te vertellen.

Frédéric Levy Morelle

IV. De stedelijke uitdaging

Frédéric Levy Morelle

CEO van Look&Fin, een Europees platform voor crowdlanding dat KMO's in staat stelt om zich, via het zoeken van fondsen, bij particulieren te financieren.

Frédéric Levy Morelle behaalde een diploma aan de handelsschool Solvay Brussels School en een diploma fiscaal beheer. Momenteel bekleedt hij verschillende bestuurdersposten bij jonge innoverende ondernemingen. Tevens is hij assistent in de beheerswetenschappen en het ondernemerschap aan de Solvay Brussels School.

Uiteraard is crowdfunding een uitstekend middel om ondernemingsprojecten, handelszaken en zelfs kleine en middelgrote ondernemingen te financieren. Er bestaan drie soorten van crowdfunding. Ten eerste is er de financiering in de vorm van giften of betalingen in natura (wat u in de video werd uiteengezet), die bijzonder geschikt is voor ondernemingsprojecten en kleine handelszaken.

Vervolgens is er wat we crowdfunding in de vorm van kapitaal noemen. Hierbij wordt de internetgebruiker uitgenodigd om aandeelhouder van een project te worden. Dit soort van financiering is aangepast aan bijvoorbeeld de startup. Dit ontwikkelt zich de laatste jaren behoorlijk, vooral in de Verenigde Staten, maar ook in Europa.

Tot slot is er een derde model, gebaseerd op de lening en waarin particulieren worden uitgenodigd om rechtstreeks aan ondernemingen te lenen. Deze financieringswijze is bijzonder geschikt voor kleine en middelgrote ondernemingen.

Om u een orde van grootte te geven, *Funding Circle*¹⁶, een Engels platform financiert op deze wijze Engelse ondernemingen voor een bedrag van iets meer dan 50 miljoen euro per maand.

Eddy Caekelberghs

Wat primeert er uiteindelijk ? Is het de kwaliteit van het voorgestelde project of het ogenblik waarop het wordt voorgesteld, omdat het beantwoordt aan een verzuchting van de buurt, in dit geval van de bevolking ? Wie geeft op dezelfde wijze de toon aan ? Omdat ik vermoed dat men om de buurt tevreden te stellen misschien een deel van het project zal opofferen om crowdfunding te verwerven, denkt u niet ?

16 www.fundingcircle.com

Frédéric Levy Morelle

Het antwoord verschilt naargelang de financieringswijze. Voor modellen van giften of betalingen in natura is het de empathie die de internetgebruiker voor de projectontwikkelaar of voor het project op zich kan hebben die het belangrijkste is, boven de kwaliteit van het project.

Voor platformen met een financiële return, zoals de lening, is het belangrijkste investeringscriterium duidelijk het financieel rendement en de aansluiting van het voorgestelde rendement op de premie voor het gelopen risico.

Eddy Caekelberghs

Is er een vorm van mentoraat die u voorafgaandelijk aanbrengt om het project te ontwikkelen, alvorens ermee van start wordt gegaan ?

Frédéric Levy Morelle

Opnieuw verschilt dit van platform tot platform. Bij Look&Fin verrichten we een hoofdzakelijk financieel onderzoek. We analyseren en kiezen KMO's die nood hebben aan financiering en die gekend zijn bij het grote publiek, zoals de ijsbereiders *Australian* of de pizzeria's *Mama Roma*. De meerwaarde van het platform bestaat erin dat het de financiering analyseert en structureert en de zaken naar de onzekere kandidaten toe goed voorstelt. We doen dit nu al drie jaar en verleden week hebben we een project gefinancierd waarvoor er in 1min40 70 000 euro werd opgehaald. We houden dus een sterke vraag vanwege de geldschietters in het oog.

Eddy Caekelberghs

In het idee van het mentoraat heeft u zopas enkele voorbeelden gegeven die een sterke identiteit hebben. Moet men een identiteit hebben om kans te maken om voldoende crowdfunding te vinden ?

Frédéric Levy Morelle

Men moet zijn project voldoende in de kijker plaatsen, dat is een eerste zaak. De bekendheid van het platform doet vervolgens de rest.

Eddy Caekelberghs

U kunt dus om het even wie helpen ?

Frédéric Levy Morelle

Ja, maar om volledig transparant te zijn, brengt dit een selectiegraad met zich mee. Vandaag selecteren we bij Look&Fin minder dan 5 % van de projecten die ons worden voorgelegd, maar eens ze zijn gekozen, zitten we aan een 100 % slaagpercentage.

Eddy Caekelberghs

Bent u strenger dan een bank ?

Frédéric Levy Morelle

Neen, omdat we een meer ondernemingsgerichte dimensie hebben dan een bank. Opdat het project op middellange en lange termijn zou functioneren, moeten we echter uiteraard het misluktingspercentage beheersen.

Eddy Caekelberghs

Ik stel voor dat we overgaan naar andere thema's. We zullen daarna weer bij elkaar komen voor een gedachtenwisseling. Ik richt mij nu tot Miss Owen van de FEANTSA. Mevrouw Owen, we zullen het over Housing First hebben.

Ruth Owen

Ruth Owen

Ruth Owen is Policy Coordinator bij de FEANTSA, de Europese federatie van verenigingen die met daklozen werken. De FEANTSA is een federatie van verenigingen zonder winst-oogmerk die deelnemen aan of bijdragen tot de strijd tegen aan huisvesting gelinkte uitsluiting in Europa.

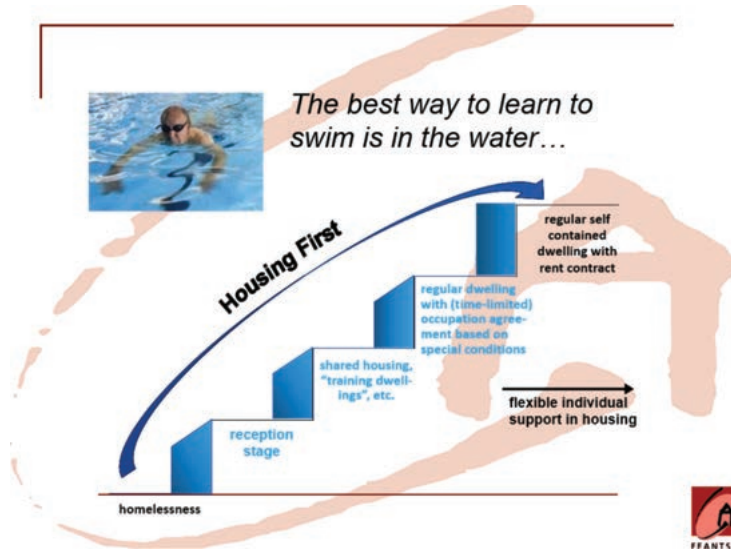
Ik dank u voor uw uitnodiging. Rekening houdend met de aanwezigheid van tolken, zal ik van de gelegenheid gebruik maken om mijn uiteenzetting in het Engels te houden. Ik werk voor de FEANTSA, de Europese federatie van verenigingen die met daklozen werken. Ik zal het dus met jullie over Housing First hebben, een initiatief van sociale innovatie in de strijd op het vlak van daklozen. De vereniging past acht fundamentele beginselen toe en is vandaag werkzaam op het internationaal niveau.

Housing First biedt een oplossing aan daklozen die met grote problemen te kampen hebben. Deze mensen leven al verschillende jaren op straat en hebben nog andere problemen, meestal op het vlak van gezondheid en/of verslavingen.

Housing First bestaat uit twee luiken. Het eerste luik voorziet een vlugge of onmiddellijke toegang tot een woning. Onder woningen verstaan we het feit dat men een volwaardige huurder is, op basis van een huurovereenkomst. Het tweede luik voorziet dan weer een permanente, flexibele en multidisciplinaire ondersteuning. Deze personen krijgen dus regelmatig bezoek van een maatschappelijk werker en staan in contact met een aantal vaklui uit meer bepaald de sector van de sociale gezondheid.

Ik toon jullie een grafiekje dat verklaart waarom Housing First een innovatie is (zie figuur 9). Het werd uitgewerkt door de uitvinder van het model Housing First, *Sam Tsemberis*, die het project « *Pathways to Housing* » in de jaren 1990 in New York heeft ontwikkeld. Deze grafiek geeft de structuur weer van heel wat diensten die daklozen ter hulp komen.

De ontvangstfase is het ogenblik waarop de persoon voor de eerste maal in contact komt met diensten, vaak om in een nachtelijk of dringend onderkomen te worden ondergebracht. De daklozen doorlopen vervolgens verschillende fasen, tijdens welke ze hun maatschappelijke problemen, hun verslavingen of hun geestelijke gezondheidsproblemen aanpakken, met het idee op een dag de top van de ladder te bereiken, wanneer ze uiteindelijk klaar zullen zijn om hun intrek in een regelmatige woning te nemen.

Figuur 9

De vereniging heeft als doelstelling om daklozen in staat te stellen om direct en autonoom op basis van een klassieke huurovereenkomst in een woning te leven.

Het idee bestaat erin om « zich in het water te gooien », dan wel om traag vooruit te gaan. Wanneer men dakloos is, wil men vlug van de straat weggeraken. En de beste manier om deze te verlaten, is om over een woning te beschikken, dan wel om zich beetje bij beetje hierop voor te bereiden. Onderzoeken in de Verenigde Staten hebben immers aangetoond dat geleidelijk aan de straat verlaten voor ongeveer 30 % van de daklozen niet werkt.

Diegenen met ernstige problemen op het vlak van geestelijke gezondheid en verslavingen voldoen nooit aan de criteria om volgens de ladder de markt te betreden : ze blijven vastzitten of vallen snel naar beneden en eindigen opnieuw op straat. Housing First wil dit probleem dus verhelpen.

Housing First is gebaseerd op acht beginselen. Ik heb niet de tijd om deze allemaal uiteen te zetten, maar de FEANTSA is bezig een « Housing First »-gids op te maken, die dit allemaal uiteenzet en die in juni 2016 zal worden gepubliceerd¹⁷. Het zal gaan om een online interactief leerplatform.

Het eerste beginsel van Housing First bestaat erin dat iedereen recht heeft op een woning en dat we barrières moeten doorbreken, opdat de meest kwetsbaren ook van dit recht zouden kunnen genieten.

Het tweede beginsel bestaat erin dat diegenen die een beroep doen op deze dien-

¹⁷ Meer informatie op : www.feantsa.org

sten zoveel mogelijk hun eigen keuzes zouden moeten kunnen maken en controle over hun eigen leven moeten hebben.

Het derde beginsel bestaat erin om huisvesting los te koppelen van medische behandelingen. Zo hangt een huurovereenkomst niet af van één of andere verbintenis om een behandeling op het vlak van geestelijke gezondheid of verslavingsproblemen te volgen.

Daklozen kunnen worden verzorgd, maar hun huisvesting hangt niet af van één of andere verbintenis op dat vlak. Housing First past een benadering van « terugwinning » toe, d.w.z. dat we niet verwachten dat de mensen verlost zijn van hun problemen inzake geestelijke gezondheid of verslaving om hen positieve veranderingen in hun leven te kunnen bieden. Deze fase kan het hen toelaten om van traumatiserende ervaringen te herstellen.

Zo zijn bijvoorbeeld zelfverminderingen vaak te wijten aan verslavingen. Wij helpen de mensen hun beslissingen te beheren om de risico's op zelfverminderingen te verkleinen, in plaats van hen te verplichten om hiermee te stoppen. Alles hangt af van de manier waarop de hulp wordt voorgesteld. Wij zeggen de mensen niet wat ze moeten doen, maar moedigen ze aan om positieve veranderingen in hun leven aan te brengen.

Housing First is op wereldwijde schaal ontwikkeld. Alles is begonnen in de Verenigde Staten en het programma heeft zich vervolgens vlug wereldwijd ontwikkeld : Housing First bestaat nu in Canada, in Australië en in Europa, meer bepaald in België. Er bestaat trouwens een nationaal programma Housing First Belgium, dat momenteel proefprojecten in verschillende steden van het land voert. Maar de implementatiegraad en -staat zijn zeer verschillend naargelang het land. Soms gaat het om een lokaal of een nationaal grootschalig project. Dit varieert enorm.

Housing First werkt en we hebben de bewijzen ervan. Maar de bewijzen zijn zeer verschillend. Het beste resultaat van Housing First is het feit dat dit programma het mensen die al lang geen dak meer boven hun hoofd hadden in staat stelt om zich op een stabiele manier te huisvesten. In Canada was er een groot experiment op nationale schaal, dat betrekking had op ongeveer 1000 personen over vijf jaar, en met een investering van enkele tientallen miljoenen dollar.

We hebben vastgesteld dat 73 % van de door Housing First gehuisveste daklozen binnen de vijf jaar een stabiele huisvesting hadden gevonden. Deze raming daalt naar 32 % voor personen die door andere diensten worden opgevolgd. In Europa stellen we vast dat meer dan 80 % van diegenen die aan het Housing First-programma deelnemen hun woning behouden. Zie hier enkele Europese voorbeelden (*Bron : Busch-Geertsema 2013*).

	Amsterdam	Copenhagen	Glasgow	Lisbon	Budapest
Total number of service users housed	165	80	16	74	90
Unclear cases (death, left to more institutional accommodation, left with no information if housed or not etc.)	23	16	2	6	na
Basis for calculation of housing retention	142	64	14	68	na
Positive outcome (still housed)	138 (97.2%)	60 (93.8%)	13 (92.9%)	54 (79.4%)	29 (< 50%)
Still housed with support from HF programm	122 85.9%)	57 (89.1%)	13 (92.9%)	45 (66.2%)	4 0
Housed without support from HF programme	16 (11.3%)	3 (4.7%)	0	9 (13.8%)	29 (< 50%)
Negative outcome (lost housing by imprisonment, eviction, "voluntary" leave into homelessness etc.)	4 (2.8%)	4 (6.3%)	1 (7.1%)	14 (20.6%)	na

Figuur 10

Naast het huisvestingsaspect hebben onderzoeken aangetoond dat het Housing First een positieve impact op de daklozen had. Studies in Canada hebben uitgewezen dat 68 % van de deelnemers aan Housing First gedurende vijf jaar een positief levenstraject hebben afgelegd, tegenover 28 % voor een controlegroep. Maar ook al stelt het programma daklozen in staat om een dak te vinden, toch verzorgt het hen niet en laat het hen niet toe om rijker of redelijker te worden.

Frankrijk voert een groot experiment met Housing First, met 800 personen in vier verschillende steden. Verleden jaar hebben we enkele tussentijdse resultaten gepubliceerd en de definitieve resultaten zullen in 2016 gekend zijn. Het minste wat men kan zeggen, is dat het kosten-batenrapport van Housing First positief is, gezien klinische testen in Canada hebben aangetoond dat voor elk bedrag van 10 dollar dat in het programma wordt geïnvesteerd, een bedrag van 9,60 dollar werd bespaard voor daklozen met ernstige problemen. Voor diegenen met minder erge problemen, werd een bedrag van 3 dollar uitgespaard. Deze besparingen waren het resultaat

van minder frequente bezoeken aan kostelijke structuren, zoals psychiatrische ziekenhuizen, spoeddiensten en opvangdiensten, of van minder frequente contacten met het systeem voor criminaliteitsbestrijding.

Housing First is dus een sociale innovatie voor langdurige bijstand aan daklozen die zichzelf heeft bewezen. Het systeem biedt een groot potentieel in de strijd tegen het daklozenprobleem. Het zou het toelaten om iedereen opnieuw te huisvesten, maar er blijven nog enkele vragen open.

Eddy Caekelberghs

Een ander reflectiethema, een andere dynamiek is dat van cultuur in de openbare ruimte, met Stéphanie Van Doosselaere die van de faculteit architectuur van de ULB komt. Ik stel haar onmiddellijk voor om ons te komen inspireren.

Stéphanie Van Doosselaere

Stéphanie Van Doosselaere

Stéphanie Van Doosselaere is architecte en behaalde in 2009 haar diploma aan het ISACF La Cambre. Sinds 2011 is ze coördinatrice van]pyblik[, een gewestelijke instantie die zich tot besturen en projectontwikkelaars richt om de kwaliteit van de openbare ruimte te verbeteren.

]pyblik[is een initiatief van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest dat tot doel heeft om een gemeenschappelijke cultuur van de openbare ruimte te creëren en om de kwaliteit ervan in het Gewest te verbeteren. Deze opdracht werd toevertrouwd aan vier architectuurfaculteiten van Brussel : LoUISE (ULB) ; afdeling architectuur (KU Leuven, campus Sint-Lucas) ; Cosmopolis (VUB) ; CREAT (UCL).

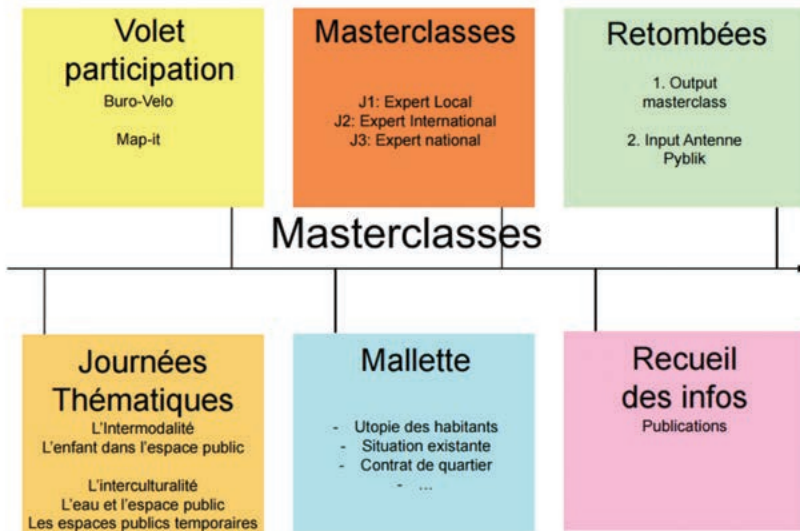
]pyblik[bestaat sinds 2007 en bestaat momenteel uit twee centra : een kenniscentrum waarin alles wat over de openbare ruimten nadenkt wordt verenigd, en een opleidingscentrum.

Men heeft mij gevraagd om te komen praten over opleidingen, masterclasses genaamd, die tussen 2010 en 2013 hebben plaatsgevonden. Tijdens deze opleidingen hebben we instrumenten uitgetest die door anderen werden ontwikkeld en die burgers in staat stellen om na te denken over de openbare ruimten waarin ze leven. Tijdens deze drie jaar hebben er negen masterclasses plaatsgevonden en elk ervan had met een specifiek thema te maken.

Om de instrumenten te begrijpen die tijdens deze masterclasses werden uitgetest, moet men de tijdslijn van de organisatie van deze opleiding begrijpen. Vóór de drie dagen masterclass worden de burgers betrokken bij de beraadslaging over de openbare ruimte van de desbetreffende gevallenstudie aan de hand van twee specifieke instrumenten : *Buro-Velo* en *Map-it*. We zullen later hierop terugkomen.

Alle beraadslagingen die uit deze participatieve workshops voortvloeiden zijn vervat in een « mapje », met deels de utopieën van de bewoners, maar ook alle informatie die nodig is voor het geval dat tijdens de masterclasses wordt bestudeerd.

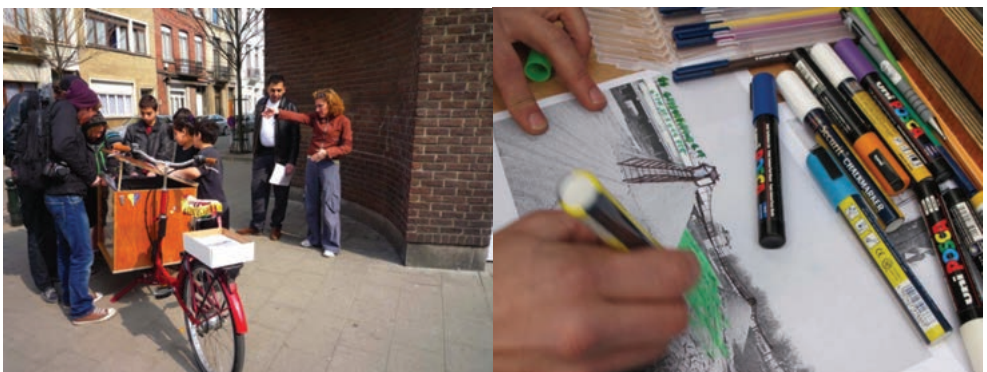
De masterclass duurt vervolgens drie dagen. Bij deze gelegenheid worden vaklui met kennis van het bestudeerde geval beurtelings uitgenodigd. Na afloop van deze drie dagen stellen we een publicatie samen die we aan de bewoners en gemeenten voorleggen om hun advies in te winnen. Voorts organiseren we meer theoretische themadagen over de gevallenstudies van de masterclass.

Figuur 11 : verloop van masterclasses

De twee instrumenten waarvan we tijdens deze drie dagen gebruik hebben gemaakt, zijn *Buro-Velo* en *Map-it*.

Het instrument *Buro-Velo* werd ontwikkeld door een tekenbureau. Hier is het doel om het grote publiek te bereiken. Het concept is eenvoudig : voorbijgangers worden door ons team tegengehouden en we tonen hen zwartwit foto's van de buurt. Met behulp van grote markeerstiften kunnen ze op deze foto's hun dromen en utopieën tekenen (zie *figuur 10*). Het is zeer utopisch, maar dit instrument laat het toe om de verwachtingen en problemen van buurtbewoners te omlijnen.

Figuur 12 : Buro-Velo

Het tweede uitgeteste instrument is *Map-it*. Het gaat om een cartografisch instru-

ment. Het werk met Map-it gebeurt doorgaans 's avonds, maar kan zich ook over verschillende dagen spreiden.

In het begin gaan we het bestudeerde geval vaak bezoeken. Vervolgens werken we in groep met behulp van een kaart en verschillende zelfklevers en dit gedurende verschillende getimede fasen (zie *figuur 11*). Dit werk laat het toe om de problemen en opportuniteiten van de bezochte plaats individueel, maar ook in groep vast te stellen. Aan het eind van de avond hebben de deelnemers dus concrete voorstellen om één of ander probleem op te lossen.

Figuur 13 : Map-it

Deze twee beraadslagingen die samen met de bewoners worden gevoerd, worden vervolgens aan de hand van de mapjes uiteengezet (zie *figuur 12*), aan het begin van de masterclasses om ze zo tijdens de drie werkdagen te integreren.

Figuur 14 : mapjes

Tijdens deze drie dagen wordt er ingegaan op lokale, maar ook op internationale visies. Dit is steeds verfrissend, omdat in Brussel de gevallen steeds complex zijn.

Men heeft mij gevraagd om het meer in het bijzonder te hebben over een masterclass die we hebben verricht : « Play the City ». De gevallenstudie was hier de Ni-noofsepoort. Het idee bestond erin om na te denken over een tijdelijke inrichting van deze plaats, omdat de ruimte al verschillende jaren leegstond, in afwachting van een nieuw project.

In tegenstelling tot de andere masterclass hebben we hier een bijzonder instrument gebruikt, *Play the city* genaamd. Het gaat om een soort van spel, omdat met behulp van een op schaal 3/100 gedrukte kaart de deelnemers verschillende instrumenten kunnen verplaatsen en meerdere inrichtingen kunnen uittesten. Gedurende drie dagen hebben drie groepen verschillende mogelijkheden in termen van mobiliteit, programmatie en gebruik uitgetest. De andere groepen kunnen eveneens de geplaatste elementen verplaatsen, en zelfs verwijderen.

Aan het eind van deze masterclasses hebben we publicaties opgemaakt met de verschillende denkpijpen die tijdens de drie dagen werden geformuleerd, met tot doel ze aan de partijen die bij de gevallenstudie zijn betrokken uiteen te zetten. We hebben enige feedback gehad, maar niet heel veel, omdat het de bedoeling was om dit aan de bewoners voor te leggen tot wie we ons vóór de masterclass in de participatieve workshops hadden gericht. We hebben beseft dat de bewoners soms hadden « over-geparticipeerd », in zoverre we ons al meerdere malen tot hen hadden gericht

en ze goed wisten dat wat er uit deze masterclass zou voortkomen, niet noodzakelijk zou worden gerealiseerd.

We werden dus soms geconfronteerd met bewoners die weinig gemotiveerd waren voor het idee om te komen luisteren naar wat er aan het eind van de opleiding was gedaan. In de Tivoliwijk werden de aanbevelingen die uit de masterclasses zijn voortgekomen echter wel in het lastenboek opgenomen en dus in de beraadslaging rond de inrichting van de zone geïntegreerd.

Anderzijds hebben tijdens de masterclass over de Brabantwijk twee deelnemers besloten om de beraadslaging voort te zetten, die ze gedurende drie dagen hadden gevoerd, en hebben ze hun werkzaamheden met de bewoners voortgezet. Ze hebben het idee gehad om te werken in de dwarsstraten van de Aarschotstraat en de Brabantstraat om deze straten te activeren die omwille van twee verkeersaders vaak worden vergeten. Ze hebben dus tijdens de vakantie in elke straat animatie gecreëerd rond het thema van water, groen, enz. Ze hebben echt ten uitvoer gelegd waarover er drie dagen lang werd nagedacht. Laat ons echter eraan herinneren dat het studenten waren die dit in het kader van hun studies hebben gerealiseerd. Wat u hier ziet, zijn kleine aanplantingen in gerecycleerde plastic flessen die aan ramen werden opgehangen.

Ziedaar dus drie instrumenten die we hebben uitgetest.

Eddy Caekelberghs

Bedankt. We zullen ongetwijfeld straks nog enkele vragen hebben.

Nu gaan we een duo verwelkomen dat het met ons zal hebben over mobiliteit. Jean-Paul Gailly, algemeen directeur van Mobiel Brussel en Xavier Tackoen, afgevaardigd bestuurder van Espaces-Mobilités.

Xavier Tackoen

Xavier Tackoen is licentiaat in de handelswetenschappen en afgevaardigd bestuurder van het studiebureau Espaces-Mobilités.

Goedendag iedereen en dank aan de organisatoren voor deze uitnodiging. Jean-Paul Gailly en ikzelf hebben het genoeg om een innovatieve benadering met onder meer een sociaal karakter te komen uitzetten, meer bepaald een prospectief onderzoek op het vlak van mobiliteit.

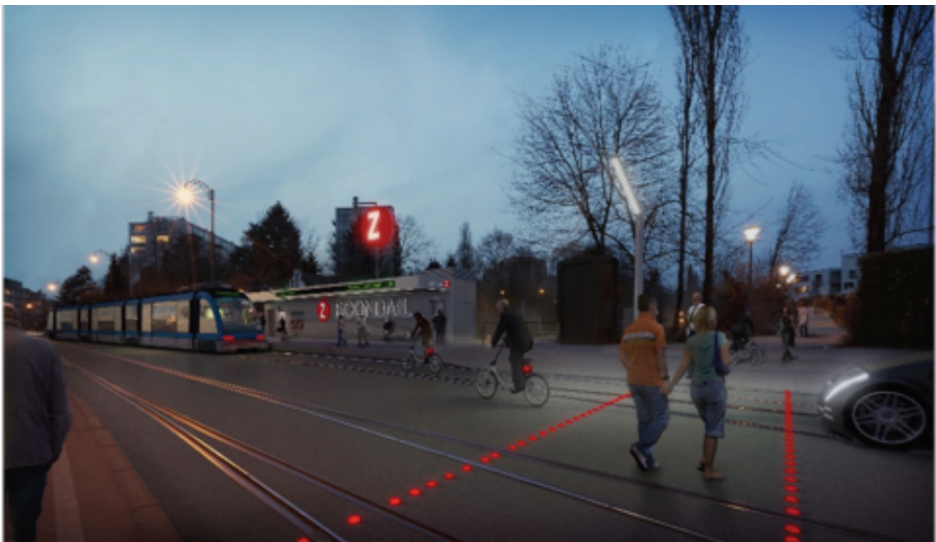
Het was een grote innovatie voor het Brussels Gewest om studiebureaus toe te laten

om zich van het dagdagelijkse te onttrekken en om mobiliteit in Brussel in een verre horizon uit te denken. Dit project, Mobil2040¹⁸, is zeer interessant geweest om de nieuwe mechanismen uit te testen om na te denken over wat we op zeer lange termijn zullen kunnen doen. Het gaat uit van het principe dat we vandaag vreselijk in hokjes denken. We wilden ons dus op buitenlandse mobiliteitsprojecten inspireren.

We hebben vaak de behoefte om te stellen dat we in Europa zeer innovatief zijn. Op het vlak van mobiliteit zijn we echter helemaal niet het meest innovatief. Regio's zoals Zuid-Amerika zijn aan zodanig strenge technische en budgettaire verplichtingen onderworpen dat ze enorm veel innoveren met zeer interessante maatschappelijke gevolgen. Met dit project hebben we geprobeerd om van een wit blad te vertrekken en om ons in het water te gooien.

Het is zeer belangrijk om tot zichzelf te zeggen « *laten we ons onttrekken van al onze verplichtingen om naar de kern te gaan en te leren vooruitgaan* ».

Op de onderstaande foto herkent u ongetwijfeld het station Boondaal, dat aan de kant van Elsene is gelegen.

Figuur 15

We proberen alternatieve verplaatsingswijzen te promoten en om tot onszelf te zeggen dat « *we moeilijke periodes op elk vlak tegemoet gaan, maar dat mobiliteit bestaande is* ». Het aanbod op het vlak van mobiliteit is al enorm, maar is niet gekend

18 Mobil2040 nodigt uit om mobiliteit te zien als een hefboom voor verandering. Mobiliteit wordt hierin niet alleen onderzocht vanuit de invalshoek van verplaatsingswijzen, maar ook van gedragsveranderingen, nieuwe technologieën, stedenbouwkunde, nabijheid, gedeelde openbare ruimten, burgerparticipatie, samenhang met tijd en leefklimaat...

bij de individuen. De meeste Brusselaars of mensen die in de metropool Brussel wonen, kennen het aanbod niet dat zich juist naast hun deur bevindt. Dit eenvoudige symbool « Z », dat voor de valorisatie van het spoorwegnet in de Brusselse hoofdstedelijke ruimte stond, is zeer sterk. Wanneer u op straat bent, ziet u van zeer ver een verlichte apotheek of tankstation. Wat u niet van zeer ver ziet, is een station. We komen dus terug bij dit begrip van communicatie en van toe-eigening door het experimenteren bij mensen. Uiteraard is deze reflectie Mobil2040 zeer ruim, maar wat innoverend is, is de manier waarop de zaken worden voorgesteld. We bevinden ons in een zeer technisch gebied, dat bestaat uit economen, ingenieurs, enz. De innovatie lag in de manier waarop de zaken worden voorgesteld. We hebben het woord gegeven aan jullie kinderen of achterkleinkinderen, die in 2040 in Brussel zullen wonen.

Eerder dan met een technisch rapport af te komen, hebben we de mensen zich op één bladzijde laten uitdrukken. Indien u dit interesseert, is het eenvoudig om te lezen. Eens we gestopt zijn met dromen, heeft Jean-Paul Gailly van Mobiel Brussel zich deze reflectie toegeëigend om ze om te vormen tot een operationeel proces, waarover, denk ik, hij het met u zal hebben.

Jean-Paul Gailly

Jean-Paul Gailly is socioloog van opleiding en algemeen directeur van Mobiel Brussel.

Met de « Z » zullen de ouderen een knipoog naar een beroemd stripverhaal zien. Eerst en vooral zou ik willen benadrukken hoe zeldzaam het is dat de politieke macht reflectie de vrije ruimte laat. Ik denk dat diegenen die de politieke moed hebben gehad om dit destijds te doen, onze dankbaarheid verdienen. Het is uiteraard een wens voor de toekomst die ik doe. Toen ik bij Mobiel Brussel kwam, was het een mooi geschenk om deze processen aan de gang te zien. We hebben kunnen zien hoezeer de jongeren, met name deze die door de Economische en Sociale Raad werden uitgenodigd, aanhaakten.

We hebben hen gesproken over hun toekomst, maar ook over deze van hun kinderen. Wat in dit proces van fundamenteel belang is, is, zoals Xavier het gezegd heeft, om het bestaande te valoriseren.

Wist u dat het om van Jette naar het centrum van Brussel te gaan 10 minuten met de NMBS duurt ? Probeer dit maar eens met de MIVB. Op andere plaatsen is het net het omgekeerde. Maar men weet dit onvoldoende.

De benadering van de « Z » bestaat er dus in om het stedelijk openbaar vervoersaanbod op de voorgrond te plaatsen. De tweede dimensie die ons nauw aan het

hart ligt, is om zich toe te spitsen op de burger en de gebruiker, en om de inspanningen onder elkaar te verdelen. Ik zou het willen hebben over een initiatief dat zich met een rustige sterkte ontwikkelt - omdat ook de besturen kunnen bewegen en creatief kunnen zijn - dat luistert naar de naam « *Brussels Smart Mobility* »¹⁹. Het gaat hier om een platform dat enigszins verontrust, omdat iedereen wil weten wie de verantwoordelijke ervan is, en er geen verantwoordelijke is. Laat ons echter noteren dat diegenen die in de stuurgroep zitten, een vergelijkbare graad van verantwoordelijkheid hebben als mezelf. We hebben dus besloten om onze energie samen te bundelen en om te bekijken welke ideeën we zouden kunnen delen.

Mobiel Brussel beschikt over gegevens betreffende alle omleggingen van alle private of openbare werven in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Ook de MIVB beschikt over zeer veel gegevens, net zoals het CIBG en *Innoviris*, met tal van interessante ideeën. Tot slot heeft het agentschap Parking Brussels eveneens heel wat gegevens, die met de tijd zullen toenemen. We hebben dus besloten om ons te verenigen en om een ruimere groep met ons mee te nemen.

De actoren die instaan voor het vervoersaanbod en de verplaatsingen in het hoofdstedelijk gebied, zoals De Lijn, TEC en de NMBS zijn aanwezig in dit platform.

Dit jaar beginnen we onze gegevens te delen en in 2017 zullen we aanvragen voor innoverende projecten uitschrijven. Op basis van deze ter beschikking gestelde gegevens, zijn we ervan overtuigd dat er enorm veel nieuwe ideeën zullen zijn, die zich in dergelijke vernieuwende projecten zullen kunnen ontwikkelen.

Ziedaar dus vijf besturen die kiezen voor sociale innovatie, vol hoop en vertrouwen, en die zich verenigen. Ik denk dat dit aspect van het onder elkaar verdelen, maar ook van samenwerking van fundamenteel belang is. In dit tijdperk moet samenwerking op de voorgrond worden geplaatst. Ik denk dat de problemen met grenzen voorbijgestreefd zijn. Wanneer de Regering van het Gewest ons zegt dat ze van ons zoveel mogelijk samenwerking verwacht, dan is dit een standaard in de doelstellingen van de mandatarissen. Ik zou zeggen dat we hen aan hun woord gehouden hebben en ik ben zeer fier om u te laten weten dat we goed vertrokken zijn.

19 Deze task force verenigt overheid, privésector, academici en onderzoekers. Laatstgenoemden bundelen hun inspanningen samen om de echte uitdaging van de 'slimme mobiliteit' aan te gaan : multimodaliteit aanmoedigen, de stad gemakkelijker toegankelijk maken, de schadelijkheid voor het leefmilieu verminderen en de openbare ruimte zo goed mogelijk gebruiken.

Eddy Caekelberghs

Beiden bedankt. Iedereen die een uiteenzetting heeft gehouden, kan bij ons aan tafel komen. Het was één van de eerste dingen die ik mij afvroeg : gezien u het allemaal heeft over interventies, samenwerkingen, samenwerkingseconomie en participatie van burgers wier advies men vraagt, is dit idee er al in geslaagd om zich volledig in te burgeren of zijn het altijd dezelfde burgers die deelnemen ?

Op het gebied van mobiliteit kende men al verenigingen van gebruikers-bijdragers en waren het bijna altijd dezelfde bij alle initiatieven. Mag men vandaag hopen dat een dergelijke benadering de meningen diversifieert en dat de buurtbewoners er zich echt over ontfermen ? Want wanneer men buurtonderzoeken verricht, dan weet men toch dat het altijd dezelfde drie « lastpakken » zijn die komen. Dit is misschien wat grof, maar het is wel waar.

Jean-Paul Gailly

Ik denk dat wanneer het is om gestructureerde buurcomités of stadsbewegingen te ontmoeten, dit nuttig is, maar dat dit niet ver genoeg gaat. Het is duidelijk dat de participatie van de buurtbewoners en gebruikers belangrijk is, omdat beide standpunten vaak uiteenlopen.

Eddy Caekelberghs

Andere meningen hieromtrent ?

Stéphanie Van Dosselaere

We zijn geen deskundigen op het vlak van participatie, maar het is waar dat de instrumenten die we hebben uitgetest, waaronder Buro-Velo, het juist toelaten om een groot publiek te benaderen dat zijn mening geeft. Dit is interessant, omdat het weliswaar de eerder « naïeve » meningen zijn, die echter tot interessante resultaten kunnen leiden.

Eddy Caekelberghs

Hebt u het gevoel dat mensen vragen om bij de zaken te worden betrokken ? Omdat we vandaag verkondigen dat sociale innovatie erin bestaat om mensen aan maatschappelijke uitdagingen te laten deelnemen. De mensen zouden zich echter al bewust moeten zijn van de maatschappelijke uitdaging van deze parameters.

Ruth Owen

« Housing First » laat het mensen toe om zich bewust te worden van personen die echt uitgesloten zijn en die buiten de maatschappij hebben geleefd. Ik zou hier toch aan toevoegen dat we soms zeer negatieve reacties krijgen, soms ten overstaan van een bepaald publiek of met betrekking tot een overheidsbeleid en de rechten van de meest uitgeslotenen. Men moet mensen zich in de buurt laten installeren om te tonen dat het werkt.

Eddy Caekelberghs

Wat zou voor u, Frédéric Levy Morelle, de belangrijkste factor van sociale innovatie in de sector van de stedelijke uitdaging zijn ? Welk sleutelwoord zou men moeten onthouden ?

Frédéric Levy Morelle

Dit is moeilijk te zeggen. Wat de vorige vraag betreft : zijn het altijd dezelfde die belangstelling vertonen om aan de stedelijke en maatschappelijke uitdagingen deel te nemen ? Wat we bemerken - ik zei daarstraks dat we een project in een recordtijd hebben gefinancierd - is dat er een almaar groter verlangen is om deel te nemen aan de financiering van de reële economie en van KMO's, die vandaag hieraan een fundamentele nood hebben. Om u een cijfer te geven, het verkeer op het platform neemt maandelijks met 10 tot 20 % toe. Het gaat om mensen die een deel van hun spaargeld in de reële economie willen beleggen.

Eddy Caekelberghs

Hebt u geen schrik dat op een bepaald moment de openbare macht al zijn fundamentele opdrachten op u afwentelt, door te stellen dat : « *u het bent die, via participatie, het deel van het risico neemt en indien dit werkt, komen wij als regelende openbare macht terug om de markt opnieuw over te nemen* » ?

Xavier Tackoen

We leven inderdaad in een periode van grote verandering, met deze verstorende actoren, en waarin de openbare macht, maar niet alleen zij, een beetje beeft. Ook de bankwereld beeft en we zien dat we heel wat innovaties op het vlak van regulering missen.

We voelen dat we de nood hebben om nieuwe concepten uit te testen - we zouden hierbij *Uber* of anderen willen vermelden - die duidelijk aan een behoefte beantwoorden, maar die in een verrassend kader vallen en die de grondslagen wegvegen waarop we ons structureringen hebben gebaseerd.

Dit is een zeer grote uitdaging en het is daarom dat men de innovaties moet ontwikkelen, opdat deze ook van de lokale actoren zouden komen, en dat het platform er bijvoorbeeld naar streeft om projectaanvragen op het Europees niveau uit te schrijven, omdat de grote sterkte van deze nieuwe actoren deterritorialisatie is. De actoren zijn overal terzelfder tijd en hebben een zeer sterke kritieke massa. Dit is een nieuwe uitdaging. Momenteel hebben we de vragen en niet de antwoorden, maar het is een grote innovatie die ik, eerder dan sociaal, als regelgevend zou bestempelen.

Eddy Caekelberghs

Wat zijn de grote stroefheden, de wrijvingspunten die u bij uw respectievelijke ervaringen op de voorgrond zou plaatsen ? U hebt het over de positieve aspecten gehad, maar welke geschilpunten jagen angst aan ?

Jean-Paul Gailly

Om wat Xavier zonet heeft gezegd terug te kaatsen, men moet voorzichtig zijn en

toezien op de authenticiteit van de benadering. Wanneer twee financiële groepen het zogenaamd over carpooling hebben en de regulering in gevaar brengen van een sector die ik goed ken, met name het wegvervoer, waar deze regulering nu al bijzonder moeilijk is, moet men wantrouwig en voorzichtig zijn.

Het is daarom dat ik heel wat belang hecht aan de kant « burgerbenadering » en aan het feit dat men niet verblind mag zijn als een konijn vóór de projector van de jager door de woorden « nieuwe technologieën ». Ik heb de zeldzame en vreemde hoedanigheid om zowel algemeen directeur als socioloog te zijn, wat maakt dat ik uiteraard mezelf in de rede val wanneer u het over openbare macht heeft.

Stéphanie Van Dosselaere

Een negatief punt dat kan worden aangehaald in alles wat « stadsproject » is, is net dat fenomeen van « over-participatie ». De betrokkenheid van de burgers bij de stedelijke beraadslaging is iets wat zeer in en zeer goed is, maar men moet dit op een omkaderde en correcte manier en met de juiste personen doen. We vragen de gemeenten steeds meer om dit voor de kleine projecten te doen, maar deze hebben hiervoor niet altijd de middelen. Dus wordt de mensen een ja of een neen gevraagd en hebben deze er uiteindelijk genoeg van, omdat ze niet altijd het resultaat van hun participatie zien. Wanneer dit echt nodig zal zijn, zullen ze de oproep niet meer beantwoorden. Heden ten dage is het belangrijk om al deze opdrachten goed te omkaderen en om een beroep te doen op de bevoegdheden die dit kunnen doen.

Eddy Caekelberghs

U wilt zeggen dat momenteel, omdat het zeer in de mode is, iedereen zijn eigen participatief project wil ?

Stéphanie Van Dosselaere

Inderdaad. We werken veel met gemeenten en we zien goed dat wanneer een project zich zonder participatief luik ontwikkelt, deze zich ertoe verplicht voelen om zich te rechtvaardigen en te verduidelijken waarom ze het niet gedaan hebben. Indien we beslissen om een project te realiseren, is het belangrijk om de middelen te voorzien, opdat het goed kan worden uitgevoerd.

Ruth Owen

Ik zou willen benadrukken dat het gevaarlijk is om de doeltreffendheid op het economische vlak in het discours over sociale innovatie teveel te benadrukken. We zien het bij Housing First. Enerzijds is het een argumentatie die ons dient en die waar is, en voor de zwaarste gevallen kan dit echt tot overheidsbesparingen leiden. Maar ik ben veel meer geïnteresseerd in de doeltreffendheid. Het voornaamste is dat het werkt. Het is daarom dat het interessant is. Indien we te zeer in een logica van doeltreffendheid op het economisch vlak vervallen, lopen we het gevaar op een te beperkende benadering waarbij men zich al te zeer op een klein publiek toespitst.

Eddy Caekelberghs

Ik denk dat ik u zal aanbevelen als adviseur bij de Minister van Vervoer, ze heeft er momenteel zeker één nodig. Maar dit discours ten overstaan van de NMBS zou me ten zeerste interesseren. Mijnheer Levy Morelle ?

Frédéric Levy

Wat de crowdfunding betreft waarover we het zopas hebben gehad, is er een reusachtige financiële wetgeving. Het is een activiteitensector, met name de banksector, die zeer geregulariseerd is. De bescherming van de kleine spaarder en alles wat een openbare oproep tot sparen vormt, is uiterst ingewikkeld. Tot voor kort - maar dat zal in de komende maanden veranderen - was er in België geen enkele aangepaste wetgeving voor de ontwikkeling van gestructureerde crowdfundingplatformen. We zijn een statuut voor crowdfundingplatformen aan het voorzien dat soepeler zou zijn dan een bankstatuut of een bankvergunning. Dit is uiteraard buiten proportie. Een crowdfundingplatform is geen bank. Het gaat de goede richting uit, maar het blijft zeer dwingend, wetende dat wanneer men aan « crowdfunding » denkt, men vaak « lokaal » denkt. Maar de werkelijkheid is dat het om een dimensie gaat die op middellange termijn internationaal of Europees moet zijn. Dit is al een realiteit, gezien we al Franse ondernemingen financieren en er daar een wetgeving is. Elk land stelt zijn eigen statuten in. Zelfs al komt deze wetgeving uit Europese richtlijnen voort, er is geen harmonisatie, wat de complexiteit van dergelijke thematiek nog versterkt.

Eddy Caekelberghs

Is er ook geen kritieke massa ? Zegt men vanaf een zeker punt niet tot zichzelf « dit is te grof, genoeg ! » ? Ik denk hieraan, omdat we het de voorbije drie weken hebben gehad over de beursgang in de markt van de obligaties van de VUB. De VUB zal zich op de obligatiemarkt financieren. Ik geef toe dat dit mij van mijn stuk heeft gebracht. Hadden ze niet beter aan crowdfunding gedaan ?

Frédéric Levy

Het is een vorm van crowdfunding. Men maakt zich gereed om een aanvraag te doen om een statuut te verkrijgen dat we 12 maanden geleden nooit hadden denken te kunnen vragen. Men laat zich echt van bovenaf opzuigen en de wetgeving wordt zodanig dwingend dat men verplicht is om één van de meest dwingende statuten te gaan nemen, en uiteindelijk is het van bij het begin een hinderpaal voor andere platformen die zich ook zouden willen ontwikkelen.

Eddy Caekelberghs

Maar wat benadrukt, in elk van uw gevallen, de snelheid van de ontwikkeling van deze innovaties, van deze nieuwe modules voor ideeën en handelingen die zich zodanig vlug installeren dat de wetgeving u misschien zal komen belemmeren, daar waar ze u zou moeten begeleiden ? Geen spijt ? Geen sleutelwoorden voor het ogenblik ?

We gaan nu over tot de derde sessie : de toekomst van de sociale economie, met een eerste ronde tafel met de passende titel « werken sociale innovaties storend ? ».

SESSIE 3 : De toekomst van de sociale innovatie

I. Rondetafelgesprek : sociale innovaties als verstorende elementen ?

Eddy Caekelberghs

Welkom aan de verschillende deelnemers aan dit eerste rondetafelgesprek gewijd aan de derde sessie die « de toekomst van de sociale innovatie » is genaamd. Wij verwelkomen nu Farbod Khansari van AVISE, Philippe Ledent van ING België, Thomas Lemaigre, evenals Xavier Le Mounier van de Europese commissie.

Mijne heren, vooraleer ons tot de zaal te richten en een reeks interpretaties in te winnen, zal ik u op successieve wijze voorstellen. Mijnheer Khansari, ik begin met u. Ik zal regelmatig bij uw buurman terugkomen want we weten sedert deze morgen dat Europa een reeks vooruitzichten heeft ingeschreven in zijn Strategie 2020, met de vermelding evenwel dat er niet één maar verschillende Europa's zijn. We komen bijgevolg regelmatig terug bij « Mijnheer Europa » (Xavier Le Mounier) om hierover meer te vernemen.

Farbod Khansari

Als titularis van een « DEA Technologie, Innovation, Emploi » van de Universiteit van Parijs IX Dauphine, is hij sedert 2003 verantwoordelijk voor het programma « Europa » bij Avise. Als deskundige bij de Hoge Raad voor sociale en solidaire economie inzake Europese kwesties hebben zijn interventiedomeinen betrekking op de Europese financieringen, de sociale innovatie, het sociaal ondernemerschap en de inschakeling door economie in Europa.

Goeiedag iedereen en dank u voor de uitnodiging voor deze interessante bijeenkomst over sociale innovatie. Het is zeer verrijkend om deze opeenvolging van initiatieven en projecten te zien die door gepassioneerde en boeiende mensen worden gevoerd. Ik leer dan ook heel wat bij.

Enkele woorden om Avise²⁰. voor te stellen. Avise is een nationale vereniging in Frankrijk, een engineeringagentschap en een centrum met middelen voor de ontwikkeling en de consolidering van de activiteiten met een sociaal nut. Zij steunt het ontstaan, de consolidatie en de schaalwijziging van de structuren met een sociaal nut. Wij publiceren in dit verband handboeken, methodes en analyses van de praktijken inzake sociale innovatie in de regio's. Wij organiseren tevens opleidingsessies over sociale innovatie. We zijn bovendien ook een nationale intermediaire instelling voor het beheer van het ESF en financieren in dit verband de experimenten ter ondersteuning van de projecten van sociale innovatie.

Het vraagstuk van de sociale innovatie werd sedert vanmorgen vanuit verschillende gezichtshoeken besproken. We hebben vastgesteld dat er drie soorten van actoren zijn die de sociale innovatie dragen : de overheid, de burger en de ondernemer. Wat ons betreft, onze werkzaamheden en onze analyse i.v.m. sociale innovatie hebben voornamelijk betrekking op de stappen die door ondernemers worden ondernomen. Vanuit dit oogpunt hebben we ons de volgende vraag gesteld : veroorzaken de sociale ondernemers en de actoren, die sociaal verantwoordelijke projecten dragen, verstoringen ? We hebben vastgesteld dat dit niet het geval is en dat zij – in tegendeel – voldoen aan sociale noden, uitdagingen en noden op grondgebieden waaraan nog niet is voldaan.

Eddy Caekelberghs

Worden deze door iedereen als dusdanig gezien ?

Farbod Khansari

Tot op heden wel, want dezen zijn nog niet actief in zeer concurrentiële niches en voldoen aan innovatienoden waaraan nog altijd niet volledig is voldaan. Deze projectdragers op het vlak van sociale innovatie worden evenwel geconfronteerd met verstoringen op hun grondgebied en in hun werkgelegenheidsbekkens. We zijn van mening dat deze verstoringen van tweeërlei aard zijn want net zoals alle dragers van innovatieprojecten hebben zij enerzijds noden inzake begeleiding en anderzijds noden inzake financiering.

Indien we de kwestie van de financiering van het risico onderzoeken, waar er reële noden zijn wat betreft de ondersteuning van sociaal innoverende projecten, dan

²⁰ Voor meer info : <http://www.avise.org/>

stellen we vast dat het rendement op de investeringen van deze projecten een stuk trager is. Immers, het oogmerk is sociaal en het duurt bijgevolg nog langer en de financiers zijn nog meer terughoudend om dit soort van projecten ten volle te ondersteunen.

Eddy Caekelberghs

Zij hebben geen toereikend onmiddellijk rendement op hun investeringen ?

Farbod Khansari

Absoluut. Er is een punt dat vandaag niet werd behandeld : sociale innovatie vertoont een nauw verband met experimenten, en experimenten kunnen leiden tot een mislukking. Men moet het recht om te mislukken erkennen. We leren uit onze fouten maar de financiers houden niet voldoende rekening met deze parameter. Vanuit globaal oogpunt is het de actie van de financiering die problemen stelt. We zien sedert vanmorgen dat er verschillende financieringsniveaus zijn. Op communautair vlak, Denis Stokkink heeft hieraan herinnerd, bieden de Europese Structuurfondsen het kader om zich door innoverende projecten te laten financieren. Op nationaal vlak zijn er financieringen op het niveau van de regio's. Paradoxaal genoeg vormen de complexiteit van het systeem, het moeilijk beheer van de antwoorden en de tijd van de te ondernemen stappen een probleem. Welnu, voor een innoverend project moet men snel zijn. Dit is de paradox van het systeem. Er bestaan beschikbare financieringen die kunnen worden aangewend maar in de praktijk hebben we hier moeilijk toegang toe en het is soms een echte lijdensweg om deze te bekomen. Tenslotte hebben we enkele belangrijke uitdagingen bepaald want we nemen nu eenmaal deel aan een rondetafelgesprek over sociale innovatie.

Het is nodig om op het niveau van de Europese Unie en voornamelijk op regionaal niveau proactieve beleidsmaatregelen uit te werken ter ondersteuning van de sociale innovatie, en de daarbij horende financieringen. Het is noodzakelijk om de actoren inzake financiering en klassieke innovatie op te leiden op het vlak van sociale innovatie, want we stellen vast dat het de actoren inzake begeleiding nog ontbreekt aan de analysemiddelen en instrumenten om een sociaal innoverend project te kunnen opsporen. Men moet deze bijgevolg begeleiden in het leerproces van de sociale innovatie. Men moet de samenwerking aanmoedigen tussen onderzoekers, de burgermaatschappij, de ondernemingen, de verenigingen en al deze bekkens van de maatschappij. We moeten tevens de uitwisseling van praktijken bevorderen tussen

ondernemers of onder dragers van projecten van sociale innovatie. En tenslotte moeten we de sociale impact meten van de ontwikkelde projecten.

De Europese commissie en de OESO hebben werkzaamheden verricht op het vlak van benchmarking en wat betreft de identificatie van goede praktijken rond de meting van de sociale impact. De materie bestaat maar het is aan eenieder om zich op zijn eigen niveau en in functie van de context de elementen van impactmetingen eigen te maken.

Eddy Caekelberghs

Dank u. Ik kom terug bij u, Xavier Le Mounier. Maakt dit deel uit van de « communicatie » ? Is dit communicatie omdat men niet weet hoe men uit de crisis kan geraken of is dit werkelijk een belangrijke motor van de Europese commissie geworden ? En dan heeft men het nog niet over de eerste obstakels die maken dat men liever terugkeert op andere markten dan zich in te schrijven in het kader van de fondsen en mogelijke steunmaatregelen om de sociale innovatie verder te ontwikkelen, omdat het zodanig ingewikkeld is.

Xavier Le Mounier

Xavier Le Mounier is werkzaam bij de AD Ondernemingen en Industrie van de Europese commissie.

Waarom is de Europese commissie zich gaan interesseren voor sociale innovatie en dit etiket beginnen kleven op dingen die sedert lange tijd gebeuren ? Om wat verder terug te gaan in de tijd, weet dat ik denk dat de eerste industriële revolutie aan de basis van tal van sociale innovaties heeft gelegen, met name met de oprichting van de ziekenfondsen die in fine hebben toegelaten om de sociale zekerheid te creëren zoals we deze vandaag kennen.

Het is juist dat het « in » is om van sociale innovatie te spreken, maar het betreft niets nieuws. Het is daarentegen wel zo dat er vandaag meer inspiratie voorhanden is. Zo is er bijvoorbeeld een Europese prijs voor sociale innovatie en voor de 3de editie werden 1400 ideeën ingediend. Ik maak trouwens van deze gelegenheid gebruik om alle deelnemers voor deze 3de editie uit te nodigen die op 25 november doorgaat in Brussel.

Maar om terug te komen op uw vraag, er waren verschillende factoren op dat ogen-

blik. Men moet weten dat de heer Barroso een persoonlijke band met sociale innovatie onderhield via de persoon van *Diogo Vasconcelos*. Deze laatste heeft trouwens het idee van deze Europese wedstrijd geopperd en was zijn voormalige adviseur toen hij eerste Minister van Portugal was. Het was deze laatste die hem hiervoor had gesensibiliseerd.

Vervolgens was er – denk ik – een steeds grotere externe inspiratie, iets wat men niet kan ontkennen. Laat ons tenslotte even stilstaan bij de crisis. Het eerste aspect was destijds de macro-economische stabiliteit. Zeer snel, vanaf 2010, is er Griekenland (en andere landen) en de speculatie tegen sommige landen, m.a.w. het aspect van de budgettaire verplichtingen. Maar dat was niet alles. Wat me interesseert in sociale innovatie, is het feit dat deze alle dogma's, waarop de economische groei is opgebouwd, in vraag stelt. Denken we maar – er zijn er veel – aan de deeleconomie, het eigendomsgebonden gebruik, de samenwerking wat betreft de zuivere en strenge concurrentie en de open innovatie ten opzichte van een zeer restrictieve visie van de intellectuele eigendom.

Het is daarom dat we voor deze editie van onze Europese wedstrijd de subtitel « de nieuwe wegen van groei » hebben toegevoegd. De projecten blijven vaak te klein, te lokaal maar zij illustreren wat een meer deugdzame groei in termen van inclusie zou kunnen zijn. Het betreft hier een resem van mogelijkheden want behalve de voordelen die we hieruit kunnen halen op lokaal vlak, de groei dat dit kan teweegbrengen en de werkgelegenheid dat dit kan creëren, staat dit eveneens voor het feit dat we een enigszins meer macro-economische, meer deugdzame visie van groei hebben waardoor we uit de crisis geleerd zouden hebben

Eddy Caekelberghs

Dit is een vraagstuk waaraan een volledig colloquium zou kunnen worden gewijd want het is altijd enigszins verdacht te zeggen dat het Europees project tot op heden veeleer een marktproject is geweest dan een project van deugdzaamheid. Indien u me zegt dat we kunnen leren om op een deugdzame wijze groei te bewerkstelligen, betekent dit dan dat we het dogma van de groei aanhouden ? Groei is vanzelfsprekend onontbeerlijk maar zal men de digitale en deeleconomie niet enkel zien in termen van groeicijfers ? Housing First, dat is groei van welzijn, van gedeelde sociabiliteit, maar het is geen groei zoals we deze vandaag kennen.

Xavier Le Mounier

Wat betreft het idee van groei moet men niet enkel denken aan de Europese commissie. Om het even welk nationaal politicus zal stilstaan bij de groei, het BBP, enz. Dit gezegd zijnde, er zijn beschouwingen voorhanden op Europees vlak over wat de indicator van het BBP zou kunnen aanvullen. We beschikken echter niet over alle bevoegdheden. Wanneer men spreekt van sociale vraagstukken, welnu dan liggen de bevoegdheden op het nationale vlak. Er zijn initiatieven om dit te proberen coördineren, denken we maar aan de Jongerenwaarborg, die sommige gesystematiseerde elementen van nationaal beleid heeft overgenomen.

Ik denk niet dat dit tegenstrijdig is. Tijdens de eerste jaren van de crisis heeft men zich, of men dit wilde of niet, in hoge mate en noodgedwongen afgestemd op de macro-economische stabilisatie. Zo heeft u vandaag het sociale luik van de economische monetaire unie en deze ontwikkeling zet zich door. U heeft de publicaties over het beleid van de landen. Er is de algemene directie Werkgelegenheid en Sociale Zaken die, net als de algemene directie Economie, financiële zaken beheert. Ik denk dan ook niet dat het enkel gaat om een gadget of om communicatie.

Eddy Caekelberghs

U hoort daarentegen het verwijt i.v.m. de grote administratie complexiteit en van de handicaps en heeft deze tijdens de vorige ronde-tafel gehoord. Worden deze in aanmerking genomen ? Worden deze vandaag als dusdanig geïdentificeerd en ontvangen ?

Xavier Le Mounier

Het budget van de Europese commissie heeft niet de neiging om te stijgen. Het betreft 1 % van het Europese BBP. Als u weet dat de overheidsbudgetten 40 % van het Europese BBP vertegenwoordigen, dan weet u dat 39 % zich elders bevindt. 80 % van deze 1 % worden in feite door de Lidstaten verzekerd. Het is het beleid van gemeenschappelijke aanbreng, de sociale of regionale fondsen.

Eddy Caekelberghs

U zegt dus dat Europa een gadget is ?

Xavier Le Mounier

Neen. Ik wil zeggen dat de regio's heel wat meer zouden kunnen doen, sommigen doen dit reeds, andere regio's misschien minder. Wat betreft de budgetten die we rechtstreeks beheren, omvatten de budgetten "onderzoek en innovatie" zeer zware programma's. Maar er zijn ook programma's die zich richten tot de KMO, dankzij dewelke zij 50.000 euro kunnen ontvangen. Het is een moeilijke situatie want er is een grote vraag maar het proces wordt verondersteld iets lichter te zijn. De 1400 personen waarvan sprake hebben geen kantoren te Brussel, het zijn personen die niet weten wat de Raad van de Europese commissie is.

Eddy Caekelberghs

Ja, maar dat is 99% van de Europese bevolking.

Xavier Le Mounier

Maar toch slagen we erin om dit publiek te bereiken. De beheerskosten zijn veel te hoog om op grote schaal te kunnen werken. We werken evenwel veel met tussenpersonen die werkzaam zijn bij sociale ondernemingen of sociale vernieuwers. Het is daarop dat we de tussenpersonen versterken.

Eddy Caekelberghs

Ik richt me nu tot u, Philippe Ledent. U bent senior economist in een grote bankinstelling. De banksector heeft sedert 2008 de nodige problemen gekend. Waarvoor staat sociale innovatie in uw sector ? We hebben reeds gezien dat er andere hulpbronnen zijn dan de banken. Hoe voelt dit aan ? Ervaart u sociale innovaties als storende krachten ?

Philippe Ledent

Na een licentiaat in de Economie aan de UCL en in financiële economie, heeft Philippe Ledent een doctoraat behaald dat hem toelaat om zich te specialiseren in conjuncturele analyse. Hij is senior economist bij ING België en doceert aan de UCL.

Goeiedag iedereen. Er is heel wat te zeggen, en ik zal dan ook proberen om mijn uitleg niet te ingewikkeld te maken en me op sociale innovatie als storende kracht te concentreren. Ik moet toegeven dat ik afgelopen weekend, bij de voorbereiding van mijn korte tussenkomst hier vandaag heb gewerkt op de term van sociale innovatie. En ik meen vandaag een vaag idee te hebben van wat sociale innovatie is, maar het lijkt me hoe dan ook een zeer ruim begrip. Ik heb trouwens heel wat termen gehoord waarover ik dit weekend heb gelezen maar die alle richtingen uitgaan.

Ik zou mijn antwoord wat betreft sociale innovatie als storende kracht hierop willen afstemmen. Ik zal mijn antwoord in drie thema's proberen samen te vatten.

Sociale innovatie kan er eerst en vooral toe neigen, aan een meestal sociale nood te voldoen waaraan niet of slecht wordt voldaan. Dit kan een van de definities van sociale innovatie zijn : voldoen aan een nood van sociale aard waaraan slecht is voldaan. In dat geval kan men zeggen dat er geen sprake is van een verstoring vermits dit voorheen niet bestond. En indien dat niet bestond, dan was dit net omdat de actoren, welk hun model ook moge zijn, niet aan deze nood voldeden omwille van redenen van rendabiliteit of om praktische redenen. Het betreft hier dus geen verstoring, want deze sociale innovatie laat toe om vooruit te gaan. Deze komt tegemoet aan een nood waaraan voorheen niet was voldaan.

Een andere classificatie nu. En het lijkt me dat en combinatie van beide mogelijk is, of helemaal niet. Een instelling, een entiteit, of het nu een onderneming, een overheidsinstelling, een VZW of een persoon is, die probeert om aan een bestaande sociale of economische nood te voldoen, maar hierbij een andere doelstelling nastreeft dan een maximalisering van de gemaakte winst.

Indien we ervan uitgaan dat sociale innovatie de invoering is van een instelling in de brede zin van het woord, die toelaat om in te gaan op een nood waaraan andere instellingen vandaag reeds voldoen, maar met een andere doelstelling – dan kan dit inderdaad als een storende kracht overkomen. Stel u voor dat er in de sector van de mobiliteit of de bankensector iemand komt zeggen : *« wij veranderen ons model van zaken doen. Ons model streeft voortaan naar een maximalisering van het welzijn van de personen die in onze onderneming werkzaam zijn »*. Dit kan verstorend overkomen want het kan een marketingargument zijn en we weten dat er vandaag ac-

toren zijn die heel sterk deze kaart trekken.

Eddy Caekelberghs

Met de eis die we zonet hebben gehoord, is het ontstaan van een platform van crowdfunding uw eigen *Uber* ?

Philippe Ledent

We komen nu aan het derde punt. Ik veronderstel dat u uw vraag heeft ingesteld in reactie op wat ik heb gezegd over de finaliteit. Er bestaan platformen van crowdfunding met als enig doel zo veel mogelijk winst te maken. Crowdfunding past bijgevolg niet in het kader van de verstoring, die ik zonet heb uiteengezet, noch in de eerste trouwens, maar wel in de derde..

Eddy Caekelberghs

Het betreft niet het merendeel van de platformen. Zo is een financieringsplatform voor stripverhalen niet erop gericht om iets anders dan producten uit te brengen.

Philippe Ledent

Er is van alles. De 3de mogelijke verstoring, en het lijkt me dat het u was die het heeft gezegd, bestaat erin, ervan uit te gaan dat sociale innovatie een nieuwe wijze van denken en handelen is.

Men denkt hierbij onmiddellijk aan de deeleconomie en dan kan men zeggen dat crowdfunding een nieuwe financieringswijze van entiteiten is, welke deze ook zijn. Het is verstorend in de zin waarin nieuwe entiteiten ontstaan, nieuwe werkingswijzen. Nogmaals, men moet een onderscheid maken want deze nieuwe werkwijze kan streven naar een maximalisering van winsten. We kunnen deze drie dimensies bijgevolg naar believen combineren.

En om te antwoorden op uw vraag : is crowdfunding een « *Uber* » ? Welnu, ik denk dat *Uber* beter wordt ondergebracht bij de nieuwe betaalplatformen.

Een voorbeeld : u bezit een smartphone waarmee u betalingen kan verrichten, desgevallend door het creëren van een rekening om « apps » te kopen. U kan bijgevolg

geld overschrijven. Het betreft een betaalplatform met rekeningen die buiten het klassiek bankensysteem vallen.

Voor mij is crowdfunding een alternatief voor de financiering in de economie. U sprak over de universiteit die zich heeft gefinancierd met de uitgifte van obligaties, welnu dit is een ander systeem. De notering op de beurs is een andere manier, het investeringskrediet is een andere manier, en ga zo maar door. Wanneer u naar de VS gaat, dan kan u vaststellen dat de financieringswijzen van de economie heel wat meer ontwikkeld zijn. In Europa wordt de economie eerder gefinancierd met bankkredieten.

Er zijn andere actoren, er is een concurrentie want het betreft een open markt. Ik hoorde een spreker zeggen dat de bankensector beeft, neen hij beeft niet we bevinden ons in een open markt.

Soms zijn het wij die beven, maar omwille van andere redenen dan de concurrentie tussen de financieringswijzen. Dit stelt heel wat vragen. Iedereen moet ten opzichte hiervan positioneren en er zullen verliezers zijn. Er zullen ondernemingen verdwijnen want zij zullen er niet in geslaagd zijn om te bevatten wat de evolutie van morgen is. In dit verband haal ik meestal het volgende voorbeeld aan : toen de videocassette werd gelanceerd, is er een hele tijd VHS en Betamax geweest, dit laatste systeem was ontwikkeld door Sony. Vervolgens is een van beide verdwenen omdat er zeer belangrijke netwerkfenomenen zijn. Er zullen bijgevolg actoren zijn die erbij zullen verliezen, maar we weten evenmin of deze nieuwe wijzen van denken en handelen de winnaars van morgen zullen zijn. En ook dat is een grote vraag. Het is verstorend en dat de wereld evolueert en de actoren eveneens moeten evolveren.

Eddy Caekelberghs

Opportunities en verstoringen dus. Een beetje van beide ?

Philippe Ledent

Natuurlijk. Er zijn actoren in de banksector die de "weddenschap" van de ontwikkeling van crowdfunding aangaan.

Eddy Caekelberghs

We komen bij u binnen enkele ogenblikken terug. Ik richt me tot u, Thomas Lemaigre. U bent onafhankelijk onderzoeker, en doceert. Hoe ziet u de vraag : « sociale innovatie als storende kracht ? ».

Thomas Lemaigre

Economist van opleiding, journalist en consulent, evenals medeoprichter van het agentschap Alter. Het doel van dit agentschap, dat in 1995 werd opgericht, is de bevordering van de werkgelegenheid en het economisch en sociaal burgerschap. Het informeert, stimuleert en animeert projecten tussen economische, politieke en sociale actoren, en legt hierbij de nadruk op innovatie.

De banksector heeft geen angst maar is wel op zijn hoede. Niet wat betreft crowdfunding, want hij is perfect uitgerust om deze intern toe te passen en te « recupereren », maar hij vreest dat de burgers een bank willen oprichten. Dat bestaat.

Na de crisis van 2008 zijn burgers in België erin geslaagd om het beginkapitaal in te zamelen voor de oprichting van een bank die *NewB*²¹. heet. Gelet op de regulering van de sector zijn zij verplicht geweest om een prospectus te realiseren en voor de Commissie voor het Bank-, Financie- en Assurantiewezen (CBFA) te verschijnen, die vervolgens werd omgedoopt tot Autoriteit voor Financiële Diensten en Markten (FMSA).

Zodra zij hun intentie hebben bekendgemaakt, heeft een deel van het establishment gedacht : « *Ze mogen gerust proberen, maar het is niet met deze mensen dat men bankzaken gaat doen. Bankzaken zijn een ernstige job, ga maar terug spelen, beste mensen uit het verenigingsleven.* ».

Ik had gelijkaardige voorbeelden voorbereid rond de billijke handel. *Douwe Egberts* (multinationaal koffiebedrijf) liet zo'n vijftien jaar geleden op zeer diplomatische wijze aan de promotoren van de billijke handel weten dat zij hen niet zouden toelaten om hun activiteit verder te zetten en alle mogelijke middelen in het werk zouden stellen om hen te stoppen zodra deze sector een marktaandeel van ongeveer 1,5 % zou halen op de koffiemarkt in Europa.

Ik hoed me voor de term « alle mogelijke middelen ». Ik luisterde en vroeg me af : « *wanneer spreekt men van innovaties en wanneer van sociale innovaties ?* ». Volgens mij spreekt men van sociale innovaties wanneer voorstellen of initiatieven ba-

21 NewB telt 134 organisaties en bijna 50 000 burgers die een nieuwe coöperatieve bank willen oprichten.

kens proberen te verleggen, en wel op een punt waarop men elke vorm van conservatisme gaat « prikkelen » waarin onze West-Europese samenlevingen zijn vastgeroest.

De problemen van definities en criteria terzijde gelaten, wanneer heb ik de indruk met sociale innovaties te maken te hebben die deze benaming verdienen ? Welnu, wanneer ik bij het beschouwen van de realiteit op basis van hun prismata, hun waarden en hun beschrijvingen van de sociale mechanismen de indruk heb dat de instellingen, het overheidsbeleid en de organisatiewijzen hopeloos verouderd zijn. Men zou de goede richting moeten nemen in deze machtsverhouding tussen collectieve intelligentie en conservatisme.

Ik denk dat dit de uitdaging van de sociale innovatie is vandaag. Deze is natuurlijk moeilijk op nauwkeurige wijze te situeren, en we zouden graag op diepgaande wijze over voorbeelden kunnen discussiëren. Wat ons interesseert met de sociale innovatie is de manier waarop men ons de wereld van 2040 laat doorschijnen, maar op basis van wat men vandaag verwezenlijkt.

Eddy Caekelberghs

Xavier Le Mounier, ik kom even bij u terug. Wat we hier proberen te hanteren is zowel intelligentie, prospectivisme als de bekwaamheid om ervoor te zorgen dat innovatie zich duurzaam kan settelen, met recht op mislukking. Maar maakt het prospectivisme momenteel wel deel van het spel uit ? Dit veronderstelt dat we al onze paradigmata hebben herzien. Doet de Commissie dit ook ?

Xavier Le Mounier

De Commissie doet dit. We zijn verplicht om dit te doen omdat we voor uitdagingen staan, zoals de veroudering van de bevolking. We beschikken over cijfers, maar het zal altijd moeilijk zijn om te vergelijken wat de echte dynamiek zal zijn. Er is eveneens de klimaatverandering, een andere uitdaging.

Wat betreft de technologische wereld, dacht ik aan de financiering. Er is eveneens de « Bitcoin », die in de toekomst een goede uitdaging voor alle banksystemen zou kunnen vormen.

Er is iets dat me in hoge mate interesseert, we zijn immers een industrieel departement, dat is te weten wat de *Fab Labs*²², de beloften van gedecentraliseerde producties, betekenen voor de grote ondernemingen en multinationals. De schaaconomie is immers niet meer echt dé spelregel.

Dat betekent dat men jobs terughaalt. We verrichten bijgevolg deze prospectieve werkzaamheden. Er worden nog andere dingen ondernomen, bijvoorbeeld in het kader van het programma van de horizon 2020, en dit op verschillende gebieden. Maar wat is de « *bottom line* » ? Enkel het financieel rendement ? In fine is het BBP de som van de toegevoegde waarde. Zolang we deze manier van opmeten – de groei – niet zullen wijzigen, zullen we deze bedenking op macrovlak niet voeren, en zal het altijd makkelijker zijn voor een onderneming om dit economisch aspect te verkopen. De concentratie hierop vormt op zich de illustratie van de micro-economische benadering.

Eddy Caekelberghs

We hebben gesproken over sociale innovaties als versturende elementen, maar is ons reglementair kader niet genoeg op gedetailleerde wijze uitgewerkt dat hij geen grote mogelijkheden biedt voor begeleiding, ontwikkeling en voor de mogelijkheid tot innovatie *tout court* en sociale innovatie ? De ontwikkeling van een Europees industrieel beleid vormt reeds vandaag een nagenoeg onmogelijke sociale innovatie.

Xavier Le Mounier

Ik treed bij wat u zegt. Het is zeer ruim en moeilijk om in absolute termen te spreken. Ik heb het gevoel dat een groot gedeelte van het debat was afgestemd op de deeleconomie. Welnu, dit is slechts één aspect. Enkele weken geleden hebben wij een nieuwe strategie voor de interne markt gepubliceerd. Het is een aspect dat een hoofdstuk over de deeleconomie omvat. Wat betreft de deeleconomie, kan men bijvoorbeeld zeggen : « *hij huisvest een persoon slechts gedurende één nacht en moet bijgevolg over geen brandalarm beschikken* ». Maar wat als het bewuste appartement die nacht uitbrandt ? In welke mate is de maatschappij ertoe bekwaam om een andere wijze van regulering te aanvaarden ?

22 Een fab lab (samentrekking van het Engelse « fabrication laboratory » - fabricagelaboratorium) is een plaats die toegankelijk is voor het publiek en waar allerlei instrumenten ter beschikking worden gesteld, met name computergestuurde machine-instrumenten, voor het ontwerp en de realisatie van voorwerpen.

Ik zou nog willen terugkomen op een ander punt : u kan uw beklag doen over Uber, maar bent u tevreden over de huidige situatie ? Bent u tevreden over de taxisector ? U bevindt zich in een kader van kwaliteitsstandaarden. De licentie, de nummerplaat en de controles moeten synoniem zijn voor kwaliteit. Ofwel vinden we dat de situatie ideaal is en dan moet men hieraan niet raken, ofwel kunnen we proberen om onszelf ervan te overtuigen dat er misschien elementen van deze nieuwe beweging kunnen worden overgenomen.

Ik wil me niet enkel vastpinnen op Uber want het betreft slechts een dimensie van de deeleconomie en we zouden zelfs kunnen zeggen dat dit fenomeen buiten de deeleconomie valt. In welke mate is de maatschappij bereid om deze controle via het web te aanvaarden waar een ratingmechanisme geldt (stemming) dat niet onder de wet valt. Indien iemand volgens *BlaBlacar* een goede bestuurder is en het platform aan verplichtingen over dit ratingmechanisme gehouden is, is de maatschappij er dan toe bereid om van bepaalde normen af te zien ? Dit is voor mij een prospectieve vraag.

Eddy Caekelberghs

En naar mijn mening ook voor enkele actoren die aanwezig zijn in de zaal.

Vragen/antwoorden en bespreking

Anoniem

Ik heb een vraag voor de mobiliteitsdeskundigen. Wat betreft *Uber*, kunnen zij ons zeggen of het gaat om een waardevolle sociale innovatie mits een aanpassing van de reglementering ? Ter informatie : er bestaat sedert verschillende jaren een VZW in Brussel die een dienstverlening met privévoertuig en privéchauffeur aanbiedt om u van uw woonplaats naar een plaats voor verzorging te vervoeren, en dit voor de som van €10 per schijf van 20 kilometer heen en terug.

Dit is drie- tot viermaal goedkoper als een taxi en twaalf keer goedkoper dan een ziekenwagen. Voor hen, net zoals voor mij, die niet gemotoriseerd zijn, is dit een opmerkelijke sociale innovatie. Misschien dat *Uber* - mits bepaalde voorwaarden - een bestaande kloof zou kunnen dichten. Dank u.

Piet Van Meerbeek *van Bral, de stadsbeweging voor Brussel*

Ik vind de discussies bijzonder interessant maar zou twee aspecten willen aanstippen die ertoe hebben geleid dat men bepaalde maatschappelijke elementen is gaan vergeten die naar mijn mening belangrijk zijn.

Het eerste aspect heeft betrekking op de definitie van sociale innovatie. Zoals de heer Le Mounier reeds zei, brengt sociale innovatie niets nieuws. Het is niet nieuw om over te gaan tot sociale wijzigingen, maar het is wel in de mode. Daardoor kijken we soms een beetje teveel naar alles wat vernieuwend is. "Innovation is sexy », en we houden te weinig rekening met de recepten die reeds hun kwaliteit hebben bewezen en noodzakelijk blijven. Deze recepten dreigen bijgevolg verloren te gaan en die vaak niet worden betoelaagd want ingevoerd door het verenigingsleven. Daarbij komt dat de overheid de tendens vertoont om enkel in aanmerking te nemen wat nieuw lijkt. Het betreft hier een beperking waarvan we bewust moeten zijn. Er worden ongetwijfeld veel projecten gevoerd, die belangrijk zijn vanuit sociaal oogpunt maar die we dreigen te verliezen indien we te sterk de nadruk leggen op innovaties.

Een tweede element, dat ik zou beschouwen als een « limitatieve visie », is niet eigen aan het concept van sociale innovatie maar vormt een kenmerk van de manier

waarop de zaken vandaag worden benaderd. Sta me bijgevolg toe om enige kritiek te uiten. We richten ons vandaag zeer sterk op alles wat institutioneel is en – bijgevolg – op de sociale innovatie die uitgaat van de ondernemingen, en soms van het verenigingsleven en van de overheid.

We hadden het zonet over de plaats van de burger in dit proces. U heeft vragen gesteld, zoals : « *kunnen we de mensen laten deelnemen ?* », « *zijn de mensen wel vragende partij om te worden gehoord ?* » of « *zal het altijd gaan om de 2 of 3 klassieke ambetanteriken ?* ».

Het is positief dat onze aandacht is uitgegaan naar de burger maar die geeft ons het beeld van de burger als een voorwerp dat door de instellingen in het proces van sociale innovatie moet worden ingeleid.

Het is misschien juist dat de mensen niet staan te springen om opnieuw een rol te spelen in een participatief proces, wat zeer vaak neerkomt op de organisatie van een schijnparticipatie. Ik kan u evenwel verzekeren dat de burgers aan de basis liggen van tal van sociale innovaties. Kijk maar eens rondom u. Raadpleeg eens onze website www.selfcity.be. Er gebeuren een ongelooflijk aantal dingen en het is spijtig dat dit vandaag niet wordt besproken. We worden vaak geconfronteerd met verschillende werelden, tussen wat de instellingen doen en de mensen op het terrein. Beide werelden ontmoeten zich te weinig en dat is spijtig.

Eddy Caekelberghs

Andere tussenkomsten ?

Jean-Rodolphe Dussart *van Mobiel Brussel*

We hebben er daarstraks over gesproken met Xavier Tackoen en Jean-Paul Gailly, de technologische innovatie moet een echte opportuniteit vormen inzake mobiliteit. Het is bijgevolg geen doel op zich, en ik antwoord op elementen die hier werden aangehaald. Het is evident dat technologie geen doel op zich is, maar wat telt, is dat aan vragen inzake mobiliteitsdiensten en aan andere soorten van diensten wordt voldaan. Technologie vormt een opportuniteit om dit antwoord te verbeteren.

Wat men eveneens heeft gezegd, is dat de middelen beperkt zijn. De middelen van de overheid zijn dit onvermijdelijk eveneens. Men zal evenwel moeten werken aan een betere verdeling van de hulpbronnen, de expertise en de middelen waarover men beschikt. De Staat beschikt over expertise, hulpbronnen en bekwaamheden die verschillen van deze van de burger. Deze laatste beschikt zelf over bepaalde bekwaamheden die verschillen van deze van de industrieel, de onderneming of de star-

tup die op hun beurt een expertise op industrieel vlak of inzake ontwikkeling kunnen aanleveren.

Het idee is een combinatie te kunnen maken van al deze bijdragen die moeten toelaten om het voorgestelde aanbod te verbeteren, in dit geval inzake mobiliteit. We hadden het over *Uber*, maar we zien deze kwestie doorheen een tegenstelling tussen de overheid en zijn taxisector, die enigszins oubollig overkomt, en een innoverende technologie die zich dynamisch opstelt.

Deze tegenstelling moet worden overwonnen met elementen van overleg om een grotere doeltreffendheid te garanderen. *Uber* reikt met zijn technologie een doeltreffendheid wat betreft de ontwikkeling van het taxiaanbod. Via het platform, dat zij aanbieden, is er een goede verdeling van de hulpbronnen, maar deze wordt geconfronteerd met een reglementair kader dat moet evolueren. Ook de Staat moet zijn rol spelen en zijn kader laten evolueren. Hetzelfde geldt natuurlijk ook voor andere soorten van diensten. De burger heeft ook zijn plaats inzake openbaar vervoer, waarvoor hij kan tussenkomen.

Ook de burger heeft zijn plaats inzake openbaar vervoer, want hij kan tussenkomen in de ontwikkeling van het aanbod. De toepassingen, waarover we morgen op onze telefoon zullen beschikken, zullen steeds doeltreffender worden en toelaten om de meest aangepaste dienst voor een zeer specifieke vraag te verzekeren.

Eddy Caekelberghs

Bedankt. Wordt deze opmerking gedeeld door het panel ? Wil er nog iemand tussenkomen ?

Diallo Mamadou van *SOFINE, Solidarité pour le Financement de l'Entrepreneuriat*

SOFINE is een maatschappij van microkredieten die in Brussel is gevestigd. Ik zou willen tussenkomen wat betreft de cruciale vraag van de reglementaire verplichtingen die werkelijk een rem vormen op de ontwikkeling van de ondernemingen van sociale innovatie.

We zijn geconfronteerd met het voorbeeld van een Brussels ondernemer die een klein vervoerbedrijf wilde ontwikkelen, « Mobilou » genaamd. Het betrof driewielers die vanzelfsprekend geen CO² uitstoten en zeer nuttig zijn voor bepaalde trajecten in Brussel. Indien u zich bijvoorbeeld van de Naamse Poort naar De Brouckère wil verplaatsen, en daarbij een restaurant of handelszaken wil bezoeken, welnu dan ligt

de metro te ver weg en de taxi verontreinigt en is duur. Initiatieven zoals deze kunnen u toelaten om toeristische bezoeken af te leggen en aankopen te doen en de gewenste plaatsen te vervoegen. De ondernemer werd geconfronteerd met twee reglementaire verplichtingen. Ten eerste : zijn onderneming kreeg niet de titel van taxi. De tweede : indien u niet als een taxi wordt beschouwd, dan kunnen de passagiers niet worden verzekerd.

Daarbij komt dat deze persoon reeds lange tijd werkloos was en dat men volgens de RVA onmiddellijk de werkloosheid verlaat indien men een handelsactiviteit opzet. Welnu, indien deze persoon de werkloosheid verliet, beschikt hij over geen enkel inkomen.

Bij lancering is er een menselijke investering van enkele maanden nodig om de onderneming in de mogelijkheid te stellen om zich te ontwikkelen. Mocht deze persoon dit hebben gedaan, dan werd dit beschouwd als een geval van sociale fraude.

Moet men niet een minimum aan sociale fraude toelaten, dat een alternatief zou kunnen vormen voor de financiering van het ondernemerschap ?

Eddy Caekelberghs

Dank u.

Myriam Gérard, *Tout Autre Chose*

Het thema van het ogenblik is de verstoring. Wat betreft de vastgoedmarkt in Parijs worden 40 tot 60% van de woningen in de wijk van de Marais enkel voor *Airbnb* gebruikt. Men kan er spreken van een ernstige verstoring op de vastgoedmarkt en inzake woningprijzen.

Ik zou graag hebben gehad dat ook dit het voorwerp van het debat zou uitmaken, en ik denk dat de heer Le Mounier er terecht op heeft gewezen dat men goed moet aangeven wat tot een sociale innovatie behoort en wat gewoonweg tot een zeer opportunistisch platform dat op de beurs is genoteerd en zich niets aantrekt van de sociale effecten. We hebben aanzienlijk de nadruk gelegd op de fiscale problemen van *Airbnb* maar te weinig op zijn impact op de vastgoedmarkt.

Eddy Caekelberghs

Wat ons overigens tot de meer generieke en theoretische vraag brengt die we ons

deze morgen hebben gesteld : wie verklaart zich of van wie wordt verklaard hiertoe te behoren, wie is erkend, wie beschikt over een label ? Sociale innovatie of sociale economie ?

Xavier Le Mounier

Wat betreft de kwestie van de reglementering : wat we hebben voorgesteld in het kader van de nieuwe strategie voor de interne markt, bestaat erin een balans op te maken van de antwoorden die de overheden in zulke gevallen zullen aanreiken. Het komt niet toe aan Brussel om de vastgoedmarkt in heel Europa te reguleren, maar steden zoals Berlijn en Barcelona hebben daarentegen initiatieven genomen om net tot een evenwicht van beide positieve aspecten te komen (ze hebben meer toeristen maar dat betekent ook dat er wijken zijn waar heel hoge prijzen worden gehanteerd). Het is op dit vlak dat we een balans zullen opmaken van de beleidsantwoorden die er zijn gekomen.

Ik herhaal nogmaals dat deze successen een inspiratiebron voor andere projecten zijn. Onze wedstrijd telde twee projecten die illustreren wat u zei i.v.m. het vervoer. Een van de projecten, die de finale hebben gehaald en tot de tien projecten behoren die tijdens de ceremonie zullen worden voorgesteld, heet « *Wheeliz* ». Het betreft de deling van voertuigen die toegankelijk zijn voor rolstoelen. Er is een enorm park voorhanden dat onvoldoende wordt gebruikt. Welnu, men wenst de recepten van de deeleconomie toe te passen. Er is nog een ander project, « *Freebird Club* » genaamd, dat de recepten van *Airbnb* toepast op het isolement van bejaarden. Daar benadert men eerder de sociale innovatie.

Ik ben het eens met de persoon die heeft gezegd dat de innovatie een doel op zich wordt. Innovatie kan helaas ook tot slechter leiden. Dat is de reden waarom men steeds de initiële doelstelling en het verhoopte resultaat voor ogen moet blijven houden. En om enigszins te relativiseren, er bestaan dingen bij ons die elders innovaties kunnen vormen. Een voorbeeld uit Frankrijk : de « *Comptoir d'Innovations* », het innovatienetwerk van een grote groep van sociale ondernemingen in Frankrijk, of nog, de « *Groupe SOS* », dat het bedrijfsmodel van typische Europese inschakeling exporteert naar Californië, waar dit vernieuwend is.

Eddy Caekelberghs

Het idee is misschien een herwaardering van wat bestaat ?

Xavier Le Mounier

Wanneer u zegt dat dit op deze markten soms een meer bevredigend antwoord is voor een nood waaraan niet of slecht is voldaan, dan mag men niet het gewicht van de aanwezige belangen uit het oog verliezen. Indien u als onderneming gedurende 40 jaar overheidsfinancieringen ontvangen heeft op de inschakelingsmarkt en er plots iemand is die een betere dienst aanbiedt, welnu dan is er sprake van belangen zoals op om het even welke markt.

Eddy Caekelberghs

Andere reacties ? Mijnheer Lemaigre ?

Thomas Lemaigre

Een korte reactie. De weinige keren dat we hebben geprobeerd om een definitie van sociale innovatie te geven, hadden we de neiging om sterk de nadruk te leggen op het antwoord op de kwesties van de noden. Ik vind dit misleidend en we moeten waakzaam zijn. Het is misschien daar waar zich de discussie over de grens tussen innovatie en sociale innovatie situeert. We moeten erop toezien dat we geen utilitaristische redeneringen hanteren.

Ik vind de tussenkomst van mevrouw Madame Gérard over wat Airbnb op de vastgoedmarkt veroorzaakt de goede vraag. *Hoe verandert dit onze steden ? Brengt Uber meer of minder voertuigen op straat ? Heeft iemand de zaken beoordeeld in functie hiervan ?*

Vanuit een strikt utilitaristische logica vormt deze platformeconomie vanzelfsprekend een sociale innovatie van eerste orde. Deze is ongetwijfeld performant want het beginsel is de investering door de burger. En aan de noden is voldaan.

De discussie heeft betrekking op : *wat zijn de maatschappijmodellen die hieruit ontstaan ? Wat gaat erop vooruit in termen van democratisering van de maatschappij ? Wat gaat erop vooruit in termen van sociale emancipatie ? Enz.*

Hoe kunnen we deze modellen dan ook vergelijken met andere zaken, die soms reeds lange tijd gedaan worden zonder zich « innovatie » te laten noemen. Ik denk in dit verband aan « Cambio », een social-profitmodel voor het delen van voertuigen. Wanneer de olieprijs daalt, is het niet de winstmarge van de aandeelhouder die toeneemt, het is de gebruiker die minder betaalt per kilometer.

Eddy Caekelberghs

Mijne heren, ik dank u voor uw deelname aan dit onderdeel van het colloquium.

Farbod Khansari

Nog snel enkele woorden. Er is veel sprake geweest van de deeeconomie, maar men mag niet vergeten dat de deeeconomie ook toelaat om rijkdom te creëren. Wat betreft de kwestie van de sociale inclusie en de inschakeling door de economische activiteit, is er een ontwikkelingspotentieel van duurzame activiteiten voorhanden die eveneens een inschakeling mogelijk maken. De deeeconomie is bijgevolg eveneens een bron van sociale innovatie.

Eddy Caekelberghs

Het veld van de sociale innovatie is zo ruim dat men meer dan waarschijnlijk colloquia en seminaries zal moeten wijden aan elk van deze themapunten. Wij danken u voor de perspectieven en reacties.

II. Rondetafelgesprek : Voorstellen om de sociale innovatie beter te ondersteunen

Eddy Caekelberghs

Het is tijd om enkele voorstellen te doen, ook al werden er al geformuleerd. Ik doe hiervoor beroep op Bruno Gérard, economische adviseur bij UNIPSO, Karen Hiergens van de « Sociale Innovatie Fabriek », die reeds deze morgen aanwezig was, Marieke Huysentruyt van « Oksigen Lab », Françoise Pissart van de Koning Boudewijnstichting en Denis Stokkink, die er reeds vanmorgen bij was en het hele verloop van dit colloquium heeft bijgewoond.

Ik vraag aan iedereen om plaats te nemen voor ons laatste rondetafelgesprek over de voorstellen om de sociale innovatie beter te ondersteunen. U heeft – net als wij – gehoord dat er een reeks voorstellen en nadelen werden aangehaald. We hebben eveneens de vertegenwoordiger van de Europese commissie, de heer Xavier Le Mounier gehoord. Denis, denkt u dat Europa het stadium van de sociale innovatie als « gadget » heeft overstegen ?

Denis Stokkink

Wat we deze morgen hebben gezegd, blijft ook nu nog van toepassing. Er is een verschil tussen de Europese commissie en het Europees beleid. Xavier Le Mounier weet dat, hij beleeft het dagelijks. De Europese commissie beschikt over verschillende strategieën en het initiatief van de « Awards », waarover we het hebben gehad, is zeer interessant. Dit is dan wel van toepassing op Europees vlak, maar zou ook te Brussel kunnen worden toegepast, zoals dat het geval is in Montpellier. Ik heb dit voorbeeld vanmorgen aangehaald.

Het betreft een promotie en een op de voorgrond plaatsen van elementen die op andere plaatsen en door andere sectoren kunnen worden aangewend. Het lijkt me een element dat positief en belangrijk is en dat met name niet door de Europese commissie maar door de dienst wordt toegepast waar Xavier werkzaam is. We stellen vast dat er vandaag op verschillende plaatsen in Europa wordt gewezen en promotie wordt gemaakt voor de initiatieven die hun oorsprong vinden op het terrein, maar die op zich niet goed zijn. Ik denk dat dit reeds werd gezegd. Het is niet omdat het gaat om een sociale innovatie dat deze goed is op zich. Men moet nagaan wat de procedés zijn, de bijdragen en de nagestreefde doelstellingen.

De innovatie kan goed zijn voor een persoon maar minder goed voor een ander. We hebben immers allemaal verschillende doelstellingen. Dit lijkt me een zeer belangrijk element te zijn dat in de verf moet worden gezet. Men moet eerst en vooral genoeg ervaring bezitten. Het Europese niveau is bijgevolg belangrijk, ook al hebben we vanmorgen gewezen op de territoriale inzet. Dit is essentieel voor het Brussels gewest. Ik denk dat we op dit vlak enige achterstand hebben. Dat is goed nieuws want dat betekent dat we sneller vooruitgang kunnen boeken.

Eddy Caekelberghs

We moeten bijgevolg onthouden dat we voor Brussel, dat ons vandaag bezighoudt, komaf moeten maken met een zekere schuchterheid indien we de sociale innovatie beter willen ondersteunen.

Mevrouwen Huysentruit en Hiergens, wat zijn uw voorstellen voor een verbetering van de steun voor sociale innovatie ?

Karen Hiergens

Goeiedag. Sta me toe om u eerst en vooral kort uit te leggen wat we zoal doen.

Ik ben medestichter van *Oxygen Lab*, een incubator van sociale ondernemingen en een experimenteel onderzoekslaboratorium. Wij huisvesten initiatieven van burgers en nationale – en zelfs internationale – organisaties die zich in hun lanceringsfase bevinden.

Er zijn vragen die ons vaak worden gesteld, en de eerste is de volgende : *hoe onze zaken organiseren* ? Het gaat er bijgevolg om te weten hoe men modellen inzake sociale economie kan uitwerken die duurzaam zijn en een organisatie in de mogelijkheid stellen om activiteiten te ontwikkelen op een langere termijn, maar met een zekere autonomie of met een toenemende autonomie wat betreft toelagen. Het betreft hier een belangrijke vraag waarop men niet makkelijk kan antwoorden want vanuit historisch oogpunt zijn er talrijke voorbeelden van sociale innovaties die zich ontwikkelen in het verenigingsleven met een minimum aan overheidstoelagen. De zoektocht naar duurzame economische modellen is een vraag die ons vaak wordt gesteld waarop we graag antwoorden.

De tweede vraag heeft betrekking op co-creatie. Ik denk dat het belangrijk is om op een meer trans-sectorale en trans-disciplinaire wijze na te denken en te zoeken naar

oplossingen. We stellen vast dat er tal van vragen zijn, zoals « *tot wie moet ik mij richten ?* », « *met wie moet ik overleggen ?* », « *wie zouden mijn potentiële partners kunnen zijn ?* », en dit zowel in de bedrijfswereld als bij de overheid, bij informele organisaties, in het verenigingsleven, enz.

De derde vraag gaat over de financiering : « *wie zijn de mogelijke financiers ?* ». Er zijn er veel en men moet echt nagaan welk type van financiering het best met het betrokken initiatief zal overeenstemmen. Dit is niet makkelijk. Ik denk trouwens dat het echt belangrijk is dat de waarden verdedigd door de financier doorheen de sociale onderneming tot uiting komen. Men moet echt zoeken naar de beste soort van financiering : crowdfunding, startkapitaal, impactinvesteringen, overheidsfinanciering, BTW-financiering, enz. Ook moet men nagaan hoe men hiertoe vanuit financieel oogpunt kan komen. Het betreft hier een belangrijke vraag en we merken op dat heel wat organisaties zich deze vraag stellen.

Het vierde punt betreft de meting van de impact. We zouden kunnen zeggen dat het om een zwak punt gaat. We zijn ervan overtuigd dat we in aanzienlijke mate stilstaan bij de impact. Het is niet zeer gemakkelijk om deze te meten of hieraan zichtbaarheid te geven. We stellen ons dan ook vaak de volgende vraag : « *hoe kan men deze impact beter vatten ?* », « *hoe kan men hieraan uitdrukking geven, niet enkel met cijfers maar eveneens met behulp van andere gegevens ?* ».

Het vijfde element, dat we aanstippen, is de volgende vraag : « *hoe een organisatiecultuur ontwikkelen die doorweegt ?* », en inzake human resources : « *hoe onze collega's ertoe aanzetten om de goede accenten te leggen ?* ».

We stellen bijgevolg vast dat er vijf thema's zijn in een lanceringsfase en ons labo probeert hierop te antwoorden. Ik denk dat de sociale problemen te Brussel vooral te maken hebben met de groeiende ongelijkheden, de armoede, ons opvoedingsstelsel dat er niet in slaagt om iedereen in dezelfde mate te ondersteunen, of nog, met mobiliteit, leefmilieu, enz.

Er zijn een hele reeks uitdagingen die moeten worden aangenomen. Ik denk niet dat er één oplossing is en meen dat het exploratieproces niet voltooid is. Ik ben het wel eens met de collega in de zaal die beweert dat er zeer sterke modellen bestaan, maar in een ontoereikend aantal.

De problemen zijn er en een exploratie dringt zich op. Deze laatste moet evenwel tijdig worden stopgezet. Ik denk dat het zwakke punt van tal van financiering het feit is dat deze over verschillende jaren zijn gespreid. Ik ben inderdaad de mening toegedaan dat er andere manieren zijn om een analyse van de toestand op te maken binnen een kortere termijn en om vervolgens na te gaan of het de moeite loont om verder te gaan.

Ik meen dan ook dat Brussel deze uitdagingen moet aannemen als een drijvende kracht van innovatie en ondernemerschap. Brussel zou zich deze visie eigen kunnen maken, en ik denk dat er tal van initiatieven zijn die zich in dit proces kunnen inschrijven.

Eddy Caekelberghs

Dank u. De financiering blijft bijgevolg een probleem en dat moeten we onthouden.

Ik richt me nu tot de vertegenwoordiger van het Waalse gewest, de heer Bruno Gérard. Wat zijn uw voorstellen om de sociale innovatie beter te ondersteunen ? Moet deze deelnemen of deel uitmaken van het beleid van de overheid ?

Bruno Gérard

Bruno Gérard is adviseur bij UNIPSO, de pluralistische confederatie van werkgevers van de social-profitsector. Sedert 2012 bestudeert hij eveneens het thema van de sociale innovatie, onder de vorm van de « Prix Innovation Sociale », opleidingen en begeleiding van sociale vernieuwers, met de publicatie van de « Guide de l'innovation sociale », de oprichting van de « Cluster Innovation Sociale » en de deelname aan verschillende studies en seminars.

Ik werk bij UNIPSO, een patronale confederatie van wat men vroeger de non-profit-sector noemde. Het betreft een dertigtal federaties van ziekenhuizen tot crèches, over cultuur, sociaalprofessionele inschakeling, of nog, het onthaal en de huisvesting van andersvaliden. Mijn actieterrein is dan ook zeer ruim en omvat alles met een sociaal oogmerk. En om te antwoorden op uw vraag : ja, sociale innovatie moet deel uitmaken van het landschap maar binnen bepaalde grenzen. Verschillende personen hebben er reeds gesteld.

Eerst en vooral moet men absoluut vermijden dat men innoveert om te innoveren, met het gevaar dat men de structuur van bestaande diensten, die hun nut hebben bewezen, ontmantelt. Een goed voorbeeld is *Housing First*, een voorziening die heel wat lof oogst in de media en momenteel in Wallonië een nogal uitzonderlijke financiering geniet. Welnu, naast deze voorzieningen zijn er tal van sectoren die sedert vele jaren daklozen begeleiden. Er is soms sprake van concurrentie in termen van vaste enveloppes.

Eddy Caekelberghs

U vreest dat sommige projecten met het label « sociaal innovatief » meer « trendy » zijn voor het beleid dan de bestaande waarden ?

Bruno Gérard

Het is duidelijk dat iedereen zijn eigen agenda heeft. Sommige politici wensen ongetwijfeld te worden geassocieerd met projecten die zichtbaarheid genieten. Tal van projecten met een zekere zichtbaarheid zijn ongetwijfeld belangrijk vanuit sociaal oogpunt. Men mag de ene dan ook niet tegen de andere uitspelen.

Een ander probleem inzake het beleid ligt in de financieringen die afnemen. Sociale innovatie mag niet de oplossing zijn om aan sociaal werk te doen met minder geld. Men moet hierop toezien. De sociale en maatschappelijke impact moet overheersen. Ook willen we de vermijden dat de Staat zich terugtrekt

Zoals ik reeds zei, mag men de structuur van de sector niet in gevaar brengen. Indien we het hebben over deze verschillende bakens, welnu dan moet ook worden gezegd dat de ondernemingen met een sociaal oogmerk in de sector, die voornamelijk voor het juridisch statuut van VZW hebben gekozen, ook aan innovatie doen.

Dit wordt in Wallonië helemaal niet erkend.

Indien we het voorbeeld nemen van twee rusthuizen, het ene is een handelsonderneming en het andere een VZW, dan zal de handelsonderneming financiering voor onderzoek en innovatie kunnen genieten, terwijl de andere – de VZW – dit niet kan. Dat is de concrete realiteit.

Wat ons zeer belangrijk lijkt om sociale innovatie op concrete wijze te valoriseren, is het feit dat de verschillende actoren worden samengebracht.

We hebben dit gedaan in Wallonië. We hebben vertegenwoordigers van de overheid verenigd in een cluster. Waren aanwezig : twee kabinetten, twee besturen, het nieuwe agentschap voor de onderneming en de innovatie, een tiental onderzoekers van de hogescholen en universiteiten, evenals dragers van projecten die eerder werkzaam zijn in federaties van werkgevers van de sector.

We hebben al deze personen samengebracht om na te gaan wat sociale innovatie in Wallonië moet inhouden en om een ecosysteem uit te werken dat dit project zou kunnen ondersteunen. Er werden vier strategische doelstellingen bepaald : al wat verband houdt met de erkenning van sociale innovatie, het onderzoek en de overdracht, de begeleiding en opleiding, en – tenslotte – met de financiering.

Wat betreft de erkenning, gaat het om de erkenning van het concept van de sociale innovatie. Of zoals de heer Gosuin reeds zei in zijn inleidende toespraak, is er een « zwak en sterk » concept. Inzake “sterk” concept is er het eerder « transformistisch » aspect van de maatschappij dat wijst op een belangrijke maatschappelijke impact. Het is dit concept dat we willen ondersteunen.

Wat betreft de erkenning van de dragers van projecten, kan het gaan om burgers, particulieren, zelfstandigen, handelsondernemingen maar eveneens om ondernemingen met een sociaal oogmerk. Dit kunnen ook VZW's zijn, en het is belangrijk om ook deze te erkennen.

Er is ook de erkenning door de overheid want het zijn vaak projecten die nood hebben aan financiële steun. Het betreft bijgevolg een erkenning van de innovatie die men “buiten kader” of “in een tussenkader” situeert. In de sociale sector hangt alles af van erkenningen. Indien men in een welbepaald vak past, dan kan men een financiering genieten. Indien men echter terzelfder tijd in verschillende sectoren actief wil zijn, of men valt buiten de sectoren, dan zijn de financieringen een stuk zeldzamer.

Wat betreft het tweede aspect : onderzoek en overdracht. Het is zeer belangrijk om te wijzen op de zoektocht naar partners tussen verschillende soorten van actoren. We steunen momenteel een interdisciplinair onderzoek over de analyse van projecten van sociale innovatie wat betreft het thema van “beter ouder worden thuis”. Dit is zeer interessant voor ons en onze leden – federaties werkzaam in de thuishulp maar ook in medische huizen – werken rechtstreeks samen met onderzoekers om hun expertise te vergelijken met de terreinervaring van de verschillende dragers van projecten.

Wat betreft deze verschillende aspecten – ik sprak van innovatie « buiten kader » of « in een tussenkader » - is het belangrijk om het onderzoek volledig vrij te laten. Een incubator kunnen oprichten die daadwerkelijk aan projecten buiten de klassieke institutionele kaders kan toelaten om zich te ontwikkelen.

Wat betreft de begeleiding en opleiding, organiseren we eveneens een Waalse prijs voor sociale innovatie. Behalve de financiële valorisatie is het eveneens belangrijk voor ons om de verschillende bestaande projecten te identificeren en hieraan zichtbaarheid te geven. Sociale innovatie ondervindt vaak moeilijkheden om zichtbaar en begrijpelijk te zijn.

We hebben twintig projecten geselecteerd voor de finale. In het formulier van de kandidatuur vroegen we aan de deelnemers welke hun noden inzake opleiding en begeleiding waren om hun project te kunnen ontwikkelen. We hebben dikwijls opgemerkt dat er tal van initiatieven inzake sociale innovatie konden worden gecreëerd, maar dat men problemen ondervond om het stadium van pilootproject te verlaten.

We hebben daarom voor deze projecten specifieke opleidingsformules opgezet die aan hun noden tegemoet komen. Behalve een geldbedrag ontvangen de laureaten eveneens een gepersonaliseerde begeleiding om hen te helpen bij de lancering van hun project.

Het laatste aspect, dat ik heb vermeld, is de financiering. Het is belangrijk maar de kwestie is niet essentieel. Inzake *clusters* hebben we Oksigen Lab uitgenodigd. We hadden actoren uitgenodigd uit wat men de « private financiering » noemt. Behalve de publieke financiering nemen reeds actoren deel aan clusters. De Koning Boudewijnstichting was eveneens aanwezig, net als Oksigen Lab, BNP dat momenteel een nieuwe cel economie en sociale innovatie opricht, en ook Credal bijvoorbeeld. We spraken zonet over innoverende actoren inzake financiering. Welnu, Credal is een nogal oude coöperatieve van kredieten die buiten de normen ligt, en die innoverend kan zijn met een reële sociale – en soms maatschappelijke – impact.

Wat betreft dit aspect van de financiering, is het interessant om na te gaan wat de rol is van de verschillende soorten van financiers en hoe zij kunnen samenwerken. Men moet zich ervan bewust zijn dat de sociale innovatie zich in termen van financiering baseert op een kruising van de hulpbronnen, bijvoorbeeld i.v.m. verkoop, de herverdeling van de middelen – vaak door de Staat – en van de wederzijdse middelen. Sociale innovatie is vaak de vrucht van vrijwilligerswerk of het werk van personen die bijkomende uren presteren om een innovatie proberen in te voeren.

De analyse van deze noden is echt belangrijk. Vooraleer af te sluiten, maak ik nog graag een suggestie waarop we proberen te werken : de mogelijkheid geven aan VZW's om winst te maken op de persoonlijke toelagen die ze ontvangen. Indien een VZW vandaag winst maakt, verliest zij haar financiering. Indien we deze winst zouden kunnen aanwenden om aan onderzoek en ontwikkeling te doen binnen de structuur zelf en deze als dusdanig te valoriseren, dan zou dit een grote vooruitgang zijn.

Eddy Caekelberghs

Ik kan u enkel bijtreden omwille van mijn ervaring in dit verband. Françoise Pissart, ik richt me tot u. Sedert deze morgen is meermaals gezegd – van de tussenkomst van de Minister over talrijke sprekers – dat het Brussels grondgebied heel wat voordeel kan halen uit sociale innovatie. Wat kan u ons hierover zeggen vanuit het oogpunt van de Koning Boudewijnstichting ?

Françoise Pissart

Sociologe, afgestudeerd aan de Universiteit van Luik en van Montréal, en directrice van de Koning Boudewijnstichting.

Wat ik u als interessante elementen kan aanreiken is vanuit het oogpunt van waarnemer van het sociaal leven, als organisatie die sociale innovatie wil ondersteunen en als organisatie die zich voortdurend moet hernieuwen, haar methodes moet aanpassen en moet proberen om vernieuwend te zijn wat betreft haar wijze van handelen.

Ik heb me de vraag gesteld van Brussel vermits dit het voorwerp van de titel uitmaakt en heb me afgevraagd of er specifiek Brusselse elementen bestaan om dit vraagstuk te benaderen. Welnu, ik zal dit benaderen door middel van drie elementen die me belangrijk lijken en die reeds werden aangehaald. En ik zal dit eerder doen als waarnemer van de maatschappij.

Het lijkt me interessant om stil te staan bij de elementen die sociale innovatie op gang brengen, versnellen en afremmen. Wat betreft de elementen die het proces op gang brengen, wordt Brussel geconfronteerd met een reeks noden waaraan slecht is voldaan en die verband houden met maatschappelijke evoluties, een reeks belangrijke tendensen die meer dan elders te Brussel zijn geconcentreerd of er op zijn minst essentiëler van aard zijn. Milieukwesties, vraagstukken van veroudering, migratie, groeiende ongelijkheid, gezondheid en kwesties die eveneens met de nieuwe technologieën verband houden, om maar enkele uitdagingen te noemen.

Wat betreft de versnellers, heb ik sedert het begin van de namiddag horen spreken van de deeleconomieën die ongetwijfeld zijn gebaseerd op de nieuwe technologieën en de nieuwe financiële instrumenten. Ik denk echt dat we ons nog maar aan het begin bevinden en dat de jonge generaties een rol als versneller te vervullen hebben. We hebben het vaak over de generaties Z. Het is ongetwijfeld in de samenwerking tussen de generaties dat we de zaken zullen kunnen versnellen.

Wat betreft de versnellers, spelen de talenten en de opvoeding ongetwijfeld een rol. De opvoeding moet de meest talentvolle en creatieve krachten in de verf zetten en aanmoedigen. Dat is niet altijd het kenmerk van ons educatief systeem vandaag. We hebben ook de nadruk gelegd op het belang van de interdisciplinaire processen en van de transversale ondernemingen. De oprichting van *clusters*, die de pijlers overstijgen, het verlaten van de traditionele betoelaging, het is zo dat ook innovatie voet aan de grond krijgt. Er zijn eveneens de experimenten en het nemen van risico's. Om ook op sociaal vlak te innoveren, moet men absoluut de mislukking kunnen aanvaarden en evalueren. Indien er geen mislukking in het vooruitzicht is, zal er geen

innovatie zijn.

Eddy Caekelberghs

Ik zal u uitnodigen in onze universiteiten om dit discours over het recht op onderzoek van een mislukking door te geven, niet als een catastrofe maar als een opportuniteit.

Françoise Pissart

Weet dat we bij de Koning Boudewijnstichting een wedstrijd organiseren voor het project dat het best is mislukt. De collega's dachten aanvankelijk dat het een val was, om de slechtste projecten te vinden, maar neen, we hebben er plezier in om elk jaar onze beste mislukkingen uit te wisselen, maar we proberen ook om er lessen uit te trekken.

Wat betreft de remmen, spraken we daarstraks over het conservatisme. Welnu, ik denk dat behoudsgezinden niet het monopolie van het conservatisme bezitten. Wat sociale innovatie echt kan afremmen, dat zijn de beginselen en ideologieën die in sommige gevallen zelfs analyses en de wil om te bewegen verhinderen. We zien eerst alles wat ons angst inboezemt en we durven niet.

Eddy Caekelberghs

Waren er volgens u vandaag zulke angsten aanwezig ?

Françoise Pissart

Neen, want ik ben niet lang genoeg bij de Stichting. Verschillen en segregatie verhinderen diversiteit, wat zeer belangrijk is om innoverend te zijn. Indien we "onder ons" blijven, zullen we niet veel vooruitgang maken. Er is ook het zoeken naar het monopolie en het vaderschap van de nieuwe ideeën. Dit is iets dat ik vanaf het begin van mijn loopbaan bij de Koning Boudewijnstichting heb ervaren, soms met de nodige frustratie : we zijn enigszins innoverend geweest maar anderen zijn met de innovatie of het idee gaan lopen. Ik denk helaas dat er in de sociale sector, net als in alle andere sectoren, soms sprake is van het niet-delen van ideeën om toch maar het

vaderschap te kunnen opeisen. Tenslotte, men zei het reeds, vormt concurrentie een belangrijk element. Dat is niet erg indien dit een verbreiding veroorzaakt, maar het vormt een probleem indien men enkel denkt in termen van competitie. Het is normaal dat men evolueert in een sfeer van competitie in een context van schaarheid van middelen. Men moet dit aanvaarden als een gegeven maar eveneens proberen om het hiermee te doen.

Onze opdracht bij de Koning Boudewijnstichting bestaat erin, bij te dragen tot de verbetering van de levensomstandigheden van de bevolking. Onze visie dat is een onafhankelijke en pluralistische stichting die op duurzame en innoverende wijze bijdraagt tot meer sociale rechtvaardigheid, democratie en eerbied voor diversiteit. We zijn bijgevolg ergens verplicht om te innoveren, en ik denk dat innovatie de kern van onze werkzaamheden uitmaakt. Sedert ik er werk, heb ik de indruk helemaal niet hetzelfde beroep uit te oefenen als in het begin. We bewegen constant en ons doel is sneller te zijn dan diegenen die we ondersteunen om dit te kunnen doen wanneer zij innoveren. Dit is niet altijd evident, en zeker niet vandaag. Wanneer ik zeg dat onze opdracht de kern van de stichting uitmaakt, dan is dit niet om op te scheppen. Het is een verplichting. De overheid ondersteunt het merendeel van het sociale leven met de nodige budgetten. Wij zijn slechts een kleine mier en komen met privé-geld. Indien we niet streven naar een meerwaarde, dan hebben we geen enkele reden om een stichting zoals de onze te zijn. We hebben altijd geprobeerd om een pioniersrol te vervullen en risico's te nemen. Bij ons is het risico aanvaard. In onze organisatie maar ook bij diegenen die we steunen.

Hoe gaat men te werk ?

Projectoproepen zijn lange tijd een manier geweest om innovatie te ondersteunen. Dit is niet meer automatisch het geval. We stellen namelijk vast dat de innovatie niet altijd aanwezig is, zelfs al nemen we dit criterium in onze projectoproepen op.

Onlangs hebben we een projectoproep gelanceerd om voorrang te geven aan innoverende initiatieven. Uiteindelijk was innovatie het laatste criterium dat door de jury in aanmerking werd genomen want er was van geen enkel innovatie sprake in wat ons werd voorgelegd. Dit is misschien te wijten aan de context van schaarste van de middelen of aan het feit dat zij, die vandaag handelen, er gewoonweg niet in slagen om te verwezenlijken wat ze verondersteld zijn te realiseren.

We stellen ons zelfs vragen over het begrip van projectoproep dat oorspronkelijk een manier van werken van de Stichting was. Deze is vervolgens terechtgekomen bij de overheid, waardoor het voor de organisaties niet meer mogelijk was om een structurele visie van hun activiteiten te hanteren. Ik ontken evenwel niet dat de overheden of een zeer essentiële rol vervult wat betreft de structurele ondersteuning van talrijke verenigingen in België.

Het is hieruit dat een nieuwe methode is voortgekomen die we hebben ingevoerd en die « *Venture philanthropy* » werd genaamd. Deze bestaat erin, verenigingen op structurele wijze te ondersteunen. We bieden consultancy- en financiële steun ten belope van een maximumbedrag van 80.000 euro over drie jaar. Doel is de structurele versterking van de verenigingen. Oorspronkelijk was deze methode helemaal niet voorzien voor de ondersteuning van sociale innovatie, maar we zijn er bewust van dat een innovatie niet enkel een idee is dat men op een welbepaald ogenblik heeft. Indien er geen sprake is van een vermenigvuldigen en duurzaam effect, indien dit idee niet van replek wordt gediend, dan kan zij niet als een sociale innovatie worden bestempeld. We geven ons rekenschap van het feit dat we met deze methode de aanzet geven tot wijzigingen op lange termijn.

Eddy Caekelberghs

Perfect Ik dank u. Ik kom terug bij u, Karen Hiergens. Zijn er nog andere voorstellen die we vandaag nog niet hebben besproken ?

Karen Hiergens

Ik treed heel wat zaken bij die hier vandaag zijn gezegd. Wij zijn een organisatie die wordt gefinancierd door IBT in Vlaanderen. Het is bijgevolg een innovatieagentschap dat ons financiert en dat is een aangename positie voor ons. Dat laat ons immers toe om te werken aan verschillende thema's en om een zeer open netwerk te ontwikkelen, zonder ons te moeten beperken tot één welbepaalde sector.

De essentiële vraag is de volgende : « *wat te doen wanneer we binnen enkele jaren niet meer van sociale innovatie maar van innovatie tout court zullen spreken ?* ».

Volgens mij is de uitdaging niet enkel de lancering van een budget voor sociale innovatie en de invoering van specifieke maatregelen voor deze sociale ondernemers. Men moet namelijk ook nagaan of deze stromen verschillen op reglementair vlak en of we hierin een sociaal oogmerk kunnen opnemen.

Het is inderdaad zo dat talrijke organisaties vandaag nog geen innovatiebudgetten kunnen genieten omdat deze uitsluitend aan KMO voorbehouden zijn, dit terwijl het gebruik dat ze ervan maken eveneens van innoverende aard is.

Er zijn sommige vragen die ik minder heb gehoord, zoals : « *hoe kan een organisatie sociale innovatie ondersteunen ?* ». Een organisatie moet het voorbeeld tonen en dat kan door kleine dingen, zoals de waarde van de ervaring, de inzameling van kof-

fiegruis bijvoorbeeld om het bij *PermaFungi*²³, te bezorgen, maar ook door het inschrijven van belangrijke sociale criteria in overheidsopdrachten. Dit zou waardevol kunnen blijken voor de pioniers van vandaag die morgen – althans dat hoop ik – de mainstream zullen vormen.

Sta me toe om nog even stil te staan bij de reden waarom we vaststellen dat tal van overheden veel belangstelling tonen voor de begeleiding van vernieuwers. Dat stelt hen immers in de mogelijkheid om inspiratie op te doen.

Wanneer we vaststellen dat er een hele reeks initiatieven bestaan, bijvoorbeeld i.v.m. voedselverspilling, mensen die lijden aan autisme of vrijetijdsbesteding voor andersvaliden, dan betekent dit dat er op deze gebieden weinig acties of begeleiding voorhanden zijn.

Het is bijgevolg een goede zaak voor de overheid om aldus de evolutie van de sociale innovatie te volgen. Zo kan zij nagaan wat de tekortkomingen van hun acties zijn en hoe zij deze thema's of deze nieuwe sociale actoren kunnen steunen.

Eddy Caekelberghs

Ik kom terug bij u, Denis Stokkink. Welke boodschappen moeten we onthouden, wat moet men ondernemen om de sociale innovatie beter te ondersteunen ? We zullen deze vraag eveneens aan de minister stellen die ons heeft vervoegd.

Denis Stokkink

Er is een belangrijk, enigszins transversaal element dat zopas werd aangehaald, en een gevaar dat meermaals is onderstreept : men mag « nieuw » en « innovatie » niet met elkaar verwarren. Vandaag moet men het allernieuwst zijn, dit terwijl de uitdaging van de innovatie er eveneens in bestaat om zich op duurzame wijze op een gegeven grondgebied in te schrijven met actoren die kunnen worden geëvalueerd. Deze uitdaging lijkt me essentieel, in het bijzonder voor de overheid. Sociale innovatie heeft een duurzaam karakter en men mag "nieuw" en "innovatie" niet verwarren.

Het tweede element, en dit is essentieel voor de overheid, is de uitdaging van de regulering van sociale innovaties. Zoals we het de hele dag hebben gezegd, zijn sociale

23 Het project PermaFungi is gebaseerd op een belangrijke innovatie : het kweken van paddenstoelen op koffiegruis, een uitstekend substraat voor het kweken van oesterzwammen. Voor meer info : www.permafungi.be

innovaties niet goed of slecht op zich. Aan sociale innovatie doen, het is niet dat wat goed is. In functie waarvan ga ik zeggen dat het goed is ? U zal misschien zeggen dat het minder goed is maar dat iets anders goed is.

Er is bijgevolg een element van keuze en regulering dat in acht moet worden genomen. Ik denk dat het Myriam Gérard in de zaal was die daarstraks wees op problemen die sommige innovaties met zich kunnen meebrengen. De twee laatste rondetafelgesprekken waren in grote mate afgestemd op de deeleconomie, terwijl we het over tal van andere materies zouden kunnen hebben. Maar duidelijk nu, wat betreft de woongelegenheden, indien de overheid niet overgaat tot regulatie op een aantal gebieden, welnu dan zal het proces van sociale innovatie alle richtingen uitgaan en zullen we erop achteruitgaan in plaats van vooruitgang te boeken. Er is dus wel degelijk sprake van een essentiële uitdaging inzake regulering.

Een laatste element, Thomas Lemaigre sprak er reeds over, door terecht te stellen dat het antwoord op sociale noden geen utilitarische functie mag hebben maar daarentegen nuttig moet zijn. We mogen evenmin "nut" en "utilitarisme" met elkaar verwarren. Minister Gosuin wees er deze morgen met name op dat de werkgelegenheid in de wijken van Brussel een essentiële uitdaging vormt. We mogen geen angst hebben voor de impact waarover we het daarnet hadden, vanaf het ogenblik dat we ons inschrijven in een zekere duur en dat er een evaluatie kan plaatsvinden die aan de overheid toelaat om te reguleren en om na te gaan op welke manier zij op duurzame wijze experimenten kan steunen die voldoen aan een nut in de wijken, op een grondgebied.

Graag nog de volgende woorden bij wijze van conclusie : het is de enige weg om op de evenementen van vrijdag te antwoorden.

Fadila Laanan

Toespraak

Fadila Laanan

Staatssecretaris voor Wetenschappelijk Onderzoek

“Het ondersteuningsbeleid voor sociale innovatie”

Mevrouwen, mijne heren,

Sta me eerst en vooral toe om de heer Caekelberghs te danken voor zijn bijdrage hier vandaag. Ik ben blij dat ik hier met jullie kan deelnemen aan deze sessie over de toekomst van de maatschappelijke innovatie. Op het ogenblik van mijn infunctietreding als Minister bevoegd voor Wetenschappelijk onderzoek, was ik me meteen bewust van het doel om de inwoners van het Gewest en hun leefwijzen dichterbij de innovatiewereld te brengen.

Via de bewustmakingsacties voor wetenschappen die we steunen, staat deze maatschappelijke dimensie binnen de innovatie voor mij synoniem voor democratisering en toegankelijkheid tot innovatie voor alle Brusselse mannen en vrouwen. Het is een fundamentele pijler binnen het beleid van de bevordering van onderzoek dat ik wil voeren.

Ik zal hier niet terugkomen op de denkoefeningen die jullie vandaag al hebben gevoerd over wat de notie van maatschappelijke innovatie precies inhoudt.

Wat ons betreft, beschikt een innoverend project over een maatschappelijke dimensie, en dit niet via zijn onderwerp, maar via het doel van zijn toepassing: via zijn impact op de levenswijzen binnen hun associatieve of collaboratieve dimensie of hun nabijheidsdimensie. Innovatie gebeurt in dit kader als versterking van de sociale samenhang.

Deze visie houdt in dat er twee grote pijlers gevolgd worden bij de steun die het Gewest biedt aan de projecten van maatschappelijke innovatie: enerzijds een lokale vestiging die zeer verankerd is en anderzijds een samenwerking met vele partners.

Vertrekkende van deze twee principes, hebben we al meerdere doorslaggevende experimenten uitgevoerd.

Zo hebben we deelgenomen aan cofinancieringen van Europese programma's: het

programma AAL (Ambiant Assistant living). Dit programma beoogt de creatie van betere levensomstandigheden en toegang tot verzorging voor personen op leeftijd, dankzij het gebruik van Informatie- en Communicatietechnologieën (ICT).

Dit programma werkt toenaderingsstrategieën uit tussen actoren, via buurtprojecten die personen op leeftijd laten deelnemen door hen vertrouwd te maken met het gebruik van een smartphone of een tablet, zodat ze in contact kunnen blijven met hun naasten of met organisaties en leveranciers van verzorgingsdiensten.

Wij hebben een half miljoen euro besteed aan dit programma dat, via innovatie, de levenskwaliteit verbetert, de autonomie verhoogt, de deelname aan het maatschappelijke leven en de capaciteiten van personen op leeftijd vergroot. Het verlaagt overigens de gezondheidskosten en de kosten voor sociale diensten.

We hebben ook een intergewestelijke samenwerking gelanceerd met een directe toepassing op het terrein. Het gaat om "proeftuin-zorginnovatie"-programma's die met het Vlaams Gewest werden doorgevoerd. Het doel van dit programma, dat we met 800 000 euro hebben gesteund, is om het hoofd te bieden aan het probleem van de vergrijzing van de bevolking, door deze keer de innovatie te bevorderen binnen alle soorten van verzorging voor personen op leeftijd, met inbegrip van de verbetering van hun levenskader.

Het "zorginnovatie"-programma is een "living lab". Dat is, met andere woorden, een structuur die bestaat uit een platform, een "hub", waarop meerdere onderzoeksprojecten en projecten van experimentele ontwikkeling worden toegevoegd. Het living lab is dus een experimentele omgeving waarbinnen organisaties hun technologieën, producten, diensten en innoverende concepten kunnen testen, en dit alles door gebruik te maken van een populatie gebruikers die deze dingen rechtstreeks zullen testen binnen hun privé- en beroepsomgeving. De resultaten van de weerhouden projecten zullen de verbetering toelaten van de gezondheid, het welzijn en de sociale band van personen op leeftijd, personen die getroffen zijn door chronische ziektes (Alzheimer, Parkinson, ...) en personen met een handicap. Deze resultaten zullen ook de creatie van werkgelegenheid toestaan voor lichamelijke opvoeders via de ontwikkeling van collectieve lesmodules voor aangepaste lichamelijke activiteiten of nog het optimale gebruik van beschikbare en adequate woningstructuren voor de verbetering van hun levenskader.

Ik heb ten slotte het genoegen jullie aan te kondigen dat ik net een financieringsvoorstel heb ingediend bij de Regering voor de weerhouden projecten in het kader van de Co-create oproep 2014.

De actie Co-create is het allereerste initiatief met uitsluitend gewestelijke omvang

inzake participatief en collaboratief onderzoek. Het baseert zich op de vestiging van "living labs" waarvan het doel is om de bevolking dichter bij de innovatiewereld te brengen op basis van specifieke thema's die verbonden zijn met het leven in de stad.

Het zijn 7 consortiumprojecten die het licht zullen zien via dit omvangrijke programma. Deze consortiums zijn voorbeelden van collaboratieve innovatie aangezien ze tegelijkertijd de universitaire onderzoekseenheden, de ondernemingen, de onderzoekscentra en voor deze editie de vzw's die actief zijn binnen het domein van de stedelijke landbouw en de duurzame voeding verenigen. Het zijn niet minder dan 20 verschillende eenheden die we zullen financieren voor bijna 4,5 miljoen euro. Hun activiteiten zullen zich uitspreiden over het hele Gewest (namelijk in Sint-Joost, Anderlecht, Ukkel, Woluwe, ...). Ze garanderen allereerst de toenaderingsdynamieken dankzij een voedingsproductie of -distributie die rechtstreeks toegankelijk is via korte circuits. Dit programma versterkt de transdiscipline en symboliseert de maatschappelijke innovatie via de valorisatie op het terrein van resultaten van avant-gardistisch onderzoek over betere levensorganisatiewijzen.

De vraag is zeer groot. Het is een waar succes en we denken nu al samen met Innoviris aan de middelen om dit nieuwe financieringsinstrument nog te verbeteren.

De komende jaren gaan we dit soort van collaboratieve projecten inzake maatschappelijke innovatie versterken, aangezien we de mogelijkheid om de hulp in te roepen van financieringen inzake collaboratief onderzoek hebben geïntegreerd in het gewestelijke ontwerpplan voor innovatie en in de nieuwe ordonnanties.

We gaan ook meer afwisseling brengen via een groter aantal veelbelovende thema's inzake de organisatie van het samenleven. De Regering wil bijvoorbeeld van de kringlooeconomie één van de grote pijlers van haar beleid maken. Deze pijler bevat per definitie een sterke nabijheidsdimensie. We zullen de co-create-thema's uitbreiden, via de ontwikkeling van de smart mobility-dimensie. Dit thema werd vanmorgen aangehaald door Jean-Paul Gailly en vertaalt zich door een betrokkenheid van de burgers en een groot aantal actoren, met een doelgerichtheid die een rechtstreekse impact zal hebben op het betere samenleven en zal bijdragen aan het "samen-doen". Dit is voor mij essentieel want samen-leven is een zaak, maar samen-doen omvat eveneens deze burgerdimensie.

Ik voeg hieraan toe dat we de budgettaire middelen verkregen hebben om de ontwikkeling te ondersteunen van ateliers van digitale vervaardiging in het Brussels Gewest. Ik geloof sterk in de krachtige rol van co-creatie binnen deze kleine buurteenheden, gevestigd in gekozen buurten, die zullen toelaten om zich vertrouwd te maken met innovatie-instrumenten en dit binnen een perspectief dat de

toegang tot productiemiddelen anders bekijkt. De innovatiedoelstelling is hier tweeledig: zowel technologisch als maatschappelijk.

Tenslotte zullen wij de gepastheid onderzoeken van de ontwikkeling van methodes ter ondersteuning en uitbreiding van sommige mechanismen, de zogenaamde "crowdfunding", want dit legt de nadruk op een burgerparticipatie die innovaties behelst en bijgevolg een positieve evolutie voor het samenleven te Brussel, en nog vooral voor het "samen-doen" te Brussel.

Ik dank U.

Philippe Van Muylder

Besluiten

Philippe Van Muylder

Voorzitter van de ESRBHG

Mevrouwen, mijne heren,

Onze werkzaamheden hier lopen ten einde, en de voorwaarden voor het succes van zo'n dag zijn welbekend : kwaliteitsvolle tussenkomsten, een ruimte voor een rijk en gevarieerd debat en, vooral, de deelname van actoren die het terrein goed kennen, en niet enkel deskundigen. Welnu, het lijkt me dat al deze ingrediënten hier vandaag aanwezig waren. Persoonlijk heb ik heel wat bijgeleerd en dat geldt ongetwijfeld ook voor velen onder u.

Graag doe ik nog enkele vaststellingen aan het einde van deze dag.

Eerste vaststelling : de sociale innovatie is tegelijkertijd enkelvoudig en meervoudig. Er zijn vandaag tal van zeer uiteenlopende initiatieven voorgesteld. Maar zoals Edgar Morin zou zeggen, « de sociale innovatie is meer dan de som van haar verschillende initiatieven » : het betreft een ambitie, een methode, een beweging en dit is vanzelfsprekend waardevol in het vooruitzicht van de territoriale ontwikkeling.

Tweede vaststelling : de sociale innovatie vormt zowel een lokale als globale dynamiek. Er zijn initiatieven van terreinactoren, ik verwees er nog net naar, maar er is ook een Europese en mondiale dynamiek. En de meest ontwikkelde landen, zoals men hen pleegt te noemen, bezitten hierop zeker en vast geen monopolie...

Derde vaststelling : de sociale innovatie is tegelijkertijd een « project op zich » maar tevens *een antwoord op* datgene wat we deze morgen hebben geïdentificeerd als een « terugplooiën van de Staat », in de dubbele context van het ontstaan van nieuwe sociale noden en een beperking van de middelen van de sociale Staat. Of zoals Jacques Zwick het vaak heeft gezegd over ons gewest maar eveneens over ons land : « We leven in een rijk land met arme overheden ». Tien jaar later is dat nog steeds het geval...

Vierde vaststelling : Denis Stokkink had het hierover, de sociale innovatie behelst natuurlijk *risico's* die men zal moeten beperken. Net zoals voor andere materies is ook hier elk gewild gebrek aan realisme uit den boze.

Neen, de sociale innovatie gaat niet als bij toverslag alle problemen oplossen.

Ja, deze behelst risico's op het vlak van manipulatie en instrumentalisering.

Neen, zij maakt niet komaf met de bestaande tegenstellingen, en zeker niet deze die opduiken tijdens debatten in een Economische en Sociale Raad zoals de onze.

De sociale innovatie kan de sociale banden versterken en meer actievermogen verschaffen (in zijn eigen leven en in 'de wereld'). Zij kan echter ook de concurrentie vervalsen en bijdragen tot het ontstaan van nieuwe vormen van kwetsbaarheid.

In feite zal men de « risico's » en... de « verstoringen » door de sociale innovatie in aanmerking moeten nemen. Wat betekent dit ? U kent misschien het volgende aforisme van René Char : « Wat op de wereld komt om niets te verstoren, verdient geen respect noch geduld ». Met andere woorden, we gaan ons moeten positioneren tussen wat ons uit ons evenwicht brengt (maar dat is uiteindelijk voor onze eigen bestwil en voor het algemeen nut) en wat (en dit is totaal anders) de kwetsbaarheid doet toenemen.

Ten gronde genomen heeft de overheid in deze materie op zijn minst een driedubbele opdracht. Of zoals de verantwoordelijke van BRAL het heeft verwoord : luisteren naar het terrein, dat aan sociale innovatie doet; zelf aan sociale innovatie doen; en, vanzelfsprekend, een reeks van regelende bepalingen uitwerken die niet "beperkend" zijn maar een sociale vooruitgang betekenen.

Vijfde vaststelling (en hier keert men enigszins abrupt terug naar de actualiteit) : sociale innovatie is in feite een enige en noodzakelijkerwijs legitieme doelstelling : het is menselijke vooruitgang, verbetering van het welzijn van vrouwen en mannen, volgens de bewoordingen van de Europese commissie. Vanuit een concreet oogpunt denken wij dat de sociale innovatie een belangrijke kans is die moet worden gegrepen om het lot van de Brusselaar, van alle Brusselaars te verbeteren, met inbegrip van de jongeren die te vaak het gevoel hebben dat de maatschappij niet op hen wacht, dat deze maatschappij hen beschouwt als vreemde elementen, wat sommigen van hen ertoe kan aanzetten om, volgens de bekende formule van Charles Péguy, « van God denken te houden omdat zij van niemand houden ».

Mevrouwen, mijne heren, we zijn aan het einde gekomen van onze werkzaamheden hier vandaag. Ik hoop dat we samen de inzet van de sociale innovatie voor Brussel hebben kunnen meten, in termen van creativiteit, aantrekkelijkheid van ons gewest, economische ontwikkeling en sociale cohesie. De sociale innovatie herverdeelt de kaarten, in goede en in minder goede zin. Sta me toe om de persoonlijke wens te formuleren dat dit colloquium zal bijdragen tot de verdere uitwerking van een echt openbaar beleid inzake sociale innovatie, met het oog op de uitbouw van een coherent ecosysteem, opdat het morgen mogelijk zal zijn om zo goed mogelijk in te gaan op de diverse noden van de bevolking. Met dit systeem zullen alle Brusselaars

worden betrokken bij het uitwerken van deze antwoorden, als sociaaleconomische actoren, als werknemers, inwoners, verbruikers, of nog, gewoonweg als burgers. U weet net zoals ik dat de sociale innovatie per definitie een kwestie van context is. Het is bijgevolg aan ons (een voorrecht maar ook een plicht) om samen een sociale innovatie op maat van ons grondgebied te uit te werken.

Ik wens heel in het bijzonder mevrouw Joëlle Delfosse en de heer Johan Van Lierde, de directie van de Economische en Sociale Raad, te danken, maar eveneens het geheel van de medewerkers van de Raad. Zij hebben blijkgegeven van een opmerkelijke en opgemerkte doeltreffendheid bij de voorbereiding van dit colloquium. Ik dank tevens de heer Saint-Denis, onze consulent tijdens de voorbereidende werkzaamheden. En tenslotte dank ik u allen, want u heeft dit colloquium tot een succes gemaakt.

Deelnemers

AANSPREEKTITEL	NAAM	VOORNAAM	FUNCTIE	ORGANISATIE
Monsieur	AMROUCH	Sofiene	Intervenant social	Mission locale de Molenbeek
Madame	ARNOULD	Marie	Directrice	Service d'Aide aux Seniors bruxellois
Monsieur	BACQ	Maxime	Département Bruxelles	Groupe One
Madame	BANKEN	Cathy		
Madame	BARDIAUX	Alice	Chargée du transfert des connaissances en sciences	Université de Namur (ADRE)
Madame	BELHOUARI	Talbia	Attachée principale	Service public francophone bruxellois (COCOF)
Madame	BENSLIMAN	Rachida	Doctorante	ULB/Ecole de Santé Publique
Madame	BIGONNET	Morgane	Membre effectif	Collectif BAYA asbl
Monsieur	BOHET	Maurice	Attaché Environnement/Energie	Cabinet du Ministre-Président Vervoort
Madame	BOSSUROY	Myriam	Déléguée permanente CGSP	SPRB
Madame	BURY	Marie-Anne	Coordinatrice	beezy.brussels asbl
Madame	BUYSENS	Eric	Directeur	FGTB Bruxelles
Madame	CALLORDA FOSSATI	Ela	Assistante de recherche	CIRTES/UCL
Madame	CALMELS	Fanny	Membre effectif	Collectif BAYA asbl
Madame	CASINI	Annalisa	Chargée de cours	UCL
Madame	CHEVREUX	Géraldine	Responsable	Solidaritel asbl
Monsieur	CLERBAUX	Paul	Directeur Progr.D'Emploi et accomp.des lic.collectifs	Actiris
Madame	COLLIN	Perrine	Conseillère économie durable	UCM
Madame	CONQUANT	Alice	Designer	MAD in situ
Mijnheer	CYS	Mathias	Advisor Governance	Agoria
Monsieur	DASSY	Benoît	Service étude	CSC Bruxelles
Mijnheer	DE BOOM	HARRY	CRB	ACV Bru Federatie
Mijnheer	DE BRABANTER	Jan	Secrétaire Général UEB	BECI
Mijnheer	DE COCK	Olivier	Social impact manager	Oksigen Lab
Madame	DE KERAUTEM	Claire	Directrice	ASBL 1toit2ages
Mijnheer	DE MEUTER	Michel	Manager Brussel	Manus Bxl vzw
Mijnheer	DE PRETER	Wim	Mental coach & trainer	VM Training
Madame	DE PREVAL	Cécile	Chargée de projets formation	UNIPSO
Madame	DE VASSAL	Aliénor	Designer graphique au MAD IN SITU	Studio Alvin

Mijnheer	DEBRUYNE	Louis	Medewerker	Groen Fractie Brussel
Madame	DECUPERE	Barbara	Conseillère citoyenneté et mobilité	Association de la Ville et des communes de la RBC
Mijnheer	DEHON	Pieter	Algemeen Directeur	Casablanca
Mijnheer	DELEN	Jean-Claude	Senior Advisor to the CEO	The Brussels Airport Cy
Monsieur	DEMARQUE	Laurent	Conseiller	Cabinet du Ministre Laanan
Mijnheer	DEMOL	Pierre	Bureaulid	ACV-CSC Brussel
Monsieur	DEROM	François		MRBC-MBHG
Monsieur	DEROUBAIX	Emmanuel	Direction financière	FMSB
Monsieur	DERY	Laurent	Presse et communication	CGSP-Bruxelles
Madame	DESCHEEMAEKER	Nathalie	Directrice	Actiris-Direction Partenariat et Programmes d'Emploi
Madame	DEVILLE	Françoise	Méthodologie communication	RenovaS asbl
Monsieur	DIALLO	Mamadou	Chargé des programmes	SOFINE
Madame	DRIESEN	Liesbeth	Directeur	CyCLO vzw
Monsieur	DROOLANS	Samuel	Bureau études	FTGB
Monsieur	DULLIER	Bastien	Membre effectif	Collectif BAYA asbl
Monsieur	DUMONT	Marc	Coordinateur	Soins à domicile ASBL
Monsieur	DUSSART	Jean-Rodolphe	Service Stratégie	Bruxelles-Mobilité
Monsieur	EL GHRAIBI	Raphaël	Juriste	Syndicat des locataires
Madame	GARGOURI	Sofia	Communication	Une Maison en Plus asbl
Monsieur	GERADIN	François	Attaché formation professionnelle	FeBISP
Madame	GERARD	Myriam	Membre actif	Tout Autre Chose
Madame	GHANMI	Naima	Responsable Politiques Sociales	Société du Logement de la Région de Bruxelles-Capitale
Mevrouw	GIJBELS	Lien	Opbouwwerkster	Samenlevingsopbouw Brussel vzw
Monsieur	GILSON	Olivier	Design Lab Coordinator	MAD Brussels
Monsieur	GONCALVES	Marco	Membre effectif	Collectif BAYA asbl
Madame	GRIPPA	Isabelle	Conseillère	Cabinet du Ministre-Président Rudi Vervoort
	GROOTJANS	Christian	Secrétaire général	CGSP - ACOD
Madame	HAYRAPETYAN	Lucie	Research Assistant	POSECO
Monsieur	HERMANS	Hermans	Attaché	Gewestelijke Overheid Brussel
Monsieur	HO	Viên	Agent de développement	Mission Locale de Molenbeek asbl
Monsieur	HUBERT	Michel	Professeur, Conseiller du Recteur	Université Saint-Louis – Bruxelles
Monsieur	HULHOVEN	Xavier	Scientific Advisor	Innoviris

De sociale innovatie, een uitdaging voor Brussel

Madame	JULLIEN	Alexine	Gestionnaire locataire	M.A.I.S.
Mijnheer	KESBEKE	Wouter	Onderzoeker R&D-departement	Vrije Universiteit Brussel
Monsieur	KHASSIME	Olivier	Ingénieur	SPRB - BPL
Monsieur	KOKSAL	Sadik	Échevin de la Culture française et de la Propreté publique	Commune de Schaerbeek
Monsieur	LAVAL	Laurent	Directeur	SOFINE
Madame	LEGRAIN	Véronique	Chargée de projet	MC
Madame	LEMAIRE	Laure	Directrice	Interface3
Monsieur	LEVY	Ygal		Bird Office
Monsieur	LODONOU	Yves		
Madame	MALENGREAU	Nicole	Membre du conseil du CPAS de la Ville de Bruxelles	CPAS de la Ville de Bruxelles
Madame	MANDAILA	Gisèle	Cellule affaires générales	Cabinet de la Secrétaire d'Etat Cécile Jodogne
Madame	MARIQUE	Géraldine	Conseiller scientifique	UCL-LTTO
Madame	MASHINI	Lisa	Junior Advocacy Officer	Coopératives Europe
Madame	MATHOT	Fabienne	Réseaux, Innovation & Croissance des Entreprises	Agence pour l'Entreprise & Innovation
Monsieur	MEERT	Egbert	Syndicaliste CSC - ACV	
Monsieur	MERTENS	Philippe	Conseiller développement durable	Association de la ville et des com- munes de la Région bruxelloise
Monsieur	MOISAN	Vincent	Designer graphique au MAD IN SITU	Studio Alvin
Madame	MOUTHUY	Magali	Responsable Bruxelles	ASBL 1toit2ages
Madame	NAKHLE	Lise	Conseillère	BECI
Madame	NISEN	Sabrina	Coordinatrice COOPCITY	SAW-B
Madame	NOEL	Nathalie	Directrice de cabinet adjoite	Cabinet du Ministre Didier Gosuin
Monsieur	OCHS	Lionel	CEO	Méthos
Monsieur	PALSTERMAN	Paul	Secrétaire régional bruxellois	CSC
Monsieur	PEETERS	Jean-Louis	Secrétaire	asbl mcSociale vzw
Mijnheer	PEL	Bonno	onderzoeker	ULB-Institut de Gestion de l'Environnement et d'Amé- nagement du Territoire
Madame	PERRONE	Anne-Marie	Directrice	Asbl Flora
Monsieur	PIERNO	Severino	Coordinateur	Mission Locale de Molenbeek
Madame	RENIER	Nathalie	Attachée	SPRB - BDU - Rénovation urbaine
Madame	ROBLES	Alexia	Stagiaire	Agenda 21 Ville de Bruxelles
Madame	ROLLO COLLURA	Silvia	Coordinatrice secteur rénovation et développement	Une Maison en Plus asbl
Madame	ROOSE	Barbara	Investment Manager	SRIB

Monsieur	RUCCI	Jean-Pierre	Directeur	EVOLIRIS
Madame	SAMYN	Virginie	Directeur General	Fondation L
Madame	SCUVIE	Gwen	Chargée de mission	beezy.brussels asbl
Madame	SOETE	Nathalie	Coordinatrice	Coordination de l'Action Sociale de Schaerbeek
Monsieur	SPINETTE	Jean	Président	CPAS de Saint-Gilles
Madame	THOMAS	Coline	Designer	MAD in situ
Monsieur	THYS	Stéphane	Observatoire bruxellois de l'emploi	Coordinateur
Monsieur	TIMMERMANS	Thierry	Fundraising & Partnerships	CPAS de Bruxelles - OCMW Brussel
Monsieur	T'SAS	Christophe	Directeur de Cabinet	Cabinet de la Secrétaire d'Etat Cécile Jodogne
Monsieur	TUFFS	Richard	Director	ERRIN
Mijnheer	VAESEN	Joost	Director	Brussels Studies Institute
Madame	VALLOIS	Pascale	Mandataire permanent	CGSP
Mijnheer	VAN ACKER	Wouter	PhD student	KU Leuven Instituut voor de Overheid
Mijnheer	VAN ASSCHE	Anton	Coördinator UNIZO-werking Brussel	UNIZO
Madame	VAN DE STEENE	Christiane	Secrétaire du Bureau exécutif	CGSP- Cheminots Bruxelles
Monsieur	VAN DEN MEERSCHEN	Michel	Président	ASBL Vivre à Floréal et au Logis
Monsieur	VAN DER LINDEN	Alexandre	Collaborateur de l'Echevin du Logement	Ville de Bruxelles
Mevrouw	VAN HERP	Veronique	Kabinetssecretaris	CPAS Jette
Madame	VAN KERREBROECK	Adeline	Conseillère Urbanisme & Environnement	impulse.brussels
Mevrouw	VAN OORD	Simone	Student master Sociaal Werk	Universiteit Antwerpen
Monsieur	VANDENBROEK	Thierry	Administrateur délégué	POSECO, Positive Economy Centre
Madame	VANDENBROUCKE	Anneloes	Coordinateur de recherche	BSI
Monsieur	VANDERVELDEN	Charles	Directeur	La Ruelle asbl
Madame	VANOETEREN	Chantal	Urbaniste	Freelance
Madame	VERDONCK	Magali	Deputy Director General	Innoviris
Mevrouw	VERKRUYSSEN	Arlette	Directeur-generaal	Brussel Stedelijke Ontwikkeling
Mijnheer	VERMEIREN	Katleen	Directeur	Manus
Monsieur	VERRECKE	Alain	Gérant	AVVERDE
Madame	WISCHNEVSKY	Yaël	Directrice	Mission locale d'Anderlecht

